

Tartu Ülikool

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

Kultuuriteaduste instituut

Etnoloogia osakond

Mirjam Rennit

Tõlkides kliimamuutusi: kliimaliikumised ja aktivistid

Eestis

Magistritöö

Juhendaja: kaasprofessor Aet Annist

Tartu 2022

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus.....	5
Töö taust ja eesmärk.....	6
Ülesehitus.....	13
Liikumistele viitamine	14
1. Teoreetiline taust: identiteet, universaalid ja teadmiste tõlkimine	15
1.1. Sotsiaalsed liikumised.....	15
1.1.1. Kollektiivne identiteet sotsiaalsete liikumistes	15
1.1.2. Sotsiaalsed liikumised globaliseerunud maailmas	18
1.2. Kliimamuutuste sotsiaalsete aspektide ning kliimaaktivismi uuringud	20
1.2.1. Kliimamuutuste uuringud kui ühiskondliku aktivismi käivitaja	20
1.2.2. Kliimamuutuste antropoloogia	21
1.2.3. Kliimaliikumiste ning kliimaaktivismi uurimine antropoloogias.....	23
1.2.4. Kliimaaktivismi tagamaad	24
1.2.5. Keskkonnaliikumise uurimine Eestis	28
1.3. Teadmine ja selle levik.....	33
1.4.1. Universaalsuse tingimuslikkus ja globaalsuse loomine	34
1.4.2. Kommunikatsioon ja tõlkimine	36
2. Allikad ja metodoloogia.....	41
2.1 Välitööprotsess.....	41
2.1.1. Osalusvaatlus	45
2.1.2. Intervjuud	46
2.2. Materjali analüüs	48
2.3. Refleksiivsus	50
3. Eesti kliimaaktivism	52

3.1. FfF ja XR keskkonnaliikumises	52
3.1.1. Kontaktid ja koostöö teiste keskkonnaühendustega	53
3.1.2. Eristumine ülejäänud keskkonnaliikumisest	54
3.1.3. Rahvusvahelised sidemed ja kogemused.....	58
3.2. FfF liikumise identiteet ja kuvand ühiskonnas.....	60
3.2.1. Kollektiivne identiteet	61
3.2.2. Noorte kliimaaktivistide kuvand ühiskonnas	63
3.2.3. Tajutud suletud ringkonna kuvand	65
3.3. Liikumisega liitumine ja tõlkijaks kujunemine.....	67
3.4. Intensiivse populaarsuse kadu.....	70
3.5. Tõlkimise kogemused poliitilisel maastikul.....	71
3.5.1. Sõnumite sõnastamine	71
3.5.2. Sõnumi eiramine ja kaotsimine	73
3.5.3. Tõlke uppumine rohepessu ja bürokratiseerumisse.....	74
3.5.4. Tõlkest tegudesse.....	77
3.6. Tõlkimise problemaatika ühiskonna mobiliseerimisel.....	79
3.6.1. Kliimateaduse eitamine	80
3.6.2. Relevantsuse puudumine ning väärarusaamad.....	81
3.6.3. Ümbritseva ühiskonna passiivsus.....	84
3.7. Tõlkija autoriteetsus	87
3.8. Tõlkimise meediumid.....	89
3.8.1. Mets kui tähenduste allikas	89
3.8.1.1. Mets ja kliima	90
3.8.1.2. Eestlased kui metsa- ja loodusrahvas.....	91
3.8.2. Tõlketaktikate valikud	94
3.8.3. Kujundlik tõlkimine.....	97
Kokkuvõte.....	102

Kirjandus ja allikad	107
Kirjandus	107
Empiirilised allikad	113
Translating Climate Change: Climate Movements and Activists in Estonia.....	114
Lisad.....	117
Intervjuu küsimuskava	117

Sissejuhatus

2020. aasta juulikuu teise poole ühel reedesel päeval istusime koos teiste Fridays for Future protestijatega tavapäraselt Tartu Raekoja platsi Suudlevate tudengite purskkaevu ees. Vihm oli järele jäänud ning päike välja tulnud, kesklinnas kõndis ringi palju inimesi. Kokku oli meid streigil neli, mis oli mõnevõrra vähem sel suvel tavapäraselt igareedestel streikidel osalejate arvust, ent mitte ka oluliselt rohkem. Esialgu ükski huviline meiega rääkima ei tulnud ning vestlesime omavahel erinevatel teemadel, ent hiljem astusid ka inimesed ligi. Esimesena tuli meiega rääkima üks vanemaealine mees, kes oli sel suvel Tartu streikidel sage külaline. Tema jaoks oli kliimamuutuste teaduskeelest pärinev ülemaailmselt 1,5 kraadist temperatuuritõusu märkiv arv mõistetamatu ning üleüldiselt oli ta skeptiline – kliima on ju kogu aeg muutunud ja kuidas teadlased neid temperatuure mõõdavad ning mineviku kliimatiliste olude kohta midagi väita saavad. Sellele vastas üks aktivist, püüdes mehele arusaadavasse keelde tõlkida kliimamuutuste pretsedenditult olemust, et me oleme loonud keskkonna, kus inimesed varem elanud pole, toimub kuues väljasuremine ning tulevik on kliimamuutuste ajastul ennustamatu. Samuti rääkis meiega üks naine, kes oli küll kliimamuutuste osas kahtlev, ent samas väga kriitiline suurte taristuprojektide nagu Rail Baltic ehitamise suhtes. Kolmas inimene, kes meiega sel päeval rääkima tuli, oli üks noormees, kellega muuhulgas rääkisime ka lageraietest. Tema sõnul olid lageraied vajalikud ning sisuliselt neid ei eksisteerivat, kuna seemnepuud jäetakse raiete käigus alles. Liikumise aktivist püüdis noormehele seletada lageraiete problemaatikat, lähtudes ökoloogilise mitmekesisuse säilitamise vajalikkuse argumendist. Hiljem tõdes aktivist, et püüab kellelegi midagi selgitades alati lähtuda vestluskaaslase mõttemaailmast. Tema lähenemist võib pidada tõlkija taktikaks, läbimõeldud viisiks oma sõnumit vastuvõtjale arusaadavas keeles edastada.

Protestidel tõlkisid aktivistid enda jaoks olulisi probleeme mööduvatele inimestele arusaadavasse keelde nii verbaalselt kui ka visuaalselt. Ühel juulikuu pärastlõunal suundusin Tallinnas Toompuiesteele Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) kontorihoone ette, et

osa võtta kliimaliikumise Extinction Rebellioni lageraiete vastasest meeleavaldusest. Taamalt paistis rätsepaistes müüri peal istuv karvase mütsiga naine, lähemale jõudes selgus, et tal oli peas hundimüts ning plakat kirjaga „Annetage hundile linnakolimise tarbeks“. Naine rääkis, et tema kodukandis Lahemaal on tehtud jubedad lageraied – loomad pole enam kohta, kus elada, nad ehitavad veidratesse kohtadesse urgusid. Tema sõnul oli see peamine põhjus, miks ta otsustas Tallinnasse protestima tulla. Efektne hundimüts ning kiri plakatil edastasid sõnumit Eesti metsades toimuvast, ta juhtis tähelepanu enamike inimeste silmapiirilt väljapoole jäävatele probleemidele, teiste elusolendite heaolule. Erinevalt paljudest Eesti metsade majandamise eest vastutavatest ametnikest ning linnades elavatest kodanikest oli naine looduses toimuvaga hästi kursis – elukutselise marjakorjajana käis ta sageli metsades. Ta kurtis, et lageraietest lagastatud maastikel on raske kõndida, oht kukkuda on suur. Samuti nentis naine, et lageraie legendikel ei kasva pikka aega mitmed marjad nagu mustikad, marjakorjajana oli see tema jaoks probleem. Naise protesti võib vaadelda kui värvikat, sümbolirikast katset tõlkida probleemist kaugemale jääjate keelde tänaste metsade majandamise praktikate tagajärgi metsaga tihedalt kokku puutuvate inimeste ja loomade vaatepunktist. Tema tõlgitav probleem oli ühtaegu sotsiaalne, kultuuriline, ökoloogiline ning majanduslik.

Töö taust ja eesmärk

Kuigi kliimaliikumise puhul on tegu keskkonnaliikumise ühe haruga, on sel seoseid ka mitmete teiste liikumistega, nagu näiteks alternatiivse globaliseerumise ning globaalse õigluse liikumisega (Baer, 2011, 256; Baer ja Singer, 2014, 148). Kliimaliikumine ei kuulu vaid keskkonnaliikumise sfääri ning nende puhul pole tegemist traditsioonilise loodushoiuga – kliimaliikumiste tegevuse keskmes on sageli inimõigused ja sotsiaalne õiglus (Goodman jt, 2014, 90). Kliimaõigluse või radikaalne kliimaliikumine sai alguse 2000. aastate alguses, kui globaalse õigluse liikumisega seotud intellektuaalid ning aktivistid hakkasid kritiseerima riiklikku ning korporatiivset tehnokraatlikku kliimapoliitikat ja ÜRO läbirääkimisi ning konventsioone (Goodman jt, 2014, 43). Kliimaõigluse printsiipide järgi käsitatakse kliimamuutusi ebaühtlase globaalse arengu ning ebavõrdsuse kontekstis, mis on olnud globaalse õigluse liikumise fookuses alates 1990. aastate keskpaigast (Goodman jt, 2014,

12). Kindlasti on ka hiljutiste, 2018. aasta teises pooles maailmas esile kerkinud ning oma laiaulatuslikkusele uudsete liikumiste Extinction Rebellion (XR) ja Fridays for Future (FfF) puhul muuhulgas tegemist kliimaõigluse liikumistega.

FfF sai alguse 15-aastase rootsi koolitüdruku Greta Thunbergi streikidest Rootsi parlamendihoone ees. Liikumise algatajad erinevates riikides on valdavalt kooliõpilased ning see koondab enamjaolt nooremaelisi aktiviste, samas osalevad selles igasuguses vanuses inimesed üle maailma. Liikumine kutsub üles noori reedeti koolitundide ajal kliimastreikidel osalema, et nõuda poliitikutelt kliimamuutustega tegelemist ning fossiilkütuste tööstuselt taastuenergiale üleminekut. Rahvusvaheline liikumine on oma kolm nõudmist sõnastanud järgnevalt: hoida globaalne temperatuuri tõus alla 1,5 kraadi võrreldes industrialiseerimise eelse ajaga, tagada kliimaõiglus ning arvestada parima olemasoleva teadusliku teadmisega kliimamuutustest. Need nõudmised on oma kodulehel ära märkinud ka Eesti FfF liikumine. 2020. suvel pidasid Eesti FfF aktivistid oma põhiliseks eesmärgiks kliimaneutraalset Eestit aastaks 2035 ehk olukorda, kus siinsel territooriumil ei paisata õhku rohkem kasvuhoonegaase kui ökosüsteemid ära siduda jõuavad. Selle saavutamiseks korraldatakse igareedeseid streike mitmes Eesti linnas, kohtutakse poliitikutega, käiakse koolides külalistunde andmas ning vastutatakse juriidiliselt Eesti põlevkivipoliitikat.

XR asutati Suurbritannias ning selle esimesed suuremad aktsioonid toimusid Londonis. Liikumine korraldab kodanikuallumatuse aktsioone (ingl k civil disobedience). See taktika on olnud kasutusel mitmetes liikumistes, mis on ka XR-i asutajaid inspireerinud, muuhulgas 20. sajandi alguses Suurbritannias naiste valimisõiguste eest võidelnud sufražettide seas ning USA kodanikuõiguste liikumises. Rahumeelsete ning vägivallatute XR-i protestide käigus rikutakse sihilikult seadust, näiteks blokeeritakse liiklust, et esile kutsuda aktivistide massaretteerimisi ning seeläbi juhtida kaaskodanike ning riiklike institutsioonide tähelepanu kliimakriisile. Rahvusvaheline XR liikumine on esitanud kolm nõudmist: kõik, kes kliimamuutuse tagajärgedest aru saavad, esmajärjekorras maailma riikide valitsused, peavad rääkima tõtt kliimakriisist ning välja kuulutama ökoloogilise ja kliimaatilise hädaolukorra, otsekohe on tarvilik tegutseda, et peatada bioloogilise mitmekesisuse kadu ja vähendada kasvuhoonegaaside heitmeid nullini aastaks 2025, samuti on kliimapoliitika kujundamisel vajalik kuulda võtta kodanikest koosnevate kogude otsuseid. Kui rahvusvaheline XR liikumine keskendub peamiselt kliimamuutuste problemaatikale, siis Eesti kontekstis

tegutsetakse lageraiete vastase grupina, selle tagamaid selgitan lähemalt metodoloogia peatükis. Nii Fff kui ka XR juhivad tähelepanu senise keskkonnakaitse vähesele tulemuslikkusele ning poliitikute tegevusetusele seoses kliimamuutustega.

De Moori jt (2019, 619) hinnangul oli 2019. aastal toimunu erakordne – kliimamuutustega seonduvate mobilisatsioonide globaalne ulatus ning koordineerimine olid enneolematud. Liikumiste geograafilise leviku käigus ühest lokaalsest kontekstist teise tekkis 'rahvusvaheline vastuhakkude tsükkel' (Hardt ja Negri, 2004, tsiteeritud Werbner jt, 2014, 14), mida võib senimaani pidada kõige hiljutisemaks kliimaprotestide tsükliks (de Moor jt, 2019, 619). Kliimaliikumiste tegutsemise ning 2018. aasta ÜRO Valitsustevahelise Kliimamuutuste Paneeli (IPCC) kliimamuutuste raporti ilmumise taustal oli Eestis ning mujal märgatav kliimamuutuste järjest laialdasem teadvustamine – kliimamuutustest räägiti üha enam meedias ning see teema jõudis üha rohkemate inimesteni.

Eestis alustasid XR ja Fff tegevust 2019. aasta kevadel, mitmes suuremas linnas korraldati esimesed streigid ja protestiaktsioonid. Kuigi kliimaprotestigrupid on Eestis uus nähtus, on kliimateemad siinses kontekstis inimesi erinevatel viisidel koondanud ka varem – näiteks tegutses Eestis juba 1990. aastatel sotsiaalökoloogiaklubi Heausilm, kus arutati looduskeskkonna ning inimühiskonna probleemide üle, sealhulgas räägiti kliimamuutuste ning fossiilkütustega seonduvatest probleemidest. Samuti märgib Mardiste (2004, 89-90), et Eesti Rohelise Liikumise ning Tartu Üliõpilaste Looduskaitseringi aktivistid käisid Haagis ning Bonnis ÜRO Kyoto kliimaleppe läbirääkimiste juures toimunud protestidel juba 2000. aastate alguses, viidates siinsete keskkonnaaktivistide seostele rahvusvahelise kliimaliikumisega juba mitmekümne aasta eest, kui üle maailma leviv rohujuuretasandi kliimaliikumine oli alles noor. Kliimamuutuste temaatikaga on pikki aastaid tegelenud ka taasiseseisvusaja kõige prestiižikamad professionaalsed keskkonnaorganisatsioonid Eestimaa Looduse Fond ning Eesti Roheline Liikumine.

Ometigi on kliimaliikumiste tekkimine Eestis märkimisväärne ning seda mitmel põhjusel. Ühelt poolt, nagu ülalpool juba mainitud, on siinses kontekstis kliimamuutuste vastu protestimine uus nähtus – erinevalt paljudest teistest riikidest, muuhulgas näiteks Suurbritanniast, Saksamaast, Ameerika Ühendriikidest ning Austraaliast, ei ole Eestis varem tegutsenud kliimateemadele keskenduvaid globaalse sõnumiga liikumisi, mis on pühendunud inimeste tuleviku kaitsele läbi looduse kaitse. Eesti keskkonnaühendustele on iseloomulik olnud kohaliku looduse kaitsmine (Kiisel, 2005, 151). Kuigi Kaljundi toob oma

2018. aasta artiklis välja, et võrreldes fosforiidisõjaaegse keskkonnaliikumisega on 2010. aastate keskkonnaliikumine palju mitmekesisem, polnud kliimatemaatikast esile tõstavaid liikumisi ning protestigruppe kuni 2019. aastani tekkinud. Teiselt poolt on Eesti keskkonnakaitset ning aktivismi iseloomustanud tihe seotus rahvusluse ning rahvuslikkusega juba 1920. aastatest alates, kui hakkas välja kujunema etnilise looduse idee ehk „looduse tõlgendamine läbi rahvusliku perspektiivi“ (Jonuks ja Remmel, 2020, 465-466). Uuema aja keskkonnaaktivismis on täheldatav nii rahvuslusega põimumine kui ka sellega vastandumine (Kaljundi, 2018, 68). Globaalsele mudelile ning ideestikule toetuvad kliimaliikumised pole tõukunud kohalikest huvidest või rahvuslikest motiividest, vaid kogu planeedi ökosüsteemi ning elanikkonda mõjutavatest kliimamuutustest. Just üleilmsete seoste loomine ning globaalne temaatika asetab kliimaliikumised kohalikul tasandil tegutsedes teistsugusesse ning uudsesse positsiooni nii keskkonnaliikumises kitsamalt kui ka Eesti kontekstis laiemalt. Kliimaprotestigruppide uudsus ning kõrvalekaldumine tavapäraselt eestlasi ning keskkonnaühendusi siduvatest teemadest märgib potentsiaalset nihet kohalikus keskkonnaliikumises. Samuti on märkimisväärne, et uued kliimaliikumised on keskkonnaliikumisse toonud palju noori, kes varem pole selles osalenud. FFF liikumine üle maailma on ajendanud aktivistiksaama ning meelt avaldama paljusid noori, kes pole varem protestiliikumistega kokku puutunud, kasvatades seega noorte poliitilist aktiivsust (de Moor jt, 2020, 621) ning märkides nende poliitilist küpsust kodanikena (Von Storch jt, 2021, 205). Kui XR-i liikmeskonnas nii rahvusvaheliselt kui ka Eestis ei domineeri üks põlvkond, siis FFF on selgelt põlvkondlik liikumine (Eriksen, 2021) – Eestis on enamik FFF aktiviste nooremad kui 30-aastased ning ühtlasi on paljud alla 20-aastased. Aktivistide põlvkondlikule kuulumisele tähelepanu pööramine on oluline ka seetõttu, et nii rahvusvaheliselt kui ka Eestis juhivad FFF aktivistid tähelepanu kliimaõigluse põlvkondlikele aspektidele, toonitades, et iseäranis nemad noorte inimestena peavad tulevikus toime tulema kliimamuutuste mõjudega. Samuti on ilmnes välitöö käigus aktivistidega rääkides ning nende kogunemistel viibides, et oma liikumist peetakse noorteliikumiseks.

Kohaliku kliimaaktivismi kujundavad hoolimata teema globaalsusest olulisel määral siiski kohalikud keskkonnaprobleemid ning neid ümbritsevad arutelud. 2010. aastate ning jätkuvalt ka 2020. aastate keskkonnateemalistes debattides on esil Eesti riigi metsanduspoliitika. Viimasel kümnendil on drastiliselt kasvanud lageraiete hulk ning ulatus, viies mitmete kodanikuliikumiste loomiseni nagu Eesti Metsa Abiks ning Päästame Eesti

Metsad. Vastuseis metsadebattides on kujunenud niivõrd teravaks, et seda on hakatud nimetama metsasõjaks. Kui kasvanud raiemahtude pooldajad – metsatööstuse esindajad ning mitmed riiklikud institutsioonid nagu RMK – esitavad eelkõige majanduslikust loogikast lähtuvaid argumente puidu väärimisest, siis lageraieid vastustavad kodanikud ning ühendused peavad oluliseks metsade kui ökoloogiliste koosluste säilitamist. Metsadebattis tõstatuvad küsimused on olulised ka kohalike kliimaliikumiste jaoks ning seega kerkib metsatemaatika erinevates kontekstides üles ka siinses uurimuses. Vaadeldes keskkonnakriisi komplekskriisina, osutavad Eesti kliimaaktivistid asjaolule, et metsade ulatusliku langetamise ning biomassi põletamise käigus emiteeritakse kliimamuutusi põhjustavat süsihappegaasi ning pärsitakse looduskeskkonna loomupärast võimekust süsinikku siduda ning kliimamuutusi leevendada, aga ka pakkuda kaitset inimestele ja teistele elusolenditele kliimamuutustest tulenevate ekstreemsete ilmastikuolude eest. Samas kerkib üles ka siinses uurimuses probleemne mulje, et kliimaliikumiste eesmärgid on vastuolus metsakaitsjate omadega ning süsihappegaasi vähendamiseks atmosfääris peetakse vajalikuks fossiilkütuste asemel toota energiat puidust kui taastuvast ning rohelisest energiast, õigustades seega metsade laialdast raiumist. Probleemi muudab keerulisemaks ja loob vastuolusid tegelikult lähedaste eesmärkide nimel tegutsevate gruppide vahel see, et kliimaeesmärkide saavutamiseks õigustatakse nii metsatööstuses kui mõnedes teadustöös intensiivset metsalangetamist ja metsapõldude rajamist kui viisi süsinikku siduda. Kliimaaktivistide hulgas on teadlikkus teemast siiski selgelt olemas, ent ei pruugi piisavalt selgesti väljapoole paista.

Teine Eesti keskkonnateemalistes aruteludes keskne ning kohaliku kliimaaktivismi kontekstis võtmetähtsusega teema on põlevkivi kaevandamine ning sellest energia tootmine. Enamik Eestis kasutusel olevast elektrienergiast pärineb põlevkivitööstusest. Põlevkivi on üks paljudest süsinikurikastest fossiilkütustest, mille üleliigne kasutamine industriaalühiskondades on inimtekkeliste kliimamuutuste üks olulisi põhjustajaid. Nii varasemate kliimaliikumiste kui ka hiljutiste XR ja FfF liikumiste üks keskseid üleskutseid üle maailma on fossiilkütustest loobumine vähendamaks kasvuhoonegaaside heitmeid. Eestis ühiskonnas kestavad debatid põlevkivist loobumise ehk Põxiti (segakeelne lühend põlevkivist ja inglisekeelsest sõnast exit, st väljumine) üle juba kaua, ent riigil puudub detailne tegevuskava põlevkivitööstuse sulgemiseks ning alternatiivide kasutuselevõtuks. Pigem on viimastel aastat põlevkiviõli tootmise maht kasvanud ning riik kavandab uue õlitehase ehitust. 2020. aasta kevadel vaidlustasid MTÜ Loodusvõlu alla koondunud Eesti

Fff liikumise aktivistid koostöös Eesti Keskkonnaõiguse Keskuse juristidega kohtus ehitusloa, mille väljastas tehasele Narva-Jõesuu linnavalitsus. Aktivistide hinnangul ei võimalda põlevkivitööstuse laiendamine ning uue õlitechase ehitus Eesti riigil kinni pidada rahvusvahelistest kliimakokkulepetest ning kujundada kliimanetraalset poliitikat.

Lisaks eelpoolmainitule on 2010. aastatel ühiskonnas laialdast vastukaja tekitanud plaan rajada Eesti territooriumile uus ning kogu Baltikumi läbiv raudtee Rail Baltic. Juhtimaks tähelepanu selle projekti sotsiaalmajanduslikele kahjudele ning keskkonnakahjudele, on loodud kodanikuühendus Avalikult Rail Balticust, korraldatud meeleväljendusi ning rohkem kui 400 Eesti ühiskonnategelast vastustasid 2018. aasta kevadel seda projekti avalikus kirjas. Samuti oli 2018. aastal tähelepanuväärne Tartu lähistelev kavandatud puidurafineerimistehase ehk tselluloositehase ehitamise vastu tekkinud kodanikuliikumine ning toimunud meeleväljendused, mis juhtisid tähelepanu tehasega kaasnevale võimalikule reostusele. Vastuseisu tõttu loobuti tollal tehase ehitusest plaanitud asukohta.

Käesolev uurimus keskendub kliimaaktivismile, täpsemalt on töö fookuses Eestis tegutsevad Extinction Rebellion ja Fridays for Future liikumised. Uurimus vaatlleb kliimaaktivistide jaoks nende tegevuse üheks keskmeks olevat probleemi: kuidas edastada efektiivselt ja tõlkida kohapeal mõistetavaks sõnumit globaalsetest kliimaga seotud riskidest ja viia seda nii laiematele elanikkonnarühmadele kui otsustajatele. Kliimamurelikkus on Eestis ilmselt tõusutrendis, hiljutiste andmete kohaselt on kliima pärast muret tundvaid inimesi palju – 16% üpris mures elanikke ja 3% äärmiselt murelikke (Annist jt, 2023 [ilmumas]); EIB, 2020). Siinses töös vaatluse alla võetud aktivistid on oma murele leevendust otsides koondunud. Nemad tegelevad üheskoos kliimamuutuste tõlkimisega sellele osale ühiskonnast, kes ei mõista või ei soovi mõista kliimaprobleemi olemust ning sellest tulenevaid riske lootuses, et ühiskonnas hakatakse kliimaprobleemidega tegelema piisava tõsidusega. Kliimagruppide tegevus pakub sissevaadet murest lähtuvale kollektiivsele tegevusele (Annist jt, 2023 [ilmumas]). Ühtlasi võimaldab kliimaliikumiste uurimine kohalikku protestikultuuri uuel viisil mõista. Iseäranis võimaldab see analüüsida viimastel aastatel kliimaliikumisega liitunute tausta, vaateid ja kogemusi ning vaadelda, kuidas globaalsele mudelile ning ideestikule toetuvad liikumised kohalikul tasandil tegutsevad.

Oma uurimuses lähtun järgnevatest uurimisküsimustest:

1) Missuguseid meediume, strateegiaid ning taktikaid kasutavad aktivistid oma sõnumi edastamiseks/tõlkimiseks?

2) Kuidas kohalikud eripärad kujundavad kliimagruppide tegevust, iseloomu ning arusaamist edust oma eesmärkide täideviimisel ning universaalse kliimasõnumi edastamisel/tõlkimisel?

3) Kas ja/või kuidas aktivistide kogemuslik/professionaalne/hariduslik/vanuseline/põlvkondlik taust mõjutab nende aktivismi ja positsiooni?

Uurimisküsimused on formuleeritud töö analüüsifaasis, lähtudes välitööl kogutud allikmaterjalis esile kerkinud teemadest ning teoreetilistest alustest, milleks on kliimamuutuste uuringute sotsiaalne perspektiiv ning antropoloogiline lähenemine kliimamuutuste teadusliku diskursuse levikule, tõlkimisele ning vastuvõtule. Kõikide uurimisküsimuste aluseks on arusaam aktivistidest kui teadusliku päritoluga kliimasõnumi ning sellest tuleneva tegutsemisvajaduse levitajatest ning tõlkijatest. Esimene uurimisküsimus keskendub liikumise diskursustele ning praktikatele, mida ma vaatlen erinevatel viisidel. FFF-i identiteeti käsitlevas peatükis ilmneb enesemääratluse väljendusrikkuse roll oma sõnumi edastamisel, tõlkimise kogemuste ning problemaatikaga tegelevates peatükkides on muuhulgas esil aktivistide diskursused, mida nad kohandavad vastavalt sihtrühmale. Otseselt tegelen nende teemadega ka tõlkimise meediumeid käsitlevas peatükis, kus ma vaatlen erinevaid teemasid, protestitaktikaid ning kujundeid, mille kaudu oma sõnumit edastatakse. Selles peatükis on ilmne ka kohalike eripärade mõju aktivistide tegevusele, mis juhib tähelepanu ka teisele, lokaalsetele mõjudele keskenduvale küsimusele: olles küll ajendatud rahvusvahelistest liikumistest ning globaalsest probleemistikust, tegutsevad kliimaaktivistid nende tegevusi olulisel määral mõjutavates ning kujundavates eripärastes ühiskondlikes oludes. Kohalikud mõjud on ilmsed läbivalt – keskkonnaliikumise tegelevas peatükis avaldub kohaliku keskkonnaliikumise spetsiifika, milles aktivistid tegutsevad, identiteediga tegelevas peatükis aga aktivistide ühiskondliku kuvandi mõju nende tegevusele ja arusaamadele. Keskne on ümbritseva ühiskonna mõju tõlkimise kogemusi ja problemaatikat käsitlevates peatükkides, kus ma vaatlen nende tegevusi erinevates kontekstides ning erinevate gruppide seas, kelle vastuvõtlikkus aktivistide sõnumitele sõltub mitmesugustest ühiskondlikest teguritest. Just selles peatükis tõusevad iseäranis teravalt esile kohalikest ning kontekstispetsiifilistest eripäradest

tulenevad probleemid, miks aktivistide universaalset sõnumit ignoreeritakse, ei mõisteta või ei soovita mõista. Kolmas uurimisküsimus tõstatab küsimuse aktivistide tausta mõjust nende tegevusele – kuigi nende edastatav sõnum on universaalne, võib selle edastamist ning vastuvõttu mõjutada mitmesugused tõlkija endaga seonduvad tegurid. Põhjalikult tegelen selle teemaga FFF-i identiteeti ning kuvandit käsitlevas peatükis, kus avaldub tõlkija enesemääratluse ning sõnumi vastuvõtjate arusaamade mõju teadmiste edastamise protsessis. Aktivistide enda arusaamu oma positsioonist tõlkijatena ning sellest tõukuvaid autoriteetsuse ja ekspertiisi teemasid käsitlen ka seitsmendas analüüsipeatüki osas. Samas ilmneb aktivistide kui tõlkijate tausta olulisus ka keskkonnaliikumise tegelevas peatükis – olles uued ning globaalse taustaga tegijad, eristuvad nad ülejäänud keskkonnaliikumisest, mis on tavapäraselt keskendunud pigem kohaliku looduse kaitsmisele.

Ülesehitus

Töö põhiosa on jagatud kolmeks peatükiks. Esimeses peatükis käsitlen töö analüüsis osas kasutatavaid teoreetilisi lähenemisi ning teema varasemat uurimislugu. Esmalt käsitlen identiteediloome protsesse ja globaliseerumise mõjusid sotsiaalsetes liikumistes. Seejärel võtan vaatluse alla kliimamuutuste ning kliimaaktivismi uuringud. Käsitlen esmalt antropoloogilisi lähenemisi ning seejärel arutlen kliimaaktivismi põhjuste ning aktivistiks kujunemise ja liikumistes tegutsemise üle laiemalt. Vaatlen ka, kuidas on varem keskkonnaliikumist Eesti kontekstis uuritud ning selgitan sellest lähtuvalt oma töö panust. Peatüki teises pooles tutvustan oma töö kontekstis keskseid lähenemisi teadmiste edastamisest ja tõlkimisega seonduvast, mis võimaldavad mul käsitleda kliimaliikumiste teadmis- ning tõlkepraktikaid.

Teises peatükis kirjeldan töös kasutatava allikmaterjali kogumise protsessi. Annan ülevaate kliimaliikumistest ning aktivistidest, samuti erinevatest protestidest ja koosviibimistest, kus välitöö vältel osalesin. Lähemalt kirjeldan vaatluste ning intervjuude läbiviimist, mõtestades neid kogemusi metodoloogilisest kirjandusest lähtuvalt. Selles peatükis kirjeldan ka empiirilise materjali analüüsifaasi ning arutlen enda kui uurija positsiooni üle.

Kolmandas peatükis analüüsin oma empiirilist allikmaterjali. Esimeses, sissejuhatavas alapeatükis vaatlen uute kliimaliikumiste positsiooni Eesti keskkonnaliikumises ning nende sidemeid rahvusvahelise liikumisega. Seejärel võtan lähema vaatluse alla Fridays for Future grupi kollektiivse identiteedi ning kuvandiga seonduva. Peatüki teises osas käsitlen aktivistide kogemusi ning taktikaid kohalikus kontekstis tegutsemisel, vaadeldes kliimaliikumisi ning aktiviste kui teadusliku päritoluga universaalse kliimasõnumi tõlkijaid siinsele ühiskonnale eriomastes kultuurilistes, sotsiaalsetes ning poliitilistes oludes.

Liikumistele viitamine

Töös kasutan läbivalt Eestis tegutsevate kliimaliikumiste rahvusvaheliste nimetuste lühendeid, mis on üldlevinud ning mida kasutavad ka aktivistid ise. Fridays for Future liikumisele viidates kasutan lühendit FfF ning Extinction Rebellioni kohta XR. Samas on oluline ära märkida, et eesti aktivistid on liikumiste nimetused tõlkinud ka eesti keelde ning kasutavad aeg-ajalt eestikeelseid nimetusi. Fridays for Future eestikeelne nimetus on Reeded Tuleviku Nimel ning Extinction Rebellioni oma Vastuhakk Väljasuremisele.

1. Teoreetiline taust: identiteet, universaalid ja teadmiste tõlkimine

Käesolev peatükk on teoreetilise suunitlusega. Peatüki esimeses osas käsitlen identiteediloomes protsesse ja globaliseerumise mõjusid sotsiaalsetes liikumistes. Seejärel võtan vaatluse alla kliimamuutuste ja kliimaaktivismi uuringud antropoloogias ning ka laiemalt, arutledes aktivistiks kujunemise, liikumistes tegutsemise ning kliimaaktivismi põhjuste ja tagamaade üle. Peatüki teises osas käsitlen oma töös keskseid teadmiste edastamise ja tõlkimisega seonduvad lähenemisi.

1.1. Sotsiaalsed liikumised

1.1.1. Kollektiivne identiteet sotsiaalsete liikumistes

Satterfield (2002, 3-9) käsitleb sotsiaalsete liikumiste identiteete 'kahekordselt väljendusrikkana' (ingl k dually expressive): ühest küljest viitavad nad laiematele kultuurivormidele, näiteks teaduspõhisust rõhutavad liikumised levinud diskursustele teaduse olulisusest, teisest küljest võimaldab identiteet kultuurivorme vaidlustada. Muuhulgas võimaldavad kultuurivorme vaidlustada dialoogid, iseäranis 'identiteedidialoogid'. Identiteedi konstrueerimine võib toimuda opositsiooniliste dialoogide kaudu, mille käigus aktivistid rõhutavad eristumist oma oponendist. Identiteedist kujuneb keskne ideoloogiline tööriist, mille läbi inimestest saavad kollektiivsed tegutsejad. Satterfield käsitleb oma etnograafias USA Oregoni osariigis 1990. aastatel aset leidnud konflikti sealsete vanade parasvöötme vihmametsade üle. Vastuseisu osapoolteks oli kaks aktivistide gruppi – ühelt poolt keskkonnakaitsjad, kes võitlesid raiumise vastu, et säiliks metsad ning nendes pesitsev haruldane öökulliliik, teiselt poolt aga puuraidurid, kelle kultuur ning elatise teenimise viis olid ohus. Mõlemad pooled süüdistasid üksteist eluviisi hävitamises, kurjuses, ükskõiksuses inimpopulatsiooni vajaduste suhtes ning tänuikkuse

puudumises looduskeskkonna suhtes. Osapoolte enesemääratlustest sündinud identiteetid tekkisid laiemas kultuurilises raamistikus, millele kumbki grupp viitas neile sobival moel, kujundades seeläbi arusaamu paremast maailmast. Mõlemad liikumised viitasid oma sõnumites dominantsele teaduse diskursusele, ent nende kontseptsioonid sellest erinesid. Kui keskkonnakaitsjad rääkisid teadusest selle abstraktses tähenduses ning nende identiteet põhines arusaamadel metsa kaitsmise vajalikkusest, siis puuraidurid lähtusid rakenduslikust metsateadusest, vastandudes arusaamadele metsadest kui habrastest ning taastumatutest süsteemidest. Nemad nägid metsa tööpaigana, mitte metsiku keskkonna ega vabaajaveetmispaigana.

Hollandi jt (2008, 97-106) käsituses on kollektiivne identiteet kollektiivse tegutsemise aluseks, see on osaliste jagatud arusaam liikumisest kui kollektiivsest tegutsejast ning muutuste esilekutsujast, kellega end samastatakse. Kollektiivne identiteet kujuneb välja kujutletud maailmas (ingl k imagined/figured world), mille liikumises osalejad on loonud ühiste tegevuste ning pühendumise läbi ja mille keskmes on liikumise tegemised, oponentid ja potentsiaal muuta maailma. Sotsiaalsete liikumiste kollektiivset identiteeti konstrueeritakse kokkupuutel liikumiste väliste osapooltega. Samaaegselt tekib neil välistel osapooltel ka oma arusaam liikumisest. Holland jt nimetavad liikumiste väliste osapoolte, nende hulgas liikumiste oponentide, sihtmärkide ning potentsiaalsete liitujate, aga ka meedia, politsei ja kõrvaltvaatajate konstrueeritud identiteete 'identiteedi paralleelversioonideks' (ingl k alter versions of identity). Liikumise arusaam iseendast ehk enesele omistatud identiteet ning paralleelversioonid on omavahel pidevas ning potentsiaalselt konfliktises dialoogis.

Holland jt (2008, 107-112) toovad näiteks Šotimaal 2005. aastal maailma juhtivate tööstusriikide ühenduse G8 tippkohtumise ajal toimunud protestid, kus osales mitusada tuhat globaalse õigluse liikumise (ingl k global justice movement) aktivisti. Toimunud aktsioonide seas oli nii seaduslik marss ja kontsert, kus osalesid rahvusvahelised valitsusvälised organisatsioonid, kuulsad muusikud ning poliitikud, kui ka ilma loata korraldatud nii-öelda tänavapidu, mille käigus koguneti ühisteks tegevusteks ja oma meelsuse väljendamiseks linnaruumis. Nende kahe sündmuse vaheliste erinevuste üle arutleti laialdaselt kohalikus meedias, politseinike ning ka osade aktivistide seas, kinnistades seeläbi laialt levinud diskursust legitiimsete ning mittelegitiimsete protestide eristamisest, mis on Hollandi jt sõnul tihtipeale erinevate liikumiste identiteedi paralleelversioonides keskne. Politsei kaasas

omapoolse identiteediversiooni konstrueerimisse ka kohalikud elanikud, paludes abi tänavaaktsioonil osalenud aktivistide tuvastamisel eesmärgiga neid kriminaliseerida. Hollandi jt sõnul näitab see, et kriminaliseerimine oli osa globaalse õigluse aktivismi avalikust kujutamisest, erinevusi heade ja halbade protestijate vahel konstrueeriti avalikus diskursuses pidevalt ning aktivistidel puudus selle üle kontroll. Hiljutiste kliimaliikumiste puhul on säärane tendents märgatav näiteks Suurbritannias, kus XR-i ning viimasel ajal iseäranis XR-ist välja kasvanud Insulate Britain liikumiste aktsioone on meedias ning riiklikes institutsioonides tembeldatud terroristlikeks ning ekstremistlikeks. Osalt just reaktsioonina viimastel aastatel esile kerkinud kliimaaktivismile plaanib sealne valitsus kehtestada uue seaduse, mis võimaldab politseil varasemast märksa enam nende liikumiste strateegiliselt ühiskonna igapäevaelu häirivaid proteste piirata ning kriminaliseerida.

Nagu Hollandi jt (2008) ning Satterfieldi (2002) käsitlustest nähtub, on identiteet keskne nähtus väga erinevates sotsiaalsetes liikumistes. Nende teooriad võimaldavad mul analüüsida spetsiifilisemalt Eesti kliimaaktivistide kollektiivset identiteediloomet ning selle seotust liikumiste väliste osapooltega. Samuti võimaldavad nende lähenemised käsitleda liikumiste kuvandit ühiskonnas.

Globaliseerunud maailmas on ka oluline uurida, kuidas üleilmastumise protsessid mõjutavad ning mobiliseerivad lokaalseid identiteete. Roggerband ja Klandermans (2010, 10) märgivad, et kollektiivsed identiteedid muutuvad samaaegselt lokaalsemaks ning hargmaisemaks. Siinkohal on nende sõnul oluline tähelepanu pöörata seostele majanduslike ning poliitiliste struktuuride ja identiteediloomete protsesside vahel – missugused tingimused viivad hargmaiste identiteetide loomiseni ning millistes oludes eelistavad inimesed lokaalseid identiteete (Roggerband ja Klandermans, 2010, 10)? Säärased erinevad tendentsid on märgatavad ka keskkonnaliikumises. Eestis on kohalikest keskkonnaprobleemidest tõukunud liikumistes olnud täheldatav rahvusliku identiteedi mobiliseerimine, seda nii 1980. aastate lõpu fosforiidisõjas kui ka 2010. aastate teise poole nii-öelda metsasõjas. Kliimaliikumisi nii Eestis kui ka mujal maailmas iseloomustab aga universaalsemate identiteetide mobiliseerimine, eelkõige viidatakse inimkonnale tervikuna kui antropogeensete kliimamuutuste põhjustajale ning ka selle probleemi ainsale potentsiaalsele lahendajale, isegi kui kliimaõiguse printsiipidest lähtuvalt nähakse jõukamal osal inimkonnast lasuvat suuremat vastutust. Kliimaliikumised keskenduvad üleilmsetele teemadele ning kuna nende võrgustikud ning liikmeskonnad on tihtipeale riikideüleised, nagu

ka XR ning FfF liikumistel, iseloomustab neid globaalsete identiteetide eelistamine kohalikele ning rahvuslikele. Samas on aga oluline vaadelda, missuguseid valikuid teevad lokaalsed kliimaprotestigrupid kaasmaalaste kõnetamiseks oma sõnumi levitamisel ning inimeste mobiliseerimisel kohalikes kultuurilistes ning poliitilistes oludes.

1.1.2. Sotsiaalsed liikumised globaliseerunud maailmas

Üleilmastumise protsessidest tõukunud hiljutiste kliimaliikumiste uurimisel on oluline arvesse võtta liikumiste võõramaist päritolu ning globaalset levikut. FfF-i ning XR-i inglisekeelsed nimetused viitavad otsesele seotusele rahvusvaheliste võrgustikega – impulss ning inspiratsioon gruppide loomiseks Eestis pärineb selgelt mujalt. Sääraste, kohalikul tasandil tegutsevate globaalsete liikumiste puhul on võimalik vaadelda neis esinevaid globaalseid ning lokaalseid tendentse, samuti uurida, kuidas need omavahel põimuvad ning üksteist mõjutavad.

Muutuvad olud, milles mobilisatsioon aset leiab ning uudsed protestivormid on viinud uurijaid rakendama uusi lähenemisi ning küsima uudseid küsimusi (Klandermans ja Roggeband, 2010, 10). Hargmaiste infovoogude ning sidemete kasvamise tagajärjel kerkivad esile difusiooniga seonduvad küsimused – mil määral on võimalik identiteete, ideoloogiaid, strateegiaid ning mobiliseerimise struktuure teisaldada erinevatesse kontekstidesse (Klandermans ja Roggeband, 2010, 10)? Seoses FfF ja XR liikumistega, mille iseseisvad harud tegutsevad väga erinevates kultuurilistes ning poliitilistes oludes, on sellised küsimused kindlasti asjakohased. Nende ringlemist võib vaadelda kui liikumiste mudelite levikut, mis hõlmab endas muuhulgas Klandermansi ja Roggebandi välja toodud aspekte. Lisaks nendele tahkudele on kliimagruppide puhul oluline tähelepanu pöörata ka temaatilisele difusioonile. Kliimaaktivistide levitatav kliimamuutuste sõnum on universaalne ja teaduslikku objektiivsust taotlev, selle idee kohapealne omaksvõtt aga subjektiivne ning kohalikest oludest mõjutatud protsess, millega aktivistid igapäevaselt kokku puutuvad.

Werbner jt (2014) peavad 2010. aastate alguse liikumiste puhul iseäranis tähelepanuväärseks globaalse meedia ning kommunikatsioonitehnoloogia ajastul võimalikuks saanud esteetilistele elementide levikut: transnatsionaalselt levivad loosungid, kõnekujundid, visuaalsed kujutised, muusikalised meloodiad ning kehalised žestid. Werbner jt (2014, 16)

nimetavad säärast tsiteerimist kohalikes kontekstides 'kohaliku tasandi kosmopolitismiks' (ingl k vernacular cosmopolitanism) – see on uudne „riikide üleselt ning klasside, etnoste, religioonide, rasside ja sugude üleselt jagatud keel, mida sellegipoolest erinevates paikades kujundavad ka üldmõistetav kohalik esteetika, võimusuhted ning politiseeritud arusaamad ebavõrdsusest ja ebaõiglusest“. Seega on oluline vaadelda, kuidas protestide kosmopoliitne iseloom väljendub kohalikul tasandil.

Werbner jt (2014, 14-15) toovad välja, et erinevate elementide tsiteerimine ning intertekstuaalsus võib olla nii erinevaid geograafilisi paikasid ühendav kui ka ajalooline, viidates varasematele protestidele. Kuigi 2010. aastate alguse erinevate riikide liikumised võisid olla tõukunud kohalikest muredest, löid nad seoseid teiste maade liikumistega ning inspireerisid algatama proteste ka mujal. Lokaalselt keskenduti küll erinevatele teemadele – režiimide kukutamisele Araabia riikides, korruptsioonile Indias, kasinuspoliitikale Hispaanias, Iisraelis ja Kreekas ning finantskriisile ja suurkorporatsioonide ahnusele USAs, Kanadas ja Suurbritannias – siis paljud teemad, esteetilised vormid ning intertekstuaalsed tsitaadid rändasid ning kutsusid esile proteste üle maailma. Liikumiste geograafilise leviku tagajärjel tekib 'rahvusvaheline vastuhakkude tsükkel', mille käigus protestid levivad ühest lokaalsest kontekstist teise (Hardt ja Negri, 2004, tsiteeritud Werbner jt, 2014, 14). Ka hiljutiste kliimaliikumiste levimisel üle maailma tekkis rahvusvaheline vastuhakkude tsükkel. Eestis ning ka mitmes teises riigis, kus kliimamuutuste mõjud pole esialgu veel selgesti tuntavad, ei tõukunud XR ja FFF liikumised otseselt mõnest kohalikul tasandil väljendunud probleemist, küll aga on hiljem Eesti grupid seostanud kliimamuutusi selliste paikkondlike probleemidega nagu metsade üleraie ning põlevkivi kaevandamine.

Globaliseerumise antropoloogiast tuttavate arusaamade järgi on globaalsuse loomine lokaalne, tingimuslik ning ajalooliselt spetsiifiline protsess (Osterweil, 2014, 481). Osterweil peab oluliseks üleilmsetes liikumistes otsida globaalsust mitte niivõrd nende eesmärkidest, osalejatest ja nõudmistest, vaid pigem vaadelda, kuidas teatud elemendid rändavad ajas ja ruumis. Üleilmse leviku ning sõnumiga kliimaliikumised võimaldavad uurida globaalsuse avaldumist kohalikes oludes. Nende puhul on ilmne nii erinevate elementide rändamine ja tsiteerimine kui ka kommunikatsioonitehnoloogia ning globaalse meedia roll selles, samuti nende elementide kontekstitundlik kohandamine.

1.2. Kliimamuutuste sotsiaalsete aspektide ning kliimaaktivismi uuringud

1.2.1. Kliimamuutuste uuringud kui ühiskondliku aktivismi käivitaja

Kliimateadlased on pikki aastakümneid uurinud ning sõnastanud kliimamuutuste põhjuseid ja tagajärgi, sealhulgas on ÜRO Valitsustevahelise Kliimamuutuste Nõukogu (IPCC) raportid koondanud ning esitlenud vastuvaidlematuid tõendeid kliimamuutuste toimumisest ning inimeste rollist nende esile kutsumisel. Kliimaliikumiste tegevus lähtub loodusteaduslikest kliimamuutuste uuringutest. Jamison (2010, 811) toob välja keskkonnaliikumise panuse kliimamuutuste teemalise avaliku debati kujundamisel 1970. aastatest alates, kui selleteemalised diskussioonid jõudsid esmakordselt paljude inimesteni väljaspool teadusasutusi. Goodman jt (2014) pidasid 2000. aastate teise poole kliimaliikumise peamiseks katsumuseks kliimateaduse tõlkimist realistlikuks kliimapoliitikaks, mille käigus tõstasid küsimused poliitilistest visioonidest, strateegiatest ning mobiliseerimisest. Goodmani jt uuritud Austraalia aktivistide jaoks oli oluline, et nende tegevused ja nõudmised oleksid kooskõlas kliimateadusega. Ka hiljutised XR ja FfF kliimaliikumised üle maailma lähtuvad oma tegemistes ning nõudmistes kliimateadusest, olles ajendatud ebakõladest tulevikku kujundavate poliitiliste otsuste ning olemasolevate teaduslike ennustuste vahel.

Loodusteaduslikele uuringutele lisaks on kliimauuringud esile kerkinud humanitaar- ning sotsiaalteadustes. Greschke ja Tischleri (2015, 2) sõnul on kliimauuringud tõukunud asjaolust, et kliimamuutuste kulgu ennustavates loodusteaduslikes mudelites on just inimfaktorist kujunenud kõige ennustamatum muutuja ning kliimamuutuste sotsiaalsed mõjud pole tuletatavad arvutipõhistest mudelitest. Kui loodusteadustes uuritakse kliimamuutusi kui füüsilist fakti, siis sotsiaal- ning kultuuriteadustes keskendutakse eeskätt diskursustele ning praktikatele, mille läbi kliimamuutustest saab sotsiaalne fakt; sotsiaalteadlased uurivad teiseseid konstruktsioone, mis põhinevad esmastel loodusteadlaste konstruktsioonidel (Greschke ja Tischler, 2015, 6). Kliimaaktivistid tuginevad teaduslikele teadmistele ning on oma eesmärgiks seadnud nende teadmiste edastamise ülejäänud ühiskonnaliikmetele, kelle jaoks see teema pole aktuaalne või kes lähtuvad oma seisukohtades isiklikest kogemustest ilmastikuga. Oma töös vaatlen, kuidas aktivistide diskursuste ning praktikate läbi kliimamuutuste sõnum levib ning kuidas sellele omistatakse kultuurilisi ning sotsiaalseid tähendusi väljaspool teadusringkondi.

1.2.2. Kliimamuutuste antropoloogia

Nüüdisaegseid inimtekkelisi kliimamuutusi on antropoloogias uuritud alates 1990. aastatest. Tuginedes traditsioonilisele antropoloogilisele ekspertiisile väikestest ning kohalikest kogukondadest, uuriti algusaegadel iseäranis haavatavuse, riski ning kohanemisvõimega seonduvat (Dove, 2014, 2). Suur osa varaseid uuringuid käsitlesid, kuidas inimesed konkreetsetes asukohtades ning sotsiaalsetes oludes mõistavad ning kogevad kliimamuutusi (Dove, 2014, 2; Isenhour jt, 2020, 14). Hiljem on uuritavate teemade amplituud laienenud ning keskendumine on hakatud sellistele ebatraditsioonilistele teemadele nagu kliimamuutuste uurimise ja poliitikaga tegelevad rahvusvahelised institutsioonid, rahvusvahelised kliimalepete kohtumised ning kommunikatsiooni ning skeptitsismiga seonduv (Dove, 2014, 3). Oma 2020. aasta ülevaateartiklis peavad Isenhour jt (2020, 14) üheks viimase kümnendi kliimaantropoloogias tähelepanuväärseks arenguks teoreetilise ning metodoloogilise fookuse nihkumist kohalikult ning partikulaarselt globaalsele.

Mitmed autorid on kritiseerinud varasemaid antropoloogilisi kliimauuringuid. Palju kriitikat on saanud nii-öelda vaatlusuuringud (ingl k observation studies), kus keskendutakse juba kliimamuutusi kogevate põlisrahvaste ning kogukondade vahetutele tähelepanekutele ning teadmistele kliimast, pööramata sealjuures tähelepanu tööigale, et nende kogukondade liikmed võivad kliimamuutuste kohta teadmisi ammutada lisaks ka globaalselt ringlevast teaduslikust diskursusest (de Wit jt, 2018, 3; Rudiak-Gould, 2011, 9). Rudiak-Gould (2011, 10) peab selle põhjuseks ekslikku ning distsiplinaarselt iganenud veendumust, et hiljuti omaks võetud ideed ja institutsioonid pole piisavalt autentselt lokaalsed ning ei kuulu seega antropoloogiliste uuringute huviorbiiti. Sarnaselt kritiseerivad Hastrup (2013, 275; 2015, 146) ning de Wit jt (2018, 3) kliimaetnograafiaid nende kalduvuse tõttu kohelda kohalike inimeste teadmisi loodusest ja kliimast muutumatu ning hermeetilisena. Säärane käsitlus traditsioonilisest ja lokaalsest teadmisest ignoreerib teadmiste ning etnograafilise välja piirideta iseloomu (Hastrup, 2015, 146) ning tõsiasja, et kliimamuutuste teaduslik diskursus levib üle maailma väljaspool spetsialistide ringkondi ning lääne ühiskondi (Rudiak-Gould, 2011, 10).

Rudiak-Gould (2011) peab oluliseks vastuvõttuuringute juurutamist (ingl k reception studies). Nendes uuringutes pööratakse tähelepanu sellele, kuidas ühiskonnad võtavad vastu,

tõlgendavad, mõistavad, kasutavad, võtavad omaks või eiravad kliimamuutuste teaduslikku diskursust. Säärane uurimissuund võimaldab vaadelda, kuidas see diskursus üle maailma rändab ning laiemalt käsitleda võõraste ideede ning institutsioonide asetumist kohalikku konteksti. Seega pole tegu kitsalt keskkonnaantropoloogia uurimissuunaga, mis käsitleb kliimamuutusi kui lokaalselt kogetud ökoloogilist ohtu, vaid kui globaalselt levivat teaduslikku narratiivi, tulevikku orienteeritud riski-diskursust ning laiaulatuslikku ennustust, mis seostub palju enamaga kui pelgalt keskkonnaga. Kliimaantropoloogia fookus on seega nihkunud kitsalt ökoetnograafiast laiemasse antropoloogia teooria maailma ning on lisaks keskkonnaantropoloogiale muuhulgas osa kommunikatsioonile, tõlkimisele, ekspertiisile, usaldusele ning prohvetlikkusele keskenduvatest uurimissuundadest. Siinne uurimus keskendubki kliimamuutuste teadusliku diskursuse kasutamisele ning levitamisele Eesti kliimaaktivistide seas ning vaatleb seejuures selle diskursuse tõlgendamist ühiskonnas.

Barnesi ja Dove'i (2015, 3) sõnul võimaldab antropoloogia mõista, mil moel on kliimamuutustes omavahel põimunud loodus, kultuur, teadus, poliitika ning usk. Sügavuti minev välitöö metodoloogia, pikaajaline inimese ning keskkonna vaheliste suhete uurimise traditsioon ning holistiline vaade ühiskonnale võimaldavad analüüsida kliimamuutuste mõju, teaduse ja poliitikaga seonduvat (Barnes jt, 2013). Esile kerkivad mitmesugused kultuurilised küsimused teadmisest ja ignorantsusest, müütidest ja reaalsusest, jutustustest ja kujutistest (Barnes ja Dove, 2015, 3). Just erinevate nähtuste kokkupuude kliimatemaatikas on huvipakkuv ning viib laiemate aruteludenii ühiskonna ja keskkonna, riigi ja kodanike, teaduse ja teadmise ning globaalse ja lokaalse vahekorra üle (Barnes ja Dove, 2015, 3). Kuitahes uus nähtus modernne ning inimtekkeline kliimamuutus ka poleks, kliimat ning kultuuri omavahel siduvad arutlused ning diskursused on inimühiskondades levinud juba aastatuhandeid (Dove, 2014, 1-2). Kliimaetnograafia võimaldab uurida mastaapse ning abstraktse kliimakriisi ning selle igapäevase avaldumise omavahelisi seoseid, vaadeldes kontekste, kus kliimamuutusi vahetult kogetakse või töötatakse välja ning rakendatakse kliimapoliitikat (Goodman, 2018).

Crate (2011, 184-188) toob välja, et nüüdisaegsete kliimamuutuste antropoloogilised uuringud erinevad varasematest kliima ja kultuuri seoseid käsitlevatest uuringutest, kuna tänapäevaste kliimamuutustega seostub pretsedenditu pakilisuse tajude ja uus refleksiivsuse mõõde – arusaam, et inimtegevus on kliimamuutused põhjustanud ning vajadus nende vastu midagi ette võtta. Erinevalt klassikalisest etnograafiast üldiselt ning keskkonnaetnograafiast

kitsamalt, mille eesmärk on kirjeldada kohalikke olusid ning inimgrupe ja/või neid teistega võrrelda, käsitleb kliimaetnograafia üleilmset nähtust, keskendudes Anna Tsingi kirjeldatud globaalsetele ühendustele ja kultuurilisele hõõrdumisele. Säärases etnograafias vaadeldakse lokaalsel tasandil globaalsete protsesside avaldumist ning nende väljendamist kohalike teadmissüsteemide kaudu, mõistmaks globaalsete ning lokaalsete arusaamade võimalikku kattuvust või konfliktisust.

Eriksen ja Stensrud (2019) käsitlevad kliimamuutuste ja kapitalismi vahelisi seoseid 'ülekuumenenud maailmas', mis viitab nii planeedi füüsilisele soojenemisele kui ka sotsiaalsete, keskkondlike ning majanduslike muutuste kiirenemisele. Nad vaatlevad, kuidas ilmastikus, kliimas ja keskkonnas aset leidvate muutuste mõjud ristuvad majanduspoliitika ning sotsiaalse ebavõrdsuse tagajärgedega, juhtides tähelepanu inimeste, keskkonna ning kapitali vahelistele suhetele tänapäeva maailmas. Erikseni ja Stensrudi (2019, 4-5) sõnul pole antropoloogilises kliimamuutuste kirjanduses piisavalt rõhutatud majandusliku globaliseerumise olulisust. Nad märgivad, et arusaamad keskkonna- ja kliimamuutustest on mittetäielikud, kui ei käsitleta globaalse kapitalismi kasvuloogikat ning sellest tulenevat tootmise ja tarbimise kasvu, pöörates tähelepanu nende protsesside kahjulikele mõjudele. Ka Baer (2012) käsitleb antropogeenseid kliimamuutusi globaalse kapitalismi kontekstis.

1.2.3. Kliimaliikumiste ning kliimaaktivismi uurimine antropoloogias

Siinses töös vaatluse alla võetud kliimaprotestigruppe on senimaani antropoloogias suhteliselt vähe uuritud. Märkimisväärne erand on Austraalia kliimaliikumine, mida on etnograafiliselt käsitletud mitmed antropoloogid ning poliitökonomidid. Baer (2011) ning Baer ja Singer (2014; 2020) on analüüsinud Austraalia kliimaliikumise erinevaid suundumusi ning grupe, asetades need laiemasse rahvusvahelisse kliimaliikumiste konteksti. Marshall (2011) on oma töös keskendunud kliimaaktivismi psühholoogilistele aspektidele. Tema käsitluses ajendavad kliimaliikumisi tuleviku kujutuspildid, mida liikumistes osalejad jagavad, ning just seetõttu on kliimamuutuste puhul tegemist lisaks sotsiaalsele ja materiaalsele faktile ka psühholoogilise faktiga – kliimamuutused tekitavad segadust ning katkestusi sotsiaalselt, majanduslikult ning kontseptuaalselt. Connor (2012) viis Kagu-Austraalias Hunter Valley regioonis läbi etnograafilisi välitöid mitmete gruppide seas, mis kollektiivselt otsisid võimalusi määratleda ning väljendada oma muresid seoses

antropogeensete kliimamuutustega. Goodman jt (2010; 2014) viisid samuti läbi etnograafilisi välitöid Austraalia kliimalaagrites osalevate aktivistide seas 2000. aastate lõpul. Nii Connori (2012) kui ka Goodmani jt (2010; 2014) etnograafilistele leidudele olen oma töös läbivalt viidanud, kuna need on võimaldanud võrrelda Eesti aktivistide kogemusi aktivistide kogemustega mujal maailmas. Samuti olen oma töös kasutanud nende autorite teooriaid, nagu näiteks järgnevas peatükis kirjeldatud Goodmani jt lähenemised kliimaagentsusest ja kliimaaktivismi universaalsusest ning Connori käsitus kliimaaktivistidest kui kriitilisest avalikkusest. Kliimaõigluse liikumist Boliivias on käsitleanud Fabricant (2013), kes analüüsib, kuidas põlisrahvaste esindajatest kliimaõigluse aktivistid esindavad teatavat arusaama Andide põlisrahvusest, et nõuda oma poliitilisi õigusi ja pakkuda välja alternatiivseid majandusmudeleid.

Lisaks eelpoolmainitule olen oma töös kasutanud käsitlusi noorte kliimaaktivismist. Uus-Meremaa noorte kliimaaktivistide seas intervjuusid läbi viinud Nairni (2019) ja O'Brieni jt (2018) teoreetilised käsitused on võimaldanud analüüsida noorte kliimaaktivismi laiemalt. Lähema vaatluse alla võtan O'Brieni jt lähenemised noorte aktivistide agentsusele ning Nairni käsitlused lootuse ja meeleheite ning kollektiivsete protsesside rollist noorte kliimaaktivismis.

Hiljutiste kliimaprotestide enneolematu levik ning massilisus on ajendanud paljusid antropolooge uusi liikumisi uurima. 2021. aasta alguses ilmus Euroopa Sotsiaalanthropoloogide Ühenduse väljaandes uuele kliimaaktivismile pühendatud eriseksioon, kus üksteist autorit arutlevad uute liikumiste eri aspektide üle (Bermant ja Ssorin-Chaikov, 2021). Poola kliimaliikumist on uurinud Dębińska (2021), kes käsitleb teiste seas ka XR ja FfF grupe. Samas on teada, et palju etnograafilisi käsitlusi on lähiajal ilmumas, näiteks uurib Leedus sealset FfF liikumist Egidija Ramanauskaite.

1.2.4. Kliimaaktivismi tagamaad

Connori (2012, 228-235) sõnul võimaldab keskkonnaaktivismi etnograafiline uurimine vaadelda subjektsusi, mis on tekkinud vastukaaluks lääneriikides domineerivatele mõtteviisidele, analüüsides aktivistide poliitilisi suunitlusi, nende identiteete kodanikena ning põimitust ümbritseva ühiskonnaga. Tema sõnul on uut laadi kodanikuks olemine – 'aktiivne keskkondlik kodakondsus' (ingl k active environmental citizenship) vajalik, et

liikuda jätkusuutlikuma ühiskonna suunas: just aktivism võimaldab vastu astuda ning kohaneda ohtudega, mis tulenevad kliimamuutustest ning keskkonna seisundi halvenemisest. Ta kasutab John Dewey 'avalikkuse' mõistet (ingl k the public) viitamaks kodanikele, kes kollektiivselt otsivad võimalusi oma huvide määratlemiseks ning väljendamiseks ebasoodsates oludes, eesmärgiga koguda poliitiliste jõudude toetust. Antropoloogilistes uuringutes kliimaaktivismist on küsimused kodanike ideaalidest ning avalikkuse aktiveerumisest igati asjakohased – kliimagrupid esindavad avalikkust, mis püüab kollektiivselt defineerida ning väljendada oma huve. Connor leidis Austraalia kliimagruppe uurides, et aktivistide eesmärk oli kõnetada kogu elanikkonda, konstrueerides sümboolsel tasandil sarnasusi, mille läbi klassist, vanusest, ametist ning poliitilistest vaadetest tulenevad erinevused allutatakse ühistele tunnetele kuulumisest ning murest muutuste pärast keskkonnas.

O'Brien jt (2018) vaatlevad erinevaid viise, kuidas noored kliimaaktivistid väljendavad poliitilist agentsust nii osana traditsioonilistest poliitilistest protsessidest kui ka väljaspool neid. Nad peavad agentsuseks võimet ette kujutada teistsugust tulevikku, selle nimel eesmärgipärast tegutsemist ja oma seisukohtade avaldamist, mis on vastuolus domineerivate ning laialdaselt levinud uskumustega. ÜRO Pariisi kliimakokkuleppe püstitatud eesmärk hoida soojenemine 1.5-2 kraadi piires on iseäranis oluline noortele, kes peavad toime tulema kliimamuutustega seotud riskide ning teadmatusega. Kliimamuutustest teadasaamine juhib noorte inimeste tähelepanu sellele, kuidas ühiskond kollektiivselt tuleb toime ning tegeleb kompleksete globaalsete probleemide ja tulevikuga.

Ka Goodmani (2018, 340-342) sõnul on sotsiaalkultuuriline kujutlusvõime kliimakriisi kontekstis võtmetähtsusega. Ta peab kliimaagentsust „võimekuseks kliimamuutuste vastu tegutseda“, ületades kliimakriisile olemuslikku abstraktsust seda materialiseerides (Goodman, 2018, 340). Materialiseerimise käigus politiseeritakse fossiilkütuste tootmisahel, juhtides sellele tähelepanu kui kliimamuutuste põhjustajale. Kliimaagentsust taotlevad liikumised on tekkinud vastukaaluks abstraktsele heitmepoliitikale ning rahvusvahelistele kliimapoliitika tippkohtumistele, vaidlustades selle ebaõiglust ning vähest tõhusust. Sotsiaalsed liikumised on võtmetegijad kliimamuutuste politiseerimisel.

Goodmani jt (2014, 58-59) kirjeldatud 2000. aastate teise poole Austraalia kliimaliikumine materialiseeris kliimakriisi, korraldades söeettevõtete juures mitmeid päevi kestvaid laagreid. Kliimalaagrid on „ruumilised sekkumised“, mis on püstitatud

süsinikuintensiivsetele tootmisaladele võimalikult lähedale. Nende käigus arendatakse liikumist ning korraldatakse aktsioone; laagrid on hariduslikud ning propageerivad jätkusuutlikku elustiili. Kliimalaagrite mudel (ingl k Climate Camp) on tähelepanuväärne näide kodanikuallumatuse strateegiast ning pärineb Suurbritanniast. Kliimalaagrid on näide kollektiivse mobiliseerimise mudelite ning ideede levimisest aktivistide võrgustikes üle maailma (Goodman jt, 2014, 58), viidates eelnevas peatükis kirjeldatud taktikate ja elementide ringlemisele ühelt poolt erinevates liikumistes ning teiselt poolt geograafiliselt, erinevates riikides. Ka XR-is on mõnevõrra sarnaste aktsioonide läbiviimine levinud, näiteks on meedias palju tähelepanu saanud blokaadid Londoni kesklinnas, mida võib pidada kliimalaagrite mudeli edasiarenduseks.

Lootus võib Nairni (2019, 3-12) sõnul motiveerida noori kliimagruppidega liituma. Tema sõnul liituvad noored inimesed liikumistega lootusrikaste ning idealistlikena, kuid ajapikku pettuvad ning põlevad läbi – sealjuures mängivad olulist rolli mainitud emotsioonid, mida on aktivismi kontekstis vajalik ära tunda. Nairn rõhutab, et meeleheidet ning läbipõlemist on tingimata vajalik käsitada osana 'kollektiivsetest protsessidest', mitte individuaalse läbikukkumisena, samuti on tarvis otsida kollektiivseid lahendusi. Ta nimetab neli kollektiivset protsessi, mis tekitavad aktivistides lootust – kliimamuutuste käsitlemine kollektiivse probleemi ning vastutusena, osalemine kliimaga seotud kollektiivsetes tegevustes, enda sidumine globaalse kliimaliikumise ja olukord, kus kliimamuutused on osa igapäevastest ühiskondlikest debattidest.

Lootus on seega üheks oluliseks liikumistega liitumise ajendiks, nende kollektiivsetes tegevustes nähakse potentsiaali kutsuda esile soovitud muutusi ning nähakse enda kui aktivisti rolli selles. Nairni kirjeldatud kollektiivsete protsesside puudulikkus võib osutada aga problemaatiliseks ning aktivistide tegevust pärssivaks. Connori (2012, 241) uuritud Austraalia kliimagrupid olid seisukohal, et indiviidide ning ettevõtete käitumismustrite muutmisest kliimamuutuste leevendamiseks ei piisa, samas ei õnnestunud neil kliimamuutuste problemaatikat poliitiliselt mõistetavaks teha ning valitsuse poliitika mõjutamiseks suuremat osa avalikkusest mobiliseerida. Suutmatust olla poliitiliselt mõistetav ning mõjukas võib vaadelda modernsete ühiskondade individualiseerimise protsesside kontekstis, kus indiviidist on saanud ühiskonna põhiüksus ning kodanike poliitilist aktiivsust seeläbi õõnestatakse. Connori sõnul kogevad aktivistid teravalt esindusdemokraatlike riikide poliitilise elu vastuolusid, kus igal kodanikul on vabadus

erinevatest ühiskonnaküsimustest huvituda või mitte huvituda ja kus avaliku elu allutamine eraelulistele muredele viib olukorrani, kus ei adresseerita ka kõige pakilisemaid probleeme nagu kliimamuutused.

Jasper (1997, 5-13) võrdleb aktiviste kunstnikega. Tema sõnul peegeldavad protestijad sarnaselt kunstnikele esimestena muutusi ühiskonna arusaamades iseendast, nad pööravad tähelepanu moraalsetele dilemmadele, mida enamik inimesi ignoreerivad. Jasper käsitleb meeleavaldusi moraalsete protestidena, mis loovad moraalse hääle ning esindavad mingit moraalset visiooni. See on osa tähendusloome protsessidest liikumistes. Protestiaktisioonid annavad võimaluse kujundada ja väljendada oma moraalset seisukohti, personaalne nõrdimus võimendub, kui seda väljendatakse kollektiivses keskkonnas ning see suunatakse avalikkusele. Protestidel väljendatakse oma pahameelt eksisteerivate praktikate üle ning kritiseeritakse selgesõnaliselt teatud inimeste ja organisatsioonide vaateid ja tegusid.

Goodman jt (2010, 94-95; 2014, 88) tõlgendavad Jasperi käsitlest lähtuvalt kliimaaktivismi moraalse protestina. Sarnaselt O'Brieni ning Nairniga leidsid nad Austraalia kliimagruppe uurides, et lootus kindlustada turvalised kliimaatilised olud oli liikumiste mobiliseerimisel keskne. Samas aga pidasid aktivistid säärast lootust üha illusoorsemaks ning pendeldasid lootuse ja meeleheite vahel. Goodmani jt hinnangul loodetakse süveneva kriisi tingimustes kõigest hoolimata, liikumisest kujuneb moraalsete seisukohtade ning soovitud muutuste väljendus. Kliimaajastu kollektiivne tegutsemine liikumistes põhineb eetilistel printsiipidel, mis tõlgivad väärtused poliitilisteks praktikateks. Moraalsed kaalutlused olid Austraalia gruppides seostatavad universaalsete printsiipidega – kliimaaktivism põhines universaalsel eneseaustusel ja väarikusel, mitte eraldatusel, moraalne protest kliimaliikumises oli seega universaalne. Kliimamuutuste käigus saavad terved populatsioonid teadlikuks maailmaajaloolisest protsessist, sedamööda kui süsinikureostus politiseeritakse kui eluohtlik fakt. Kliimaaktivismist võib nii saada kõikehõlmav nähtus, mis on läbi põimunud tekkiva universaalse subjektiivsusega kliimamuutuste kontekstis. Hirmud ja lootused ei pruugi realiseeruda, aga massiline mobiliseerumine tegutsemiseks on kõige olulisem.

1.2.5. Keskkonnaliikumise uurimine Eestis

Olgugi, et kliimaliikumise eri aspektid on üha enam uurijate fookuses, pole Eestis kliimaliikumisest seni põhjalikke käsitlusi ilmunud. Plüschke-Altöf jt (2020) on oma seni ilmunuta Eesti FfF kliimastreikide eestvedajate motiive käsitleva antropoloogilise uuringu tulemusi põgusalt esitlenud Sirbi veergudel. FfF liikumisest on ajakirjanduslik uurimus ilmunud ka Levila veergudel (Kõiv, 2021). Ilmumas on vaimse tervise teemaline Eesti Inimarengu Aruanne, kus muuhulgas võetakse vaatluse alla Eesti kliimaprotestigruppides osalevate aktivistide mure ning hirm kliimamuutuste pärast (Annist jt, 2023 [ilmumas]), samuti on ilmunas Annisti jt [ilmumas] artikkel, kus muuhulgas käsitletakse Eesti XR liikumist kui tulevikuvaadet muutvat ja kliimamure hõlmavuse mõistmist mõjutavat keskkonda.

Küll on aga ilmunud mitmeid sotsiaal- ning humanitaarteadlaste käsitlusi Eesti keskkonnaliikumisest, mis on enamjaolt üldist laadi. 2005. aastal kaitses Maie Kiisel (2005) sotsioloogilise magistr töö keskkonnateadvuse kujunemisest Eestis, kus ta muuhulgas annab ülevaate Eesti keskkonnaliikumise tekkest ning selle arengutest alates 20. sajandi keskpaigast kuni 2000. aastate alguseni. Kiisel (2005, 151-161) käsitleb erinevaid keskkonnaorganisatsioone ning nende suundumusi, samuti keskkonnaliikumise populaarsust ning rolli ühiskonnas erinevatel ajaperioodidel. Lähema vaatluse alla võtab ta Eesti Rohelise Liikumise aastatuhande alguses, keskendudes organisatsiooni liikmeskonna motivatsioonidele ning ootustele. 2011. aastal ilmus Airi-Alina Allaste toimetatud artiklikogumik *Ökokogukonnad retoorikas ja praktikas*, kus mitmed autorid käsitlevad ökokogukondade liikumist Eestis kaasaegsele ühiskonnale omase elustiili liikumisena. Kogumiku artiklid puudutavad ka kohalikku keskkonnaliikumist, näiteks Vihma (2011) annab sarnaselt Kiiselile ülevaate siinse keskkonnaliikumise tekkest ning arengutest ja hindab keskkonnaorganisatsioonide mõjukust ja funktsiooni ühiskonnas erinevatel ajaperioodidel. Märkimisväärne on hiljutine Henri Kõivu (2020) ajakirjanduslik uurimus Tartu tselluloositehase planeerimisega kaasnenud vastuseisust, kus ta käsitleb tekkinud kodanikuliikumise tegemisi.

Annist (2020) käsitleb oma artiklis Eesti Metsa Abiks liikumise puude- ning metsaraie vastaseid proteste, sh näiteks proteste Haabersti Hõberemmelga mahavõtmise vastu ning Hüpasaare rabas toimunud Metsalaulupidu. Annist peab oluliseks uute

protestikogukondade moodustumist säärase performatiivsete protestiaktisioonide käigus kokku tulnutest. Samas võib paralleelselt uute kogukondade tekkimisega varasem ühiskondlik ebavõrdsus ning kõrvalejätus võimenduda. Sotsiaalse kihistumise protsesside ning neoliberaalse ideoloogia tagajärjel ühed kõige marginaliseeritud inimesed taasiseseisvunud Eesti ühiskonnas – pikaajaliselt töötud mehed, kellel on tihtipeale alkoholiprobleemid ning muud tervisehäädad – sõltuvad juhutöödest nagu marjakorjamine. Raiete intensiivistumise tõttu on neil üha keerulisem endale hävitatud metsades elatist teenida, häbi ning väärtusetuse kuvand ühiskonnas, mida läbivald iseloomustab edukultus, takistab neil aga metsaprotektijate kogukonnaga liitumast. Nende panus tänasesse metsade majandamise praktikasse jääb kõrvale ja metsaprotektijad ning metsades säärast marginaalset elatist teenivad inimesed ei pruugi omavahel üldse kokku puutuda.

Annist (2020 186-189) kirjeldab ka ühismeediaplatvormidel nagu Facebook võimalikuks saanud veebiprotekte. Kuna tihtipeale pole võimalik metsaraiumise vastu kohapeal meelt avaldada, seda nii Eesti metsade langetamise ulatuslikkuse ja sageduse kui metsaraiet puudutava informatsiooni puudumise tõttu, siis paljud inimesed on olnud nendele sündmustele tunnistajaks elektrooniliste seadmete ning sotsiaalmeedia kaudu, näiteks Eesti Metsa Abiks Facebooki grupis. Säärastel digitaalsetel protestidel osutatakse füüsilises ruumis aset leidvale metsaraiele. Annist märgib, et veebiplatvormil lahti rulluvaid sündmusi jälgides saavad vastavatest digikogukondadest omamoodi tunnistajad, kelle masendus võib olla samuti aluseks ühise identiteedi tihenemisele kurbuse või lootusetuse jagamise kaudu.

Viimastel aastatel on ilmunud ka mitmeid käsitlusi erinevate ajalooeriodide keskkonnakaitse seostest rahvusliku identiteediga. Jonuksi ja Remmeli (2020) ning Linda Kaljundi (2018; 2019) artiklites kerkivad kesksete teemadena esile kohaliku looduskaitse ajaloolised ja ideoloogilised lähtekohad ning sinsele keskkonnakaitsele iseloomulik põimitus rahvusliku identiteeti ning poliitiliste suhete ja protsessidega erinevatel ajajärkudel. Nende aspektide vaatlemine võimaldab analüüsida erinevate tendentside jätkumist ning katkemist ja asetada laiemasse ajaloolisse ning sotsiaalsesse konteksti praeguseid keskkonnaliikumisi, sealhulgas XR ja FfF kliimaliikumisi.

Kaljundi (2019, 116) toob välja, et 1960. aastatest on Ida-Euroopa keskkonnakaitse iseloomustanud olemuslik erinevus Lääne-Euroopa keskkonnakaitsest – kui Läänes on see põhinenud vasakpoolsetel ideedel ning vabaühendustel, siis Ida-Euroopas on keskkonnakaitse konservatiivsem, olles seotud rahvusmaastike- ning pärandiga ja

sarnanedes seega varasema, 19. sajandile iseloomuliku looduskaitse traditsiooniga. Nõukogude perioodil tegutses Eestis mitmeid keskkonnateemadega tegelevaid huviringe, mis kuulusid riiklike institutsioonide juurde ning olid seega totalitaarse riigi kontrolli all; ühenduste iseloom oli klubiline ning konservatiivne, esimeste seas loodi 1958. aastal Tartu Üliõpilaste Looduskaitsering (Kiisel, 2005, 151; Vihma, 2011, 75). Keskkonnaühendustega liitumine oli populaarne, kuna andis võimaluse osaleda kodanikuühiskonnas olukorras, kus rohelised ühendused olid esimesed, mille tegevust võimud ära ei keelanud (Vihma, 2011, 75). Need organisatsioonid võimaldasid teadlastel ning kultuuritegelastel ka keelatud teemade üle arutleda, näiteks loodi 1966. aastal ainukese mittepoliitilise ühiskondliku organisatsioonina Eesti Looduskaitse Selts (Kiisel, 2005, 151). Seltsi tegevuses põimusid looduskaitsealased ning rahvuslikud eesmärgid (Jonuks ja Remmel, 2020, 467). Märkimisväärseks peetakse 1980. aastaid, mil Ida-Euroopas ning Eestis kerkisid keskkonnateemad ühiskonnas teravalt esile, keskkonna- ning tuumavastastel liikumistel oli nendel murrangulistel aegadel dissidentlike liikumiste osana keskne roll ühiskondlike ja poliitiliste muutuste katalüsaatorina (Vihma, 2011, 74). Eestis ohustasid 1980. aastate keskpaigas Nõukogude suurtööstus ning sellega kaasnev tööjõu sisseränne samaaegselt looduskeskkonda ning rahvuslikku identiteeti, mis omakorda võimendas varasemalt esinenud looduskaitse ning rahvuslikkuse põimitust (Jonuks ja Remmel 2020, 469). Keskkonnaliikumine muutus Eestis massiliseks 1987. aastal, kui sai avalikuks Nõukogude Liidu juhtkonna plaan rajada Virumaale fosforiidikaevandus (Jonuks ja Remmel, 2020, 469; Vihma, 2011, 75). Roheliste ühenduste tegevus lokaalselt ning sõnavõtud looduskaitsega seotud teemadel viisid ajapikku seni keelatud poliitiliste avaldusteni, roheline liikumine kasvas ühiskondlikuks protestiliikumiseks (Vihma, 2011, 75). Üleminekuperioodil rahvaliidumine taandus, samas asutati tänaseni tegutsevad professionaalsed keskkonnaorganisatsioonid Eesti Roheline Liikumine ning Eestimaa Looduse Fond.

Keskkonnakaitse kadumine ühiskonna huviorbiidist Eestis ning teistes Ida-Euroopa riikides on andnud mitmetele autoritele nagu Jane Dawson alust väita, et liikumised ei olnud motiveeritud mitte niivõrd keskkonnakaitsealastest veendumustest, vaid eelkõige rahvuslikest ideedest ning eesmärkidest (Kaljundi, 2018, 68). Kaljundi märgib, et Eestis on senimaani vähe arutletud, kui rohelised olid tegelikult taasiseseisvusaegsed keskkonnaliikumised, need küsimused võimaldavad aga uurida rahvusluse ning keskkonnakaitse vahelisi seoseid, mis on taas üles kerkinud ka 2010. aastate keskkonnadebattides ning aktivismis. Sarnaselt taasiseseisvuseelsele ajale on keskkond ning

rahvuslus ühed kõige rohkem tähelepanu saanud ning vaidlusi tekitanud teemad, seejuures on keskkonnaaktivismis täheldatav nii rahvuslusele vastandumine kui ka sellega põimumine.

Palju kõneainet on pakkunud eestlaste metsa- ning loodusrahva kuvand. Metsarahva kuvandi temaatika on ühiskonnas esile kerkinud iseäranis eelmise kümnendi jooksul, mil siinsete metsade raie on intensiivistunud ning selleteemalistes, tihtipeale polariseerivates debattides on kõlama jäänud mitmesuguseid arusaamu eestlaste rahvuslikest ning ajaloolistest sidemetest metsaga. Jonuks ja Remmel (2020, 466-474) vaatlevad erinevaid ajaloolisi tegureid, mis on viinud eestlaste metsarahva identiteedi tekkimiseni. Nad lükkavad ümber arusaama, et eestlased on end läbi ajaloo metsarahvaks pidanud ning metsa kiivalt hoidnud ja toovad ka välja, et alles Nõukogude perioodil kattus varasemast märkimisväärselt suurem osa Eesti pindalast metsaga. Just Eesti Vabariigis 1920.-1930. aastatel hakkas välja kujunema etnilise looduse idee, hakati arendama loodusturismi ning metsakaitsjad viitasid eestlastele kui ajalooliselt looduslähedasele rahvale. Sellest ajast on looduskaitseline aspekt eesti rahvusmüüdi oluline osa, mis erinevatel viisidel ikka ja jälle esile kerkib. Otseselt viidatakse eestlastele kui metsarahvale esimest korda 1980. aastate teises pooles, kui looduskaitsega seonduvad teemad olid ühiskonnas tugevalt esil, iseäranis palju kõlapinda sai see idee aga 2010. aastate metsadebatis. Ka Linda Kaljundi (2019, 115-117) lahkab oma Vikerkaare ökovisioonide teemanumbri artiklis eestlaste arusaama endast kui loodusrahvast, ta vaatleb, kuidas see paistab nüüdisaegse ülemaailmse keskkonnakriisi taustal. Liikvel on palju vasturääkivusi: ühelt poolt räägitakse, et eestlastel on loodusega erakordselt lähedane side ning Euroopas pole kuskil nii palju puutumatu loodust säilinud, teisalt on Eesti süsinikuheitmed väga kõrged, noorte keskkonnateadlikkus on madal, kasutatakse laialdaselt taimemürke ning põhjavee kvaliteet halveneb. Kuna „keskkonnakaitse võtmeküsimus on teatavasti inimene“, on lahkevus keskkonnaprobleemide ning rahvusliku enesekuvandi vahel kujunenud suureks probleemiks – tõlgendus endast kui loodusrahvast ei mobiliseeri harjumusi muutma ning poliitilist survet avaldama, sest end peetakse juba piisavalt keskkonnasõbralikuks (Kaljundi, 2019, 114). Samas sedastab Kaljundi, et loodusrahvamüüdi kõrvaleheitmine pole mõistlik, vaid pigem on hiljutised protestid näidanud, et selles müüdis peitub mobiliseeriv jõud. Loodusrahvamüüdi ajaloo teadvustamine võimaldab muuhulgas keskkonnaga seonduvaid tõekspidamisi kaasajastada ning avatumaks muuta, paindlik suhe säärase müüdiga soodustab keskkonnakriisi globaalsuse teadvustamist ning aitab vältida vaid iseendaga tegelemist ning „võõrale“ vastandumist, kasvatades valmisolu õppida teistelt. Debatt identiteeti ja eestluse ning

keskkonnakaitse ja rahvusluse omavaheliste seoste üle võiks Kaljundi sõnul aidata jõuda suurema visioonini siinses keskkonnakaitstes.

Mitmed autorid on käsitlenud ka taasiseseisvusaegsete keskkonnaorganisatsioonide suunitlusi ja taktikaid. Vihma (2011, 76-77) sõnul muutusid aastatuhandevahetuse paiku keskkonnateadlik mõtteviis ning keskkonnaorganisatsioonid taas ühiskonnas populaarseks, 2006. aastal oli Eestis ligikaudu 243 ühendust, mille nimetus või tegevus seondus keskkonnaga. Selles kontekstis võib rääkida keskkonnasäästliku elustiili esilekerkimisest, mille ilminguteks olid nii rohelised tarbimisvalikud kui ka ökokogukondade loomine. Aktiveerus ka ametkondlik ning poliitiline keskkonnakaitse – 2005. aastal võeti vastu suuri investeeringuid reguleeriv keskkonnamõju seadus ning 2006. aastal asutati rohelist maailmavaadet esindav partei Eestimaa Rohelised. Kiiseli (2005) sõnul oli 2000. keskpaiga Eesti loodus- ning keskkonnakaitseühenduste suunitlus ühtne, siinsele kultuuriruumile omaselt töötasid keskkonnaorganisatsioonid looduse säilitamise eesmärgil. Kiisel (2005, 151) nimetab selliseid organisatsioone nagu Eestimaa Looduse Fond, Eesti Looduskaitse Selts, Nõmme Tee Selts, Eesti Noorte Looduskaitseühing, Eesti Ornitoloogiaühing ning Pärandkoosluste Ühing, oma piirkonda reostuse eest kaitsvatest kohalikest kogukondadest toob ta näiteks Laguja prügila vastase kogukonna. Rootesi (2004, 630) hinnangul on sarnaselt Lõuna-Euroopa riikidele Kesk- ning Ida-Euroopa elanike seas keskkonnamuresid seostatud eelkõige kohaliku ning vahetu keskkonnareostuse ja mitte niivõrd globaalse keskkonnateadlikkusega. Samas toob Kaljundi oma 2018. aasta artiklis välja, et uued grupid ning narratiivid keskkonnaliikumises on võrreldes fosforiidisõjaegse keskkonnaliikumisega mitmekesisemad. On nii kohaliku looduse kaitsmisest tõukunud liikumisi, näiteks Eesti metsa kaitseks ning Rail Balticu ja tselluloositehase vastu, kui ka rahvusvahelise taustaga aktivismi.

Keskkonnaliikumiste taktikaid on käsitletud radikaalsuse vaatevinklist. Kuigi 21. sajandi alguses oli märgata organisatsioonide mitmekesisustumist, siis Kiiseli (2005, 152) sõnul ei pooldanud siinne ühiskond 2000. aastate esimeses pooles radikaalseid keskkonnakaitse taktikaid, keskkonnaga seonduvad protestiaktioone ei toimunud. Mardiste (2004, 87-90) seostab äärmuslust keskkonnaliikumises vägivallaga ning radikaalsust näiteks süvaökoloogia ning ebaseadusliku puude istutamise ning märgib, et Eesti kontekstis võidakse isegi värvikat piketti radikaalseks pidada. Ka tema sõnul kohalikus keskkonnaliikumises radikaalsuse ilmingud puudusid, kuid oli mitmeid rahvusvaheliste

massidemonstratsioonide ning blokaadide kogemustega grupe ning indiviide, kellel oli valmisolek astuda tavalisest radikaalsemaid samme. Näiteks käis grupp Eesti Rohelise Liikumise ning Tartu Üliõpilaste Looduskaitseringi aktiviste Haagis ning Bonnis Kyoto kliimaleppe läbirääkimiste juures toimunud protestidel. Mardiste avaldas 2004. aastal lootust, et rahvusvaheliste ostuvaba ja autovabade päevade solidaarsusaktsioonide korraldamine ning kaasaegse keskkonna- ning globaliseerumiskriitilise kirjanduse eesti keelde tõlkimine toob Eestisse kriitilist keskkonnaalast mõtlemist.

Kliimaaktivismile keskendudes panustab sinne uurimus Eesti keskkonnaliikumise viimaste aastate suundumuste uurimisse laiemalt ning kliimaliikumise ja kliimaprotestigruppide uurimisse kitsamalt. Eelnevast nähtub, et seni pole lähemalt uuritud keskkonnaliikumise protestigruppide strateegiaid ning kogemusi oma sõnumite edastamisel ümbritsevale ühiskonnale. Olukorras, kus üheks kliima- ning keskkonnakriisiga toimetulemise eelduseks on nendest protsessidest arusaamine, on oluline mõista nende nähtuste kohta teadmist levitavate gruppide kogemusi. Seega pakub sinne uurimus sissevaadet võimalikesse takistustesse kliimateemade kommuniqueerimisel ning mõistmisel. Kliimateemade edastamisele tähelepanu pööramine võimaldab laiemalt vaadelda võõra ning globaalse päritoluga ideede levikut ja vastuvõttu kohalikul tasandil.

Samuti pole Eesti keskkonnaliikumisele keskenduvates uuringutes seni põhjalikult käsitletud rahvusvahelise tausta ning globaalse ideestikuga keskkonnaliikumiste ning protestigruppide tegevust. Selle käigus tõstatuvad küsimused säärase liikumiste mudelite sobitumisest ning kohandamisest siinses kontekstis. Samuti juhib rahvusvahelise taustaga aktivismi uurimine tähelepanu kohaliku keskkonnaliikumise fookuse nihkumisele lokaalsetelt teemadelt globaalsetele ning võimaldab uurida, kuidas kliimamuutuste esile kerkimise käigus globaalseid ja lokaalseid keskkonnaprobleeme omavahel üha rohkem seostatakse.

1.3. Teadmine ja selle levik

Minu uurimuse keskseks teemaks on teadmiste levik – nende edastamine ja vastuvõtt. Kliimaprotestigrupid levitavad teaduslikule teadmisele põhinevat sõnumit

kliimamuutustega seonduvatest riskidest, samuti sõnumit reageerimise ning tegutsemise vajalikkusest. Erinevad käsitlused võimaldavad vaadelda teadmiste edastamise protsessi, mida mõjutavad mitmesugused tegurid nagu sõnumi edastaja taust ja positsioon, sõnumi vastuvõtja ning sotsiaalkultuuriline kontekst, milles sõnumit levitatakse.

Oluline on vaadelda, kuidas sotsiaalsed, poliitilised, kultuurilised ning majanduslikud faktorid kujundavad ekstreemsete kliimaolude tõlgendamist (Dove, 2014, 23). Kohalik teadmine keskkonnast ja kliimast erineb tihtipeale teaduslikust teadmisest, kuna on läbi põimunud kohaliku ajaloo (Dove, 2014, 26). Globaliseerunud ning omavahel tihedalt seotud maailmas kujundavad arusaamu kliimamuutustest ühelt poolt globaalsed mudelid, diskursused, kujutlused, arengukavad ning poliitika, millel on võimekust kujundada materiaalselt ja diskursiivset reaalsust kohapeal, teiselt poolt aga spetsiifilised kultuurilised ja ajaloolised taustad, epistemoloogiad ning ontoloogiad (de Wit jt, 2018, 4). Kliimamuutuste debattides mängivad lisaks rolli poliitilised suhted, võimudünaamikad, sotsiaalsed staatused ning kultuurilised väärtused, erinevatel ühiskonnagrupidel on seejuures erinevad huvid ning vaated (Barnes jt, 2013, 542).

1.4.1. Universaalsuse tingimuslikkus ja globaalsuse loomine

Kliimamuutustega seostuv globaalsuse idee ning globaalne keskkonnateadmine on seega problemaatilised, kuna varasemad arusaamad ideede, inimeste, kapitali ning objektide tõkestamatust ringlemisest globaliseerunud maailmas pole osutunud tõseks (Dove, 2014, 27; Tsing, 2005, 5). Mõiste 'voog' (ingl k flow), mis viitab liikumise kergusele ning spontaansusele, katkestuste puudumisele ning riigipiiride kadumisele, on olnud aluseks väga erinevatele uuringutele, muuhulgas näiteks sotsiaalsetest liikumistest, migratsioonist ning meediast (Broad ja Orlove, 2014, 316; Tsing, 2005, 5). Sellest mõistest lähtudes oleks globaalsel ajajärgul kliimaliikumiste ning kliimamuutuste teadusliku teadmise levik ning levitamine mitteprobleemne. Mõistmaks erinevate nähtuste levikuga kaasnevat jätkuvat problemaatikat, on vastukaaluks 'voog' mõistele tekkinud mitmeid alternatiivseid käsitlusi nende ringlemisest üleilmastumise ajajärgul.

Anna Tsing (2005) on välja pakkunud mõiste 'hõõrdumine' (ingl k friction), mis juhib tähelepanu globaalsete ühenduste ootamatutele tagajärgedele ning aspektidele. See mõiste võimaldab vaadelda tegureid, mis kujundavad erinevate universaalsete teadmiste ning

kultuuride kokkupuuteid. Kapitalism, poliitika ning teadus sõltuvad globaalsetest ühendustest, need nähtused taotlevad universaalsust, mida on võimalik etendada aga vaid konkreetsetes ning praktilistes oludes – „globaalsete ühenduste spetsiifilisus on alatine meeldetuletus, et universaalsed väited ei muuda tegelikult kõike kõikjal ühesuguseks“ (Tsing, 2005, 1). Hõõrdumisele tähelepanu pööramine võimaldab Tsingi sõnul etnograafiliselt kirjeldada globaalseid seoseid, vaadelda universaalide kohtumist ning põrkumist konkreetsete oludega.

Tänapäeva humanistlike püüdluste aluseks on ideed universaalsusest – sellele apelleerivad nii teadlased, majanduse reformijad kui sotsiaalse õigluse aktivistid (Tsing, 2005, 6-8). Universaalsuse taotlusi tuleks aga käsitada lõpetamata saavutustena, seeläbi on võimalik vaadelda nende püüdluste rändamist üle erinevuste ja kauguste ning kohelda seda rändamist etnograafilise objektina. Universaalide vaatlemine võimaldab ära tunda teadmist, mis liigub üle paikade ning kultuuride, universaalide missioon on „sildade“ ning „teede“ ehitamine. Teadmine, mis on võimeline maailma muutma, on teadmine, mis rändab ja mobiliseerib, luues uusi ajaloolisi agente. Heaks näiteks universaalsustaotluste edukusest on keskkonnapoliitika – keskkonnaaktivistidel ning teadlastel on õnnestunud propageerida riigipiiride üleseid lahendusi ning standardeid. Universaalsed väited on aga Tsingi sõnul efektiivsed vaid spetsiifilistes ajaloolistes oludes, mis annavad neile sisu ja jõu. Hõõrdumise läbi saavad universaalid praktiliselt efektiivseks. Ta toob näiteks 1980. aastate teise poole keskkonnaliikumised Ida-Euroopas, mis tugevdasid riigivastast opositsiooni Nõukogude Liidus. Keskkonnapoliitika universaalsus propageeris teadmise vabastamist riigi regulatsioonist, vabadus ja teadus võimendasid üksteise universaalsusetaotlusi. Nõukogude Liidu lagunemise järel kaotas keskkonnapoliitika oma mõju ja tähenduse ning postsotsialistlikes riikides said tõusid esile muud ühiskondlikud debatid.

Broad ja Orlove'i (2014) käsitluses on globaalsus ühendus erinevate elementide vahel universaalsel ning üleilmsel skaalal. Nad kasutavad 'kanaliseerimise' (ingl k channeling) mõistet, et viidata nende seoste aktiivsele konstrueerimisele indiviidide ja organisatsioonide seas. Sarnaselt Tsingi 'hõõrdumise' mõistele, on 'kanaliseerimise' mõiste loodud vastukaaluks mõistele 'voog', juhtides tähelepanu globaalsete seoste loomisele ning pidades silmas „sihilikku võõraste või uute elementide suunamist teatud radadele“ (Broad ja Orlove, 2014, 316). Iseäranis võimaldab see mõiste vaadelda seoseid loovate indiviidide ning organisatsioonide tegevust. Kui mõned katsed 'globaalsust kanaliseerida' on edukad ning

äratavad avalikkuse tähelepanu, siis teised võivad ebaõnnestuda. Nad toovad näiteks ookeanilise ning atmosfäärilise nähtuse El Niño ning selle kohta erinevatel viisidel teabe edastamise Peruu kontekstis aastatel 1997-1998. Näiteks avaldas üks ajaleht kujutise Peruu suunas liikuvast soojast veemassist. Kujutis pärines küll ühe USA agentuuri veebilehelt, ent enne avaldamist seda kohandati eesmärgiga muuta see peruulaste jaoks mõjusamaks. Pildile pandi peakirjaks „laastav mõju“, kasutati erinevaid värvitoone, et osutada erinevatele veetemperatuuridele ning lisati vee liikumise suunda näitavad noolekesed, iseäranis mõjus oli Peruu riikliku territooriumi punaseks värvimine, et see Lõuna-Ameerika kaardil paremini eristatav oleks. Kõnealune kujutis seega mitte lihtsalt ei liikunud ühest riigist teise, vaid konkreetsed inimesed – ajalehes töötavad ajakirjanikud – „määrasid kindlaks kujutise asukoha, tõid selle Peruusse ning modifitseerisid seda enne selle levitamist“ (Broad ja Orlove, 2014, 319). Kujutis sai laialdase tähelepanu osaliseks, sellele aitas kaasa olukorra pakilisus, säärase kaardi uudsus ning selle seotus rahvusvaheliste teadusagentuuridega.

Goodman jt (2014, 45-50) sedastavad, et kuigi globaalne poliitiline kontekst on loonud tingimused kliimaliikumise tekkeks, siis liikumiste mobilisatsioon on aset leidnud erinevates riikides ning spetsiifilistes oludes üle maailma. Üks raskusi on liikumise jaoks, kuidas tasakaalustada universaalseid ning sängitatud suunitlusi – samaaegselt on oluline mitte mõjuda liiga abstraktselt ning kaotada silmist laiemat kliimamuutuste konteksti. Nagu kõik universalismid, sünnib kliimaradikalism kohalikes sotsiaalsetes ja ajaloolistes oludes, milles aktivistid end leiavad. Konkreetsetes paikades peavad aktivistid radikaalsust tõlkima ning etendama. Kuigi 2000. aastate alguses tekkinud kliimaliikumise keskmes on arusaam kliimamuutuste süsteemsusest ning kriitika kliimapoliitika suhtes, siis arusaamad kliimaõiglusest erinevad tähelepanuväärselt erinevates riikides ning paikades. Kliimaõigluse universaali loovad liikumised on seotud mitmesuguste rahvusvaheliste aktivistide võrgustikega, aga ka konkreetsete poliitiliste, majanduslike, kultuuriliste ning ökoloogiliste suhetega, mida nad soovivad muuta. Kohalikul tasandil tuleb aktivistidel kliimaõigluse printsiipe tõlgendada rahvusliku poliitika kontekstis.

1.4.2. Kommunikatsioon ja tõlkimine

Diemberger jt (2012, 227) toovad välja, et lõppeks taandub kliimamuutuste problemaatika avalikule kommunikatsioonile – otsuseid ei võeta vastu ning ei rakendata, kui avalikkus pole

probleemi mõistnud. Nende sõnul on aga iga indiviidi jaoks keskne küsimus, mida tähendavad kliimamuutused inimeste ja asjade jaoks, kellest ja millest nemad hoolivad. Rudiak-Gouldi (2012) ja de Witi (2018) käsitlustes on kliimamuutuste kommunikatsioon oma olemuselt tõlkimine, seda nii teadusringkondades kui ka väljaspool. Need käsitlused võimaldavad vaadelda kliimaaktivistide tegevust kliimasõnumi edastamisel spetsiifilisemalt tõlkimisena. Tõlkimine on vajalik olukorras, kus vaatamata laialdastele olemasolevatele tõenditele kliimamuutuste toimumisest äratav kliimamuutuste temaatika ühiskonnas jätkuvalt skeptitsismi ning jääb paljude inimeste jaoks arusaamatuks (Barnes ja Dove, 2015, 3); samuti ei pruugi kliimamuutused inimeste jaoks piisavalt aktuaalsed ning relevantssed olla, tuues kaasa vajaduse selgitada nende vastu tegutsemise vajalikkust.

Rudiak-Gouldi (2012, 46) käsitluses leiab tõlkimine aset erinevate gruppide ning kogukondade vahel ning on ühelt poolt kultuuriline – teadusringkondadelt tavainimestele ning Lääne ja muudelt juhtivatelt kliimateaduse arendajatelt põlisrahvastele ning teistele väljaspool lääneriike elavatele inimestele. Tõlkimine on ka lingvistiline protsess – teaduslikust klimatoloogilisest žargoonist kõnekeelde ning inglise ning teistest teadusmaailmas kasutusel olevatest keeltest nende inimeste keelde, keda soovitakse kliimamuutuste eest hoiatada. Mitte ükski tõlge ning tõlkimine pole täiuslik, ka samas kultuuriruumis, näiteks ameerika teadlastelt ameerika kodanikele, ja samas keeleroomis – näiteks inglise teaduslikest terminitest inglise kõnekeelde.

Oma etnograafilises uurimuses kliimamuutuste diskursuse levikust Marshalli Saartel peab Rudiak-Gould (2012, 48-51) selle laialdase omaksvõtu peamiseks põhjuseks viisi, kuidas mõiste 'kliimamuutused' on kohalikku maršalli keelde tõlgitud. Kohalikus keeles kasutatakse sõna 'mejatoto', mis ei tähista pelgalt meteoroloogilist kliimat ja ilma, vaid kosmost, mis hõlmab läänelikus mõttes nii looduslikke kui ka sotsiaal-kultuurilisi nähtusi, põhinedes seega teistsugusel ontoloogial. Marshalli ühiskonnas aset leidvatele kultuurilistele ja ühiskondlikele muutustele viidates kasutatakse samuti seda terminit, viidates muutusele mejatotos. Just seoste loomine teiste aktuaalsete ühiskondlike protsesside ning muutustega on teinud kohalikud kliimamuutuste idee suhtes niivõrd vastuvõtlikuks. Tõlkimise käigus on mõiste teaduslik tähendus küll tundmatuseni muutunud, ent samas on see võimaldanud kliimamuutuste idee laialdast omaksvõttu. Tuues näiteks Indoneesia 1980. ja 1990. aastate keskkonnaliikumise, osutab ka Tsing (2005, 224-225) kontekstitundliku tõlkimise tähtsusele. Aktivistid pidasid tõlkimist oluliseks ning keskseks mitmes mõttes: globaalselt

mõjukad tekstid ning kampaaniad tehti kättesaadavaks indoneesia keeles, samuti pöörati tähelepanu tõlkimisele Indoneesia-siseselt, loomaks ühenduslülisid erinevate regionaalsete keelte üleselt ning ühiskonna erinevate gruppide vahel. Sooviti tekitada dialoog ühiskonna eliidi ning vaeste, enamuse ja vähemuse, linna- ning maapiirkondade vahel. Sarnaselt Rudiak-Gouldi näitele kliimamuutuste termini tõlkimisest, kujunes Indoneesia aktivistide jaoks väljakutseks põlisrahvaste (ingl k indigenous) termini tõlkimine indoneesia keelde. Amazonia vihmametsade rahvusvahelise kampaania tulemusena rändas põlisrahvaste õiguste diskursus üle maailma, olles kujunenud globaalses keskkonnaliikumises oluliseks tööriistaks. Ka Indoneesia aktivistid nägid selles võimalust aidata kohalikke metsaelanikke, kelle elukoht oli ohus riikliku ning korporatiivse metsade ekspluateerimise tõttu. Selleks, et see termin saaks osa Indoneesia liikumisest, oli see tarvilik tõlkida, võttes seejuures arvesse kohalikku kultuurilist ning ajaloolist konteksti. Aktivistid valisid põlisrahvaste tõlkeks 'masyarakat adat' – 'adat' tähendab 'tava' või 'tavaõigus' ning 'masyarakat adat' traditsioonilist ühiskonda. Termin 'adat' on seotud Indoneesia koloniaalse minevikuga – hollandlased kasutasid seda eristamiseks kohalike tavasid ning seadusi Euroopa seadustest. Kuigi mitmed hilisemad Indoneesia Vabariigi aegsed seadused on tavaõigusi kinnitanud, siis osad seadused muutsid need mõnes valdkonnas kehtetuks, näiteks 1975. aasta metsaseadus. Termin vastuoluline õiguslik pärand osutus aktivistide jaoks soodsaks – termin tuletas inimestele meelde, et ressursside haldamisel ei mänginud rolli ainult riiklikud ja korporatiivsed hoovad, vaid ka varatute inimeste õigused olid adati kaudu seadustes esindatud.

Käsitledes 'kliimamuutuste ideed' (ingl k idea of climate change), viitavad de Wit jt (2018, 3) „erinevatele mõistetele, mudelitele ja representatsioonidele, mis moodustavad teadusliku käsitluse kliimast ja kliimamuutustest ning mida pidevalt tõlgivad erinevad tõlkijad, teiste seas teadlased, ajakirjanikud, valitsused, valitsusvälised organisatsioonid, aktivistid, antropoloogid ning kohalikud kogukonnad“. De Witi jt sõnul tuleks kliimamuutusi käsitleda rändava ideena, kuna sellest on saamas kogu planeeti hõlmav kujutelm ning seega võimas jõud ja nähtus omaette. Nende eesmärk on „järgneda teadusele selle rännakutel“ (de Wit jt, 2018, 9).

Sarnaselt Rudiak-Gouldile seostub de Witi jt (2018, 2-9) tõlkimisega keelega seonduv. Väljaspool teadusmaailma ning rahvalikes arusaamades kliimast ei viidata tihtipeale pelgalt atmosfäärilistele oludele, vaid ka laiematele sotsiaalkultuurilistele aspektidele. Tõlgitava

mõiste semiootiline tähendusväli seega muutub, teisenemine ning mobiilsus/liikuvus on tõlkimisele olemuslikud. Samuti käsitlevad de Wit jt kliimamuutuste idee rändamist ja tõlkimise protsessi keskendudes küsimustele võimust. Siin lähtutakse arusaamast, et ideed ei rända neutraalselt ühest asupaigast teise, vaid kujundavad neid paiku aktiivselt ümber. Säärane lähenemine võimaldab mõista, miks mõned tõekspidamised, ideed ning objektid võetakse mingites kontekstides omaks, samas kui teistes kontekstides peetakse neid ebaoluliseks, ei pöörata neile tähelepanu või omandavad nad seal hoopis teise tähenduse. Ideed ja mudelid ei rända ise – liikumiseks on tarvilik, et nad materialiseeruksid, vähemasti kellegi peas. Tõlkimist võib näha ka kui võimu teostamise viisi, mille käigus nii tõlkija kui ka tõlgitav transformeeruvad. Seega on tõlkimisel ka poliitiline dimensioon, kuna see esindab kellegi huve ning seab omavahel vastamisi erinevad grupid. Tõlkimine seob nähtusi, mis polnud varemalt seotud, samas sõltub tõlkimise viis varasematest tõlgetest. Tõlkimise protsessi eelduseks on tõlkija, tõlgitava ning meediumi olemasolu. De Wit jt käsitlevad oma artiklis eelkõige kliimamuutuste idee rändamist globaalsest põhjast globaalsesse lõunasse, kus paljud kogukonnad on juba vahetult kliimamuutuste tunnistajateks. De Wit jt juhivad tähelepanu, et vastupidiselt mitmete neid kogukondi uurivate etnograafide seas levinud arusaamadele ei põhine paljude globaalse lõuna kogukondade teadmised kliimamuutustest pelgalt vahetutel vaatlustel, vaid üha enam teaduslikel teadmistel, mida vahendavad tehnoloogia ning globaalselt ringlevad diskursused. Erinevate maailmanägemuste ristumisel kliimamuutusi tõlgitakse, luuakse uut laadi teadmisi ning diskursused saavad uue elu – teadmiste tekkimine on performatiivne protsess. Teadusliku teadmise tõlevastavust kahtluse alla seadmata käsitavad de Wit jt kõiki kliima mõistmise viise oma olemuselt kultuuriliste ja poliitiliste praktikatena ning vaatlevad tingimusi, milles teatud arusaamu kliimast seatakse kahtluse alla või omandavad need tõestaatuse.

Kuigi de Wit jt (2018) kasutavad oma teooriat kliimamuutuste idee ringlemisele tähelepanu juhtimiseks globaalses lõunas, võimaldab nende lähenemine mul analüüsida selle idee levikut Eestis, keskendudes aktivistidele kui tõlkijatele ning erinevatele tõlkemeediumitele, mida nad kasutavad. Nende käsitus võimaldab osutada tõlkija rollile ning asjaoludele, mis soodustavad või takistavad kliimamuutuste idee omaksvõttu ja/või selle teisenemist siinses kontekstis.

Mõnevõrra sarnaselt juhib Callison (2014, 1-15) tähelepanu sellele, kuidas kliimamuutustele tähendusi omistatakse. Tema lähenemine võimaldab aga spetsiifilisemalt analüüsida, kuidas

erinevatele ühiskonnagruppidele nende maailmapildist lähtuvalt sõnumeid tõlgitakse. Ta uurib oma etnograafias erinevate sotsiaalsete gruppide püüdlusi kommunikeerida ning tõlkida kliimamuutustega seonduvat, keskendudes kliimamuutuste aruteludes eelkõige nende debattide tähenduslikele, eetilistele ning moraalsetele aspektidele. Protsess, mille käigus kliimamuutused omandavad tähenduse, ei ole kindlaks määratud selle teadusliku päritolu poolt, vaid tähendusi luuakse ning neis lepatakse kokku. Käsitledes kliimamuutusi kui teatavat eluvormi (ingl k form of life), millele omistatakse tähendusi, keskendub ta erinevate gruppide erikeeltele (ingl k vernacular). Erikeel on kui tõlgendusraamistik, millest lähtudes kliimamuutuste mõiste omandab erinevate inimrühmade jaoks tähenduse. Callison (2014, 4) uurib, kuidas „kliimamuutusi tõlgitakse erinevatesse erikeeltesse, mis muudavad selle moraalsete ja eetiliste kontuuridega teaduspõhiseks probleemiks“. Kliimamuutused võimaldavad vaadelda, kuidas teaduslikus kontekstis sõnastatud probleemid kujunevad laiemal avalikkuse jaoks tähenduslikuks ja vaadelda erinevate teadmiste ja kogemuste omavahelist suhestumist, samuti autoriteetsusele ning ekspertiisile pretendeerivaid väiteid. Kliimamuutuste kommunikeerimine on vastuoluline: ühelt poolt eeldab see teaduslike meetodite ning teadmise, samuti institutsionaalsete protsesside nagu IPCC usaldamist, teiselt poolt on tarvilik teadvustada, et kliimamuutused on palju enam kui kogum objektiivseid teaduslikke fakte. Avalikkuse informeerimine ning erinevate lahenduste üle arutlemine eeldab eetiliste, moraalsete ning muude kogukonnaspetsiifiliste aspektide arvesse võtmist, toetudes samas teaduslikele meetoditele ning institutsioonidele, mis taotlevad objektiivsust ning poliitilist, religioosset ning kultuurilist erapooletust. Callisoni uuritud gruppide seast tekitas just teadlastes ning teadusajakirjanikes objektiivsuse puudumine ebamugavust. Nad pidasid oluliseks objektiivsusel ja erapooletusel põhinevaid professionaalseid norme ning praktikaid, kuid kliimamuutuste kommunikeerimine eeldas nende põhimõtete ümber mõtestamist. Teiste tema uuritud gruppide jaoks, sealhulgas Ameerika evangelistide, põlisrahvaste liidrite ning ettevõtete sotsiaalse vastutuse eestkõnelejate jaoks oli moraalsete ja eetiliste väidete esitamine harjumuspärasem, nemad keskendusid tõlkimisele ja inimeste mobiliseerimisele.

2. Allikad ja metodoloogia

2.1 Välitööprotsess

Minu magistritöö allikmaterjal põhineb välitööl, mille viisin läbi 2020. aastal juunist novembrini. Mitu kuud kestnud välitöö vältel osalesin korduvalt erinevatel meelevaldustel ning liikumiste koosviibimistel ja viisin läbi poolstruktureeritud intervjuusid aktivistidega. Kuigi välitöö leidis aset 2020. aasta alguses alanud koroonapandeemia ajal, ei mõjutanud see minu välitöö kulgu. Protestidel osalesin juuni lõpust kuni septembri lõpuni, ajaperioodil, mil viiruse levik polnud laialdane ja avalikus ruumis toimunud kogunemistele ei seatud piiranguid ning nende korraldamine ja nendel osalemine oli takistusteta võimalik. Samuti tähendas viiruse vähenenud levik, et intervjuud sain läbi viia silmast silma aktivistidega kohtudes.

Kliimaliikumistes osalevate inimeste kogukond on Eestis küllaltki väike ning piiritletav, ometigi on gruppide ning liikumiste piirid hajusad, seda ka aktivistide endi sõnul. Liikumises osalevate inimeste arvu võib erinevalt määratleda, sõltuvalt sellest, kuidas defineeritakse osalejat. Meelevaldustel osaleb tihti inimesi, kes pole liikumiste korraldusliku poolega seotud ja kelle seas on nii regulaarseid kui ka mitteregulaarseid osalejaid. Samuti on aktiivsete liikmete arv pidevalt kõikuv. Oluline on rõhutada, et minu kogutud empiiriline materjal peegeldab liikumisi eelkõige 2020. aasta suvel ning ei pretendeeri kõikehõlmavale käsitlusele nendest liikumistest. Fridays for Future (FfF) ning Extinction Rebellion (XR) liikumised alustasid Eestis tegutsemist 2019. aasta kevadel ning mitmete intervjuude käigus selgus, et alates sellest ajast on gruppide liikmeskond muutunud. Liikmeskonna muutumine on säärasele protestigruppidele omane, kuna liikumistes osalemine on vabatahtlik ega kohusta aktiviste jätkama. Mitmed toonased ning endised aktivistid, kellega 2020. aastal rääkisin, tõid välja erinevaid põhjuseid, miks nemad või teised aktivistid olid aktiivsest osalusest loobunud. Selle põhjuseks võis muuhulgas olla teise linna või riiki kolimine,

läbipõlemine, ajapuudus või soov pühenduda muudele tegevustele, aga ka soov tegeleda aktivismi ja kliimamuutustega mingil muul viisil või mõnes muus ühenduses. Järgnevalt annan ülevaate liikumistest ning aktivistidest, keda intervjuueerisin. Samuti kirjeldan meeleavaldusi ning muid koosviibimisi, kus osalesin ning viisin läbi vaatlusi. Intervjuud võimaldasid saada infot aktivistide subjektiivsetest kogemustest liikumistes ning gruppide üritustel ning meeleavaldustel osalemine oli oluline, kuna liikumised põhinevad kollektiivsel tegevusel ning nende tegevuses on protestidel tähtis roll. Suure osa minu kogutud allikmaterjalist moodustavad osalusel ning vaatlusel põhinevad märkmed.

Enne välitöö läbiviimist panin kokku esialgse ajakava meeleavaldustest, kus soovisin osaleda. Ürituste kohta leidsin teavet sotsiaalmeediakanalitest ning plaanisin suve jooksul osaleda nii paljudel liikumiste poolt korraldatud protestidel kui võimalik. Spradley (1980, 39) sõnul on kõikide sotsiaalsete olukordade puhul olulised kolm elementi: koht, osalejad ning tegevused. Erinevad uuritavad sotsiaalsed situatsioonid võivad etnograafi jaoks olla seotud uuritava grupi inimeste kaudu, oma välitööd läbi viies lähtusin just sellest printsiibist (Spradley, 1980, 43). Minu välja moodustasid üritused, mille korraldajateks olid antud liikumistega seotud inimesed.

Siinkohal on oluline märkida, et Eesti XR, mis rahvusvaheliselt on kliimaliikumine, oli minu välitöö perioodi vältel ning on siiani peamiselt lageraiete vastane grupp. Eesti liikumine keskendus oma algusaegadel 2019. aasta kevadel põhiliselt kliimamuutustega seonduvale, ent 2020. aastast alates, mil grupi liikmeskond oli muutunud, hakati süstemaatiliselt tähelepanu juhtima eeskätt kohalikule metsandusele. Oma välitöö käigus puutusin kokku nii esimese kui ka teise laine grupi liikmetega, kes omistasid erinevaid liikmeskondi ning temaatilisi suundumusi sama liikumise erinevatele tegutsemisperioodidele, viidates seega liikumise järjepidevusele. Samuti kasutati ka liikumise hilisemas tegutsemisfaasis rahvusvahelise kliimaliikumise sümbolikat ja peeti oluliseks sellele iseloomulikke põhimõtteid nagu vägivallatus. Ühtlasi säilis ka grupi kliimamuutustega seonduv sõnum, küll jäi see pigem tagaplaanile. Oluline on ka toonitada seost metsade lageraie ning kliimamuutuste protsesside vahel, mida on oma sõnumites ning tegevustes rõhutanud ka eeskätt kliimamuutustele keskenduv Eesti FFF liikumine, mis juhib tähelepanu, et viimasel kümnendil intensiivistunud Eesti metsade raie on kaasa toonud kliimamuutusi põhjustava süsihappegaasi emiteerimise ning looduskeskkonna loomupärase kliimamuutuste tagajärgede leevendamise võimekuse kahjustumise.

Sisenesin väljale ning esimest korda osalesin uurijana 18. juunil XR Tallinn poolt korraldatud „Lageraied Ajalukku“ rongkäigul ning protestil Toompealt Riigikogu juurest RMK Tallinna kontori ette. Vahetult enne väljale sisenemist juunikuus võtsin sotsiaalmeedias ühendust nelja aktivistiga, et teavitada neid oma plaanidest ja selgitada oma uurimistöö sisu ning eesmäärke. Nagu algselt planeeritud, tutvusin teiste informantidega üritustel osaledes. Minu jaoks oli oluline, et aktivistid oleks teadlikud välitöö läbiviimisest ja saaks soovi korral minu uurimistöö sisu ja eesmärkide kohta küsimusi küsida. On enesestmõistetav ja eetilise, et uuritavad on teadlikud etnograafi eesmärkidest uurimistöö läbiviimisel. Oma informantidele tutvustasin end ja oma eriala ning selgitasin lühidalt, et minu eesmärk on paremini mõista liikumistes osalejate kogemusi ja tausta. Olles ise varem keskkonnaliikumises osalenud ning jagades liikumistes ja protestidel osalejatega keskkonnakriisi puudutavaid seisukohti, oli mul pigem lihtne väljal suhteid luua. Eelkõige tutvustasin end ja oma uurimistööd intervjueritavatele ning mõnikord rääkisin uurimistööst põgusalt teistele protestidel kohatud inimestele, kui selle vastu huvi tunti. Spradley (1980, 22) sõnul peab etnograaf otsustama, kellele ta oma uurimistöö eesmäärke tutvustab. Kui uurija inimesi ei intervjueri ja nendega lähedast kontakti ei loo, iseäranis avalikus ruumis viibides, ei pea ta seda tingimata tegema (Spradley, 1980, 22).

Kolme kuu jooksul osalesin uurijana FfF-i reedeti toimuvatel streikidel Tartus, Tallinnas ning Pärnus. Tallinnas toimunud streikidel Toompeal osalesin kolmel korral ning Tammsaares pargis ühel korral, Tartus Raekoja platsil neljal korral ning Pärnus Iseseisvuse platsil aset leidnud streigil ühe korra. Enamikel juhtudel oli tegu regulaarsete igapäevaste streikidega, mida aktivistid nimetasid väikesteks streikideks, ühel juhul rahvusvaheliselt koordineeritud streigiga, millest võtsin osa septembrikuus Tallinnas. Lisaks streikidele osalesin FfF-i neli päeva kestnud suvelaagris, kus arutati liikumise plaane ning veedeti koos aega. Suvelaager oli privaatne üritus, millel osalemiseks küsisin korraldajatelt luba. XR-i korraldatud meelevaldustest osalesin juunis Toompealt RMK ette suundunud lageraiete vastasel rongkäigul ning juulis ühel RMK ees seismisel.

Spradley (1980, 49) eristab vaba ning piiratud ligipääsetavusega välitöö situatsioone, millest esimesed toimuvad avalikus ruumis, kus pole vajalik ning tihtipeale ka võimalik kõikidelt osalejalt luba küsida, ning teised eeldavad loa küsimist. Kuigi protestid on avalikud üritused ning nendel osalemiseks ei ole tarvis kellelki luba küsida, pidasin siiski oluliseks korraldajaid oma osalusest ja uurimistööga seonduvatest eesmärkidest teavitada. FfF-i

liikumise suvelaagris osalemiseks sain loa väravavalvuritelt (ingl k gatekeepers) ehk grupile juurdepääsu võimaldavatel positsioonidel grupi liikmetelt (Annist jt, 2017, 68).

Välitöö vältel intervjuerisin FfF-i liikumisest kahtteist aktivisti Tartust, Pärnust ning Tallinnast, viisin läbi kümme individuaalset intervjuud ning ühe paarisintervjuu. Neli aktivisti olid olnud liikumise juures tegevad selle algusaegadest peale ning kolm neist olid liidripositsioonidel. Viimaseid võib nimetada võtmeinformantideks, kuna nemad olid liikumise tegemistega kõige paremini kursis. Teiste intervjueeritavate seas oli nii aktiivselt grupi igapäevatöös osalejaid kui ka tuumikgruppi mitte kuuluvaid, kuid regulaarselt streikidel osalejaid. Tartu, Pärnu ning Tallinna aktivistidega rääkimine oli oluline, kuna võimaldas mul teada saada liikumise tegemiste ning gruppide kohta erinevates linnades nii intervjuerimise ajahetkel kui ka tagasivaatavalt. XR-st intervjuerisin liikumise eestvedajat 2020. aasta suvel ning kahte Eesti liikumise asutajat, kes enam liikumises aktiivselt ei osalenud. Samas olid mitmed aktivistid seotud mõlema liikumisega ning osalesid mõlema liikumise üritustel.

Minu intervjueeritud aktivistide seas oli üksteist naist ning neli meest vanuses 16-32. XR-i liikmed olid vanuses 30-32. Enamik intervjueeritud FfF liikmetest, täpsemalt 9 olid kuni 21-aastased, ülejäänute vanus jäi vahemikku 27-32. 16-17-aastaste intervjuerimiseks olin saanud vanemate kirjaliku nõusoleku. 16-18-aastased intervjueeritavad olid veel gümnaasiumiõpilased, 19-21-aastased aga käisid ülikoolis või olid oma ülikooliteed alustamas. 27-32-aastased FfF-i intervjueeritavad olid ülikoolikraadi või gümnaasiumiharidusega. FfF protestidel vestlesin ka põhikoolialiste osalejatega. Kuigi minu intervjueeritavate valim ei kajasta kõigi liikumises ning protestidel osalejate keskmist vanust, näitab see aktiivsete grupiliikmete põlvkondlikku kuulumist. Väljatoodust nähtub, et FfF-s domineerisid alla 30-aastased ning seega pärast 1990. aastat sündinud osalised.

Enamik intervjueeritavatest olid naissoost, kuna tollane FfF-i aktiivne grupp koosnes enamjaolt naistest. Suurem naiste osakaal FfF liikumises on täheldatav ka rahvusvaheliselt, Wahlström jt (2019, 10) peavad selle võimalikuks põhjuseks naissoost liidrite mõju osaliste mobiliseerimisel. Tartus viisin intervjuusid läbi Tartu Ülikooli raamatukogus, Tallinnas aktivistide kodudes, sõbranna korteris ja vabas õhus ning Pärnus noortekeskuses. Ühe aktivistiga tegin intervjuu Skype'i teel virtuaalselt, kuna viibisime erinevates linnades.

Uurimuses osalenud aktivistide konfidentsiaalsuse tagamiseks olen töö analüüsis osas kasutanud pseudonüüme.

2.1.1. Osalusvaatlus

Musante (2015, 262) sõnul on osalusvaatluse kui meetodi efektiivselt kasutama õppimine eksperimentaalne, uurija omandab uues situatsioonis jooksvalt oskused olla vaatleja ning osaleja ning nende kahe rolli vahel tasakaalu leidmine on uurija ülesanne. Musante rõhutab, et uurija roll ja identiteet on välitöö protsessis muutlikud ning neid konstrueeritakse pidevalt. On võimalik eristada erinevaid osalusvorme ning uurija roll varieerub vastavalt olukorrale (Spradley, 1980, 58-60). Passiivse osalemise korral viibib uurija küll tegevuskohas, kuid ei osale aktiivselt tegevustes ning üksnes aeg-ajalt suhtleb teistega. Sellise rolli võtsin endale FfF-i suvelaagris. Kahtlused minu rolli kohta selles välitöösituatsioonis kajastuvad välitöömärkmetes, kus kirjeldan konflikti ning ebakindlust eneses, kuna ei suutnud otsustada, mis oli parasjagu kõige asjakohasem ning teiste poolt aktsepteeritum viis osaleda. Otsustasin vaatleja rolli kasuks, kuna see võimaldas mul keskenduda vaatlusele ning märkmete kirjutamisele, samuti ei tundnud ma ennast grupi liikmena. Samas on oluline, et viibisin kõikidel päevadel hommikust õhtuni suvelaagris ning pauside ja toidukordade ajal suhtlesin aktiivselt teiste osalejatega, osalesin piknikul ning käisime ühel õhtul ühiselt toidupoodide prügikastidesse visatud söögikõlblikku toitu päästmas (ingl k dumpster diving). Teise osalusvormina võibki välja tuua aktiivse osalemise, mis eeldab kõikidest tegevustest uuritava grupiga samaväärselt osa võtmist. Aktiivne osaleja olin liikumiste meelevaldustel, kus ma teistest osalistest ennast ei distantseerinud ning tegin kõiki tegevusi kaasa. Olin aga teadlik, et samaaegselt välitöömärkmete kirjutamine eristas mind ning tuletas teistele meelde, et minu eesmärk lisaks osalemisele oli ka uurimistöö jaoks materjali kogumine (Emerson jt, 2011, 43), muutes samas minu tegevuse ka eetilisemaks – teised osalised olid teadlikud, et ma toimuvaid sündmusi dokumenteerisin, võimaldades neil vajadusel näiteks märku anda, et nad ei soovi, et nende öeldu kuskil kajastuks. Ühel juhul seda minult ka paluti. Olin varem Eesti FfF-i liikumise streikidel osalenud, ent protestidel uurijana osalemine oli minu jaoks uus ning teistmoodi kogemus. Spradley (1980, 53-57) toob lisaks märkmete kirjutamisele välja ka mitmeid teisi erinevusi hariliku osaleja ning osalusvaatleja vahel ning märgib, et nendevahelised erinevused jäävad kõrvaltvaataja jaoks

tihtipeale märkamatuks. Kui osalusvaatleja eesmärk on lisaks tegevustest osa võtmisele ka inimeste, tegevuste ning ümbruse vaatlemine, siis hariliku osaleja eesmärk on vaid tegevustes osalemine. Osalusvaatlejat iseloomustab ka teravdatud tähelepanelikkus ning laiem vaade ümbritsevale, samuti oma kogemuse sisekaemuslik mõtestamine.

Vaatlusi läbi viies kasutasin märkmikku ning hiljem panin märkmete ja värsketele muljetele toetudes arvutis kirja sel päeval toimunu ning nähtu. Lisaks kirjeldavatele märkmete panin tihti kirja ka reflekteerivaid kommentaare, et midagi selgitada või oma isiklike emotsioone ja mõtteid väljendada. See võimaldas mul peegeldada oma kogemusi väljal nii uurija kui ka osalejana ning dokumenteerida ja hinnata oma subjektiivset vaatepunkti. Vahel kirjutasin kirjeldavate märkmete järel ka nii-öelda päevakommentaari, et tuua välja kõige olulisem ning luua seoseid varasemate andmetega. Emersoni jt (2011, 20) sõnul on välitöömärkmete kirjutamine interpreteeriv protsess ning esmane „tekstualiseerimine“, mis kujundab lõplikku etnograafilist teksti. Välitöömärkmed teisendavad sündmused, inimesed ning paigad sõnadeks paberil. Uurija teeb teadlikke või mitteteadlikke valikuid, mida kirja panna ning mida mitte, osasid nähtusi ning sündmusi esile tõstes ning samaaegselt teisi ignoreerides.

2.1.2. Intervjuud

Välitöö käigus viisin läbi neliteist intervjuud viieteistkümne aktivistiga, mida võib käsitleda avatud intervjuudena (ingl k open-ended interview) või süvaintervjuudena (ingl k in-depth interview). Lagerspetzi (2017, 140) sõnul on avatud intervjuude puhul kõige olulisem, et ei esitata täpseid küsimusi kindlas järjekorras, vaid paika on pandud osa küsimusi intervjuukava vormis, mille aluseks on hulk üldisemaid teemasid. Avatud intervjuu võimaldab vähendada intervjuukava ning intervjuueerija mõju vastustele ning jõuda lähemale vastaja tegelikele mõtetele, arutledes teemade üle sügavuti. Püütakse saavutada, et vastaja ei jääks abstraktsele tasandile ning toetuks rääkimisel oma kogemustele. Avatud intervjuu sisaldab temaatilisi, täpsustavaid, otseseid ning tõlgendavaid küsimusi. Kõige olulisemad on temaatilised küsimused, milles sisalduvad kõik intervjuus ette nähtud teemad ning mis on piisavalt üldised, et vastajal oleks võimalik neile vastates arutleda ning lähtuda enda arusaamadest ja kogemustest. Täpsustavaid küsimusi küsitakse, kui vastused jäävad liiga napsõnaliseks ning otsesed küsimused võivad olla näiteks faktiküsimused. Tõlgendavad

küsimused võimaldavad kontrollida, kas intervjuerija on intervjueritavast õigesti aru saanud.

Intervjuude läbiviimisel kasutasin küsimuskava (Lisa 1), mille koostamisel lähtusin uurimisküsimustest. Intervjuukava koostamisel oli minu jaoks oluline silmas pidada, et küsimused ei oleks kallutatud ja kasutataval sõnadel ning terminitel oleks minu kui intervjuerija ning intervjueritava jaoks üheselt mõistetav tähendus (Bradburn jt, 2004, 35-78). Enne iga intervjuu algust küsisin intervjueritavalt, kas neil on uuringu kohta täpsustavaid küsimusi ning palusin luba intervjuu salvestamiseks. Rõhutasin ka, et minu esitatud küsimustele pole õigeid või valesid vastuseid ja vastates võiksid intervjueritavad alati lähtuda oma subjektiivsetest vaadetest ja kogemustest.

Lagerspetzi (2017, 142) sõnul on avatud intervjuu läbiviimisel oluline oskus improviseerimine ning olukorra tunnetamine, pidades samas silmas intervjuu eesmärke ning ajakulu. Galletta (2013, 47-48) märgib, et avatud küsimused (ingl k open ended questions) võimaldavad intervjueritaval jutustada oma kogemustest ning oluline on kuulata lahti rulluvat lugu jutustajat segamata, samas tähele pannes olulisi detaile, seisukohti, tähelepanekuid ning emotsioone, et hiljem nende juurde tagasi tulla. Keskkonnaaktiviste uurinud Cianchi (2015, 51) pööras oma intervjuudes erilist tähelepanu aktivistide esitatud narratiividele, tema sõnul peab uurija intervjuu läbiviimisel olema valmis lähtuma intervjueritava lugudest, mis võivad olla sügavalt isiklikud.

Ka oma intervjuudes lähtusin nendest põhimõtetest. Alustasin iga intervjuud küsimusega teekonnast keskkonnateemade juurde, mis andis vastajale võimaluse jutustada oma isiklik lugu. Järgnevalt liikusin edasi liikumisega seonduvate küsimuste juurde, küsides esmalt, kuidas vastaja liikumise juurde jõudis. Selline lähenemine osutus viljakaks – üldiselt oli aktivistidel rääkida lugu, mis viisil olid nad teadlikuks saanud või kust pärines nende keskkonna- ning kliimateadlikkus. Intervjuude vältel olid improviseerimine ning olukorra tunnetamine vägagi olulised, samuti intervjueritavale oluliste teemade märkamine. Tähelepanuväärsete detailide, seisukohtade ning emotsioonide mäletamiseks ning nende juurde hiljem tagasi tulemiseks tegin intervjuu vältel märkmeid.

Minu läbi viidud kolmteist intervjuud olid erineva pikkuse ning sisuga. Nii pikkus kui ka sisu sõltusid intervjueritava jutustamisstiilist ning tema seosest liikumisega. Järgides avatud intervjuu põhimõtteid, ei juhitud ma küsimuskavas olevate küsimuste järjekorrast, vaid

valisin küsimusi vastavalt intervjueeritava tõstatatud teemadele, püüdes samas intervjuu vältel ühel või teisel viisil tõstatada kõik kavas olevad temaatilised küsimused. Intervjuukava oli minu jaoks kui kondikava, millele sain toetuda ning mis tagas, et iga intervjuu käigus saavad kõike olulised teemad kaetud ning analüüsifaasis on võimalik erinevate intervjuude vahel seoseid luua. Kuigi igale intervjuueritavale esitavad temaatilised küsimused olid samad, olid need piisavalt üldised, et vastates said intervjueeritavad lähtuda oma arusaamadest ja kogemustest. Iga intervjuu käigus kujunesid välja teemad, mis olid intervjueeritavatele kõige olulisemad ning mille juurde jõudis jutustaja minu temaatilistele küsimustele vastates. Intervjueeritavat kuulates tekkis alati uusi temaatilisi küsimusi, kuna intervjuude käigus tõstasid tihtipeale uued teemad või avasid intervjuueritavad mõnda teemat ootamatu nurga alt. Just iga intervjueeritava individuaalsus ning mõtete ja kogemuste eripära muutsid iga intervjuu kulgemise ettearvamatuks. Intervjuude käigus küsisin ka täpsustavaid, otseseid ning tõlgendavaid küsimusi. Täpsustavaid küsimusi küsisin eelkõige intervjueeritavalt, kes olid napsõnalised ning kellelt soovisin kuulda pikemalt. Nendes intervjuudes oli minu poolt küsitavate küsimuste osakool suurem, pidin intervjueeritava rääkima motiveerimiseks rohkem pingutama. Otseseid ehk faktiküsimusi küsisin eelkõige siis, kui soovisin koguda informatsiooni liikumises toimunud sündmuste kohta.

Ühel juhul viisin eelnevalt planeerimata läbi ka paarisintervjuu, kuna peale meelevaldust liitus ühe aktivistiga eelnevalt kokku lepitud intervjuuga ka teine aktivist. Lagerspetzi (2017, 155) sõnul jäävad erinevalt rühmaintervjuust paarisintervjuus intervjueeritavad rääkima peamiselt siiski uurijale, mitte omavahel vestlema, ent samas võivad nad üksteisele sündmusi meelde tuletada ning faktivigu parandada. Seda kinnitab ka minu enda kogemus. Üldjoontes lähtusin individuaalintervjuude jaoks koostatud intervjuukavast ning aktivistid tuletasid tõepoolest üksteisele toimunud sündmusi meelde ning parandasid teineteist. Samas tekkis kohati intervjueeritavate vahel diskussiooni, millesse kaasati intervjueeritavate initsiatiivil ka mind.

2.2. Materjali analüüs

Kogutud materjali analüüsifaasis lähtusin empiiriapõhise teorialoome printsiibist, täpsemalt põhistatud teooria (ingl k grounded theory) meetodist, kus analüüsi lähtekohaks ei

ole varem paika pandud teooriad, vaid kogutud uurimismaterjal, mida süstematiseeritakse ning mida püütakse alles hiljem seostada olemasolevate teooriatega (Lagerspetz, 2017, 205-207). Põhistatud teooriale tuginev analüüs edenes sammhaaval.

Esmalt lugesin oma kogutud materjali täies ulatuses läbi ning kasutasin avatud kodeerimise meetodit (ingl k open coding) – reakaupa lugedes otsisin ja sõnastasin erinevaid ideid ning teemasid, mis välitöömärkmetes ning intervjuude transkriptsioonides esile kerkisid (Emerson jt, 2011, 174-185). Teksti kõrvale sõnu ja fraase märkides tekkisid esmased ja esialgsed analüütilised kategooriad. Emersoni jt sõnul ei kasuta säärase esmase analüütilise kodeerimise käigus uurija kategooriaid mitte eeskätt materjali korrastamiseks, vaid pigem materjalis leiduvate tähelepanekute kontseptuaalse tähtsuse hindamiseks ning diferentseerimiseks. Avatud kodeerimise protsessi iseloomustaski analüütiline avatus – lähtudes kirja pandud tekstist, tuletasin võimalikult palju kategooriaid ja teemasid, sealjuures mõtlemata, kas ma neid hilisemates analüüsietappides kasutan ning mil viisil on need kategooriad ühitatavad. Ma ei seadnud endale kontseptuaalseid ja kvantitatiivseid piiranguid koodide nimetuste välja mõtlemisel, eelkõige tekkis mul esmase läbilugemise ning kodeerimise järel terviklik ülevaade oma materjalist ning koodid aitasid mul teostada hilisemat, fokuseeritumat analüüsi. Esmase analüüsietapi käigus panin kirja ka teoreetilisi memosid (ingl k code memo), tekstilõike mingil kindlal teemal, milles sõnastasin ning arendasin teoreetiliselt edasi materjalis leiduvat. Kuna avatud kodeerimise etappi iseloomustab mõningane määramatus – kodeerides tekib võimalikke teemasid ning uurimissuundi palju – aitasid memod mul oma tähelepanukuid ning mõtteid korrastada. Kui mõned nendes memodes kirjeldatud teemad kujunesid hilisemates analüüsifaasides oluliseks, siis teised jäid kõrvale.

Kuna esmase kodeerimise ning memode kirjutamise käigus kerkis esile palju ideid ja teemasid, oli järgmises etapis oluline valida materjalist esile kerkivad kesksed põhiteemad (Emerson jt, 2011, 188-191). Põhiteemad valisin materjali hulga järgi, pöörates tähelepanu intervjuudes ning välitöö märkmetes korduvatele teemadele ning mustritele, sealjuures otsisin võimalusi, kuidas erinevaid teemasid omavahel alateemadena siduda. Olles välja valinud peamised ning üldised teemad, koondasin nendega seonduva materjali eraldi temaatilistesse failidesse ning kodeerisin selle materjali fokuseeritult (ingl k focused coding). Fokuseeritud kodeerimise käigus kasutasin palju vähem koode kui avatud kodeerimise käigus, omavahel juba seostatud ja kokku koondatud materjalis diferentseerisin

erinevaid alateemasid, mis aitasid mul hilisemas etnograafia kirjutamise faasis eristada üldisemate teemade variatsioone ning kokku panna võimalikult nüansirikas käsitlus.

2.3. Refleksiivsus

Olles ise varem keskkonnaliikumises osalenud ning jagades kliimaprotestijatega nende seisukohti, pean vajalikuks enda kui uurija positsiooni lahti mõtestada. Minu erialane huvi keskkonna- ning kliimateemade vastu on välja kasvanud pikaajalisest huvist ning murest maailmas toimuva pärast. Sarnaselt paljudele siinses töös kirjeldatud aktivistidele olen isegi kogenud järkjärgulist teadlikkuse kasvu keskkonna- ning kliimakriisist. Ülikooli astudes hakkasin üha enam huvi tundma kogu maailma mõjutavate globaalprobleemide ning protsesside suhtes, millest ökoloogiline kriis on ilmselt kõige laiaulatuslikemate ning pikaajelisemate, samuti pöördumatute tagajärgedega. Esmalt ajendasid mind Manchesteris rohelises liikumises osalema plastikreostusega seonduvad probleemid, ent keskkonnateemadesse süvenedes ning vabatahtlikuna tegutsedes kasvas teadlikkus keskkonnakriisi erinevatest tahkudest ning selle süsteemsusest. Kliimaliikumiste esile kerkimisel 2018. ning 2019. aastal ning IPCC 2018. aasta raporti ilmumisel täheldasin kliimamuutuste üha laialdasemat teadvustamist ühiskonnas ning oma tutvusringkonnas – kui varem olid kliimateemad pigem marginaalsed ning neist räägiti kas või meedias võrdlemisi vähe, siis nüüdseks on need teemad ühiskondlike debattide keskmes ning jututeemaks üha enamatele inimestele.

Siinses töös vaatluse all olevate liikumistega olin kokku puutunud juba enne uurimistööga alustamist. Inglismaal Manchesteris elades osalesin 2019. aasta kevadel põgusalt sealse XR-i tegevuses, samuti nägin sealseid FfF proteste. Tartus elades olin juba varem käinud siinsetel FfF-i protestidel.

Olen seisukohal, et kliima, ükskõik mis vaatepunktist ja kellele või millele keskendudes seda uurida, on uurimisobjekt, mida pole võimalik distantseeritult kõrvaltvaatajana analüüsida. Samas ei leia ma ka, et see oleks soovituslik või vajalik. Meie ajastut suures osas defineeriva ökoloogilise- ning kliimakriisi puhul on oma uurimisobjektiga isiklikul tasandil mitte suhestumine pea võimatu – see probleem on niivõrd kõikehõlmav ning samas ka isiklik.

Selle tagajärjed mõjutavad ühel või teisel viisil kõiki inimesi ning eluvaldkondi. Sarnaselt siinses töös kirjeldatud aktivistidele on keskkonnateemade kohalolu minu elus igapäevane – need kujundavad minu maailmanägemust ning valikuid, samuti tekitavad minus hirmu ning emotsionaalset stressi. Noore inimesena on keskkonnaprobleemidest tulenev üha süvenev globaalne ning ühiskondlik ebastabiilsus ja ettearvamatus iseäranis painavad. Subjektiivselt väärtussüsteemist ning maailmanägemusest uurimustöös lähtumine on osalt vältimatu ning uurimistöö läbiviimist mõjutab, kuivõrd uurija uuritavatega samastub ning nendega vaateid jagab. Keskkonnateemade puhul on isiklike vaadete olemasolu ning nende tunnistamine ehk tavapärasest ilmsem ning ma leian, et see on vajalik, kuna sellest saab paratamatult tööriist oma uurimisobjektiga suhestumisel. Samas tagab professionaalne metodoloogiline lähenemine teatava distantsi uuritavatest ning võimaldab analüüsida kogutavat materjali kõrvaltvaatajana, samaaegselt arvesse võttes uurija vaadete rolli materjali kogumisel ning esitamisel. Kliimamuutuste temaatikaga tegelevad antropoloogid ning teised sotsiaal- ning humanitaarteadlased rõhutavad oma käsitlustes kliima- ning keskkonnaprobleemide akuutsust. Suures osas on nende uurimistöö ajendatud missioonitundest nende teemadega tegelemisel panustada lahenduste otsimisse või vähemasti probleemi erinevate tahkude tõstatamisse ning valgustamisse. Spetsiifilisemalt kliimaliikumisi uurivad antropoloogid ning etnograafid osalevad üldjuhul ka ise aktivistidena nendes liikumistes, näiteks siinses töös viidatud Dębińska (2021) ning Goodman jt (2010; 2014). See on üldiselt omane endale meelepäraseid protestiliikumisi uurivatele antropoloogidele, iseäranis detailselt on oma samaaegset rolli aktivistide ning uurijatena esitanud ning selle üle arutlenud näiteks Graeber (2009) ja Juris ja Khasnabish (2013).

3. Eesti kliimaaktivism

3.1. FfF ja XR keskkonnaliikumises

Fridays for Future/Reeded Tuleviku Nimel ning Extinction Rebellion/Vastuhakk Väljasuremisele on Eesti keskkonnaliikumises mõneti erandlikud ning uudsed nähtused. Liikumised ei kasvanud välja kohalikust keskkonnaliikumisest ega tõukunud mõnest kohalikul tasandil teravalt väljendunud probleemist nagu intensiivne raie metsades või keskkonnakahjulike tehaste rajamine. Gruppide loomine Eestis oli osa globaalsest XR-i ja FfF-i kliimaliikumiste lainest. Siinsed grupid loodi Lääne-Euroopas välja töötatud ning globaalselt levivate mudelite järgi ning said alguse 2019. aasta alguses, kui mõlemad liikumised levisid üle kogu maailma. Sealjuures oli oluline roll internetil ning sotsiaalmeedial, mitmed Eesti aktivistid puutusid esimest korda nende liikumistega kokku just interneti vahendusel. XR-i algatajateni jõudsid virtuaalselt levivad videod XR-i liikumisest ning aktsioonidest välismaal, mitmed FfF-i aktivistid aga meenutasid videoid Greta Thunbergi kõnedest ning streikidest teistes riikides.

Ükski minu intervjueritud aktivist polnud enne XR ja FfF liikumistega liitumist kliimaliikumises osalenud, samuti polnud paljud osalenud keskkonnaliikumises üldiselt. Seega on uued grupid kliimaliikumisse kitsalt ning keskkonnaliikumisse laiemalt juurde toonud palju uusi osalisi, kes varem selles sfääris ei tegutsenud. De Moor jt (2020, 621) märgivad, et kuigi tavaliselt moodustavad esmakordselt protestil osalejad meeleavaldustel väikese osa, siis FfF on olnud erandlik ning toonud protestidele palju uusi, iseäranis noori osalejaid paljudes riikides üle maailma.

Kõik minu intervjueritud aktivistid olid ühel või teisel moel keskkonnaprobleemidest teadlikud juba enne kliimaliikumistega liitumist. Teadlikkus võis pärineda perekonnast või nähtud filmidest ning internetis loetud artiklitest. Mitmed aktivistid praktiseerisid veganlust, samuti teadvustati plastikreostusega seonduvaid probleeme. Kui paljud aktivistid olid

kliimamuutuste ulatuslikkusest teadlikud juba varem ning mõne teise allika kaudu, siis teisi ajendasid just uued kliimaliikumised kliimamuutuste kohta lähemalt uurima.

3.1.1. Kontaktid ja koostöö teiste keskkonnaühendustega

Paigutades kliimaliikumised laiemasse Eesti keskkonnaliikumiste konteksti, on võimalik vaadelda, missugused ning kui tihedad olid kliimaaktivistide sidemed ning seosed teiste keskkonnaühendustega. Mitmed XR-i ning FfF-i aktivistid osalesid mõlema liikumise protestidel ning aktsioonidel, kuid samas seostati end ning oldi tihedalt seotud eelkõige ühe grupiga. Uutel liikumistel tekkisid ka kontaktid teiste Eesti keskkonnaorganisatsioonide ning kohalike liikumistega. Teadlikkus ning kokkupuude teiste ühendustega oli aktivistide seas erinev ning sõltus nende taustast ning tegemistest. Mitmed kliimaaktivistid mainisid, et nad on käinud Eesti Rohelise Liikumise suvelaagris, samuti osaleti Eestimaa Looduse Fondi ning Eesti Metsa Abiks ühenduste kogunemistel. Paar aktivisti töötasid mõnes professionaalses keskkonnaorganisatsioonis, ja olid seal töötanud juba varem või jõudnud neisse organisatsioonidesse osaluse kaudu kliimaliikumises. Esimesel juhul olid kliimagrupid lisaks professionaalsele tegevusele keskkonnaliikumises pakkunud alternatiivseid võimalusi tegutsemiseks ning teisel juhul oli osalus kliimaliikumises olnud kasvulavaks sidumaks end mõne professionaalse organisatsiooniga. Ka Goodman jt (2014, 84) märgivad Austraalia kliimaaktivistidest rääkides, et nende seas oli inimesi, kes olid keskkonnaliikumises samaaegselt nii professionaalsetel kui ka vabatahtlikel positsioonidel, kombineerides tasutud kampaaniatööd tasustamata tööga mõnes muus ühenduses.

Liisa sõnul oli pooleteiseaastase tegutsemisaja jooksul FfF-i aktivistidel tekkinud keskkonnaliikumises palju kontakte ning nad olid ringkonda hästi vastu võetud. Ta nentis, et kõige tihedamalt tegi liikumine koostööd Eesti Rohelise Liikumisega, samuti aitas tema sõnul liikumist Eesti Metsa Abiks ühendus. Ka Mattias ning Silvia pidasid liikumist ümbritsevat nõuandjate võrgustikku oluliseks. Erinevad ühendused võimaldasid kasutada oma ruume, tuldi üritustele kõnelema ning töötubasid läbi viima, levitati streikidega seonduvat informatsiooni, anti nõu pressiteadete kirjutamisel ning rahastuse taotlemisel. Samuti oli Silvia sõnul nõuandjatest abi liikumise avalike seisukohtade kujundamisel, mis andis kindlust, et ka teised organisatsioonid mõtlesid sarnaselt.

Samas mõnsid aktivistid, et tihedat koostööd teiste organisatsioonidega polnud ning pidasid seda probleemiks. Mattias nentis, et „ilmselt võimekus ja suutlikkus ühist agendat [tegutsemise aluseks olevaid kavatsusi] luua ja koostööd teha selle alusel on see, mis võiks veel täieneda“. Silvia pidas keskkonnaliikumist üsnagi killustatuks:

Ma üldiselt pigem tunnetan seda, et keskkonnaorganisatsioonid on suht väiksed, igaüks üritab oma nurgas midagi teha, igal ühel on nagu natukene ressursse, aga tegelikult on nagu kogu aeg puudu, aga kui saaks kuidagi rohkem jõude ühendada, ma arvan, siis kokkuvõtteks võiksid tulla paremad tulemused. (Silvia, Fff-i liige)

Mõlemad aktivistid pidasid erinevate organisatsioonide vahelise koostöö arendamist vajalikuks. Silvia leidis, et seisukohtade ning tegevuse ühine arendamine võiks kompenseerida organisatsioonide väiksust ning ressursside puudumist. Heaks näiteks pidas Silvia õlitehase kohtukaasust, kus Fff aktivistid tegid koostööd Eesti Keskkonnaõiguse Keskusega ning erinevate keskkonnaühenduste töötajad andsid liikumisele nõu, aitasid neid meediatöös ning kirjutasid ise selleteemalisi artikleid meedias.

3.1.2. Eristumine ülejäänud keskkonnaliikumisest

Kuigi liikumised olid osa laiemast Eesti keskkonnaliikumiste võrgustikust – küsiti nõu, tehti koostööd ning osad aktivistid olid mõne teise ühendusega professionaalselt seotud – ilmnes aktivistide narratiivides eristumine ülejäänud keskkonnaliikumisest. Üheks oluliseks erisuseks peeti kliimateemadele keskendumist.

Silvia jaoks eristas Fff-i teistest keskkonnaorganisatsioonidest ning gruppidest süsteemselt kliimamuutustele keskendumine. Ka Liisa arvates oli Fff ainukene organisatsioon, mis oli täielikult kliimateemadele pühendunud. Mitmed aktivistid mainisid erinevaid vabaühendusi koondavat kliimavõrgustikku, kus jagati kliimateemalist informatsiooni, kuid leidsid, et selles võrgustikus polnud teisi organisatsioone, kes tegeleks vaid kliimateemadega. Kõigil teistel ühendustel olid ka teised teemad, mille eest seisti. Samuti nentis Mattias, et võrgustiku potentsiaal oli realiseerimata. Silvia sõnul oli teiste Eesti keskkonnaorganisatsioonide fookuses eelkõige siinse looduse kaitsmine, näiteks nimetas ta metsakaitse gruppe nagu Eesti Metsa Abiks ning Päästame Eesti Metsad. Samuti Eestimaa Looduse Fondi, kus kliimateema oli tema sõnul kõrvalteema, aga ka Eesti Roheline Liikumine, mis edendas Ida-Virumaal

õiglast üleminekut ning tegeles sarnaselt FfF-ga kliimatemaatikaga. FfF Eesti püüdis Silvia sõnul kaitsta samaaegselt nii loodust kui ka kliimat. Samas juhtis FfF liikumine Silvia arvates ka teiste keskkonnaorganisatsioonide tähelepanu kliimateemadele. Tema sõnul olid kliimateemad vahepeal tagaplaanile jäänud ning liikumine lõi kliimamuutustest rääkimiseks kõlapinna ka teiste ühenduste jaoks: „ma arvan, et me olemegi toonud kliimamuutused rohkem päevakorda ka nende keskkonnaorganisatsioonide endi jaoks ja samas andnud ka neile uue partneri, kellega koos annab midagi teha“. Aktivist eristas seega kohaliku ning globaalse suunitlusega keskkonnakaitset – kui esimese keskmes oli Eesti loodus, siis globaalse keskkonnakaitse keskmes olid kogu planeeti hõlmavad kliimamuutused. Silvia kirjeldatut võib tõlgendada 'globaalsuse kanaliseerimisena' (Broad ja Orlove, 2014) – kliimaaktivistid oma tegevusega kohalikus keskkonnaliikumises seostasid kohalikku keskkonnakaitset globaalsega, pidades oluliseks samaaegselt nii kliima kui ka looduse kaitsmist.

Riina pidas kliimamuutusi suures osas sotsiaalseks probleemiks:

Aga võib-olla /---/ olen järk-järgult õppinud, et see ei ole eraldi keskkonnateema ainult või see ei ole ainult loodusteaduste teema eraldi, et see on vägagi sotsiaalne probleem, kliimamuutused. Ja kuidas see mõjutab vähemusi hullemini. /---/ Eesti tasandil ei saa võib-olla päris rääkida sellest, et kliimaebaõiglus, ses suhtes, et me oleme kõik üsna väiksel maa-alal, me kõik tunneme korruga kuumalainet, kui see toimub. Võib-olla saab rääkida sellest, et väiksema sissetulekuga peredel on raskem konditsioneerid kasutada, kindlasti mingid mikrotasandil ebavõrdsused on. Aga kui me räägime kliimaebaõiglusest, siis see on rohkem suur globaalne asi, näiteks Austraalias, kui põlevad metsad, siis aborigeenidel, kel on juba raske olukord, neil on väga raske sellega toime tulla. (Riina, FfF-i liige)

Riina arusaamad peegeldavad globaalsete XR-i ja FfF-i liikumiste sõnumit kliimamuutustest kui sotsiaalsest probleemist, mis mõjutavad ühiskonna vähemusi oluliselt rohkemal määral. Ta tõi näiteks Austraalia põliselanikud, kellest osa elab juba praegu vaesuses ning kel puuduvad ressursid kliimamuutustega kaasneva elukeskkonna hävinguga toime tulemiseks. Arusaamad kliimaõiglusest erinevad riigiti ning lokaalselt (Goodman jt, 2014, 49). Riina tõlkis sotsiaalse õigluse printsiipi kohalikku konteksti (de Wit, 2018; Rudiak-Gould, 2012), pidades kliimamuutuste üheks tagajärjeks sotsiaalmajanduslikust taustast tulenevate ebavõrdsuste võimendumist ka Eestis. Säärane globaalsuse kanaliseerimine eeldab aktiivset üleilmsete seoste loomist (Broad ja Orlove, 2014) – kliimamuutuste tagajärjel tekkivad

kuumalained mõjutavad ühtaegu nii Austraalia kui ka Eesti elanikkonda ning mõlemas ühiskonnas kannatab enam vaesem osa populatsioonist.

Aktivistide narratiivides kerkis ülejäänud keskkonnaliikumisest eristumine esile ka seoses vana ning uue keskkonnaliikumise omavahelise vastandamisega. Selle keskmes oli arusaam, et senine keskkonnaliikumine ning keskkonnakaitse ei olnud olnud piisavalt tõhus ning keskkonnakaitsjate pingutustele vaatamata oli olukord läinud halvemaks. „XR on toonud selle pinge keskkonnaliikumistesse /--/ sellepärast me ei näe ka vanu looduskaitsejaid XR-i lipuga lehvimas kuskil, nad tunnevad, et see on nendele kriitika“, nentis XR-i liikumises osalenud Hendrik. Tema sõnul olid aastakümneid tegutsenud keskkonnaorganisatsioonid nagu Eesti Roheline Liikumine ja Eestimaa Looduse Fond bürokratiseerunud ning tagaplaanile jäänud. Hendrik tõi näiteks metsanduse arengukava arutelud – kuigi näiliselt keskkonnaorganisatsioonide kaasati otsustusprotsessidesse, siis tegelikkuses oli oma soovide läbisurumiseks rohkem mõjuvõimu tööstusel. Mattias hindas keskkonnaorganisatsioonide mõju Eestis niimoodi:

Valitsuse ja poliitika suunamises, praktiliselt mitte midagi. Kutsutakse vestlema. Efektivsem energiakasutus on kodus magada, aga võib-olla ma olen liiga pessimistlik. Ma arvan ja, et [need organisatsioonid] ei oma [mõju] ja ma arvan, et seepärast ongi tarvis tänavatele tulla. Üksikisiku mõtteviisi kujundamises mingil määral omab, ma arvan, et nii keskkonnaühendused kui ka samas õpetajad teevad keskkonnahariduse jaoks palju tööd, sellist teadlikkust ja hoolimist keskkonnast hoida. Kuigi tarbimiskultuur meid selles suunas ei vii aktiivselt. (Mattias, FfF-i liige)

Akivist pidas seega protestiliikumisi vajalikuks lihtsalt teadlikkust tõstvate keskkonnaorganisatsioonide vähese mõju tõttu. Liisa mõõnis, et kuigi keskkonnaliikumises osalejana oli tema keskkonnakampaaniatest vägagi teadlik, siis keskmise inimese tähelepanu oli ilmselt palju keerulisem kōita. Efektivse kampaania näiteks tōi ta „Teeme Ära“ prügikampaania, mis oli tema sõnul muutnud paljude inimeste mõtteviisi. Liisa arvates oli suur osa keskkonnaorganisatsioonide tööst tavainimestele nähtamatu, kuna palju käiakse kohtumistel ning töötatakse dokumentidega. Kuigi Liisa arvates tehti tublit tööd, oli ta sarnaselt Mattiasele skeptiline, kui küsisin, kuivõrd palju riik keskkonnaorganisatsioone kuulab:

See on selline näiline kaasamine, eksole. Meil on ümarlaud, tulge-tulge, rääkige oma muredest, aga me teeme ikka nii, nagu me tahame. Ma ei tea...kogu seda süsteemi on vaja muuta, väga raske on, kui sul on juba poliitikut, kellel on nii palju võimu, siis väga keeruline on oma huvimid sinna vahele lükata. (Liisa, FFF-i liige)

Keskkonnaorganisatsioone nähti osana väljakujunenud süsteemist ning seetõttu polnud neile kohane valitsuse otsuseid teravalt kritiseerida, uued liikumised olid aga sõltumatud ja süsteemivälised. Just sõltumatus võimaldas FFF liikumise aktivistidel ning nende MTÜ-l Loodusvõlu vaidlustada kohtus Narva-Jõesuu linnavalitsuse väljastatud loa ehitada uus põlevkiviõlitehas, luues samas ka Eesti kliimakaebuse pretsedendi. Kommenteerides Eestimaa Looduse Fondi tegevust Ida-Virumaal seoses õiglase üleminekuga põlevkivi tootmiselt, leidis Mattias, et nad tahtsid olla „head“ ning läbirääkijaid, samas kui tarvis oli suunanäitajaid. Tema sõnul oli FFF-l „tegevust olla see kodanikuhääl...kui kellegagi arvestada, siis on need noored“. Kuna Eesti Roheline Liikumine ja Eestimaa Looduse Fond olid neutraalsete osapooltena Ida-Virumaal seotud põlevkivitööstuse sulgemise ning õiglase ülemineku protsessidega, poleks neil olnud võimalik selliseid samme astuda. Hendrik vaatles kohalikku keskkonnaliikumist tervikuna:

Sellepärast mulle meeldib, et see ökosüsteem oleks terviklik, et seal oleks see kuri hunt ka, sest muidu lambad jooksevad amokki ja paljunevad liiga palju. Ja ma näen, et FFF on ka mingi uus element, nad on noored, sa ei saa neid sitaga loopida, nad ei ole elus veel ühtegi skandaali teinud. Ja nad vaatavad asju palju lihtsama pilguga, nad pole lasknud ennast ka sinna sisse tõmmata - „ei aga me peame vaatama ka majanduslikku ja sotsiaalset elementi tervikuna, võrdselt“ - ma ütlen mingi, fakk ma ei saa hingata nagu, see on mu esimene prioriteet ja see on veits olulisem kui see, et kas ma oma palga saan puidust või saan turismist või milleski muust. Sellepärast mulle meeldib, et see asi tekkis ja on elujõuline ja tõesti see õlitehase näide ka, et oli võimalus seda kohtusse kaevata, aga vanad keskkonnaiühendused vaatasid, nt Eesti Roheline Liikumine poleks saanud seda teha, sest me samal ajal üritame mingit õiglase ülemineku protsessi läbi juurutada, kus me oleme hästi neutraalne osapool ja oleme siuke kõigi sõber seal. (Hendrik, XR-i liige)

Hendrik vaatles Eesti keskkonnaliikumist tervikliku ökosüsteemina, kus ühendustel oli vastavalt positsioonile erinev roll ning võimekus tegutsemiseks. Kliimastreikijad olid keskkonnaliikumises uus jõud, noorte inimestena neil puudus varasem seotus teiste

osapooltega ning nad ei pidanud arvestama väljakujunenud kirjutamata reeglitega, nad olid sõltumatud. Ka Fff-i grupisisestes aruteludes arutleti senise keskkonnakaitse ebaefektiivsuse üle ning enda tugevuseks peeti võimalust olla senisest resoluutsem, „me oleme noored ja niikuinii rebeli [mässaja] kuvandiga“. Mattiase sõnul oli Fff-i roll „teadlikkuse suurendamine ja noorte inspireerimine teemaga tegelema..ja samas olla ka osaliselt see, kes ütleb, et nii lambist nii halbasid otsuseid pole teha okei ühiskonnas“.

3.1.3. Rahvusvahelised sidemed ja kogemused

Kuna Eesti liikumised on välja kasvanud rahvusvahelistest kliimaliikumistest, paigutuvad nad lisaks kohalikule keskkonnaliikumisele otseselt ka rahvusvahelisse konteksti. Eesti aktivistid olid hästi kursis teistes riikides toimuvaga ning mitmed neist olid osalenud välismaa aktsioonidel või plaanisid tulevikus seda teha. Eesti Fff liikumine on osa rahvusvahelisest Fff liikumiste võrgustikust, ollakse Discordi ja Telegrami platvormidel ning meililistides, kus edastatakse pakkumisi, küsimusi ja üleskutseid. Osad aktivistid olid mõnele kindlale teemale või tegevusele keskenduvates rahvusvahelistes Fff arutelugruppides, kus arutati näiteks lobitöö või Saksamaa söejaamadega seonduvat. Kuigi rahvusvaheline suhtlus polnud tihe, hoiti end kursis vahetatava infoga ning võeti osa olulisematest tegevustest, näiteks ülemaailmse streigi kuupäeva hääletamine ja otsustamine. Samuti reageeriti, kui keegi palus midagi sotsiaalmeedias jagada või kutsus üles mõnes kampaanias osalema. Eesti aktivistid olid jaganud näiteks Austraalia ning Poola aktivistide kampaaniamaterjale ning Austraalia metsapõlengute ajal korraldati solidaarsusstreik. 2019. aasta kevadel korraldati Leedu ning Läti kliimaaktivistidega ühiselt mitmes Balti riigis ning linnas toimunud kliimastreik, mida nimetati Balti kliimaketiks.

Riina jaoks oli aga erilisel meeldejääv 2019. aasta suvel Šveitsis toimunud rahvusvaheline Euroopa Fff-i aktivistide kogunemine, ta nimetas seda üheks oma elu kõige elumuutvamaks reisiks. Šveitsis peeti viie päeva jooksul pikki ning intensiivseid arutelusid, mis Riina sõnul olid „väga väsitavad, eriti seepärast, et noored ei oska kõike veel nii professionaalselt arutada ja eriti kui inimesed lähevad emotsionaalseks“. Üritusele oli kutsutud mitmeid teadlasi ning eksperte, kes pidasid loenguid ning viisid läbi töötubasid. Näiteks arendati töötubades loovust ning mõeldi, missuguseid taktikaid protestidel kasutada. Ühiselt võeti vastu Lausanne'i kliimadeklaratsioon väärtuste, eesmärkide ning eetikakoodeksiga, mis suunab

kohalike FfF gruppide tegevust ning mida aktivistid võivad vastavalt oma soovidele ja vajadustele muuta. Riina jaoks oli meeldejääv Lausanne'i linn ning Šveitsi loodus, samuti tihe suhtlus teiste aktivistidega ning kogunemisel pakutud imehea täistaimne toit. Sadade teiste aktivistidega kohtumine mõjus motiveerivalt:

Aga jah, need umbes 400 aktivisti või natukene rohkem aktivisti, kes seal kohal olid, nende kõigiga sidemeid luua ja aru saada, et me kõik mõtleme sarnastest asjadest, meil on kõikidel sarnased hirmud ja lootused ja mured selle kliima ja aktivismiga seoses, andis veel rohkem jõudu juurde kuidagi ja eriti see rahvusvaheline tunne, et me tuleme kõik kokku, aga meil on kõigil üks ja sama eesmärk. See oli väga elumuutev minu jaoks /--/ viimasel päeval oli suur suur marss ja streik selles Lausanne'i linnas, kuhu tuli vist lõpuks 2500 inimest kohale. (Riina, FfF-i aktivist)

Rahvusvahelisel liikumise kogunemisel osalemine andis võimaluse osa saada suuremast, riikideülesest aktivistide kogukonnast, mida iseloomustavad sarnased eesmärgid, hirmud ning lootused. Nairni (2019, 11) uuritud Uus-Meremaa noored kliimaaktivistid tõid välja, et kui oma riigis toimunu tekitab pettumust, siis globaalse kliimaliikumise jälgimine ning sellest osa saamine mõjus lootustandvalt. Nairn peab just globaalseid sidemeid üheks 'kollektiivseks protsessiks', mis tekitab aktivistides lootust ning aitab vältida läbipõlemist.

Ka XR-i aktivistid olid kokku puutunud ning külastanud teiste riikide aktiviste. Mainiti Läti, Leedu, Rootsi, Soome, Saksa ning Inglise gruppe, samuti olid eestlased suhelnud ning küsinud nõu Inglismaal asuvalt liikumise peakontorilt. Kui üldiselt peeti Eesti protestikultuuri laiemalt ning iseäranis siinset keskkonna- ning kliimaliikumist võrreldes paljude teist riikidega mahajäänuks ning vähemarenenuks, siis oma kogemustele tuginedes nentisid Hendrik ja Anett, et ka mujal on aktivistid vähemuses ning protestiliikumised ühiskonnas marginaalsed:

Ja siis ma nägin seda reaalsust, et mis siis seal [Londonis] toimub. Sa näed neid [XR-i] promovideosid, sa vaatad, et nagu tõesti nagu terve linn on kinni ja blabla... lähed kohapeale ja vaatad, et üks väljak ja kõrvaltänavas elu täiesti sama nagu midagi ei juhtukski. Ainuke erinevus on see, et sa näed, et mingi kopter on taevas, mis nagu jälgib neid protestijaid. Et see oli selline ka hea kainestav, et kuidas see välja näeb video pealt versus kuidas see päriselt välja näeb. (Hendrik, XR-i liige)

Võiks arvata, et kuna Berliinis olid suured tänavaproteetid, et siis nüüd kõik teavad. Pff... ei tea. Ma läksin sinna ja näiteks minu tuttav, kelle juures ma ööbisin, ei teadnud ega tema korterikaaslased ei teadnud üldse, et selline asi on toimumas, nad ei teadnud mis asi see on üldse. "Aa, protest, okei." Kuigi seal oli niimoodi, et nad [Berliini XR] suutsid paar tänavat või mitu silda isegi kinni panna, neil oli see ikka õige korralik protest, isegi mõne arreteerimisega. (Anett, XR-i liige)

Kuigi Londoni ja Berliini aktsioonid olid Eesti aktsioonidest mastaapsemad ja edukamad ning Hendriku sõnul „eeldatav kvaliteet oli nii laes seal [Inglismaal], et iga protest peab olema wheelchair accessible [ratastooliga ligipääsetav], umbes siuke level [tase], igas protestis peab sul olema 70 välikempsu ja mingi toitlustus olemas, muidu sul keegi ei tule“, siis kohapeal olles tajusid Eesti aktivistid, et ka Lääne-Euroopas pole kliimaliikumised ühiskonnas esil. Internetis levivaid videoid vaadates võis jääda mulje, et suurlinnades toimuvate protestide käigus häiritakse põhjalikult linnaelu toimimist, seal viibides sai aga selgeks, et tegelikkuses oli protestide mõju arvatust väiksem. Kui Aneti sõnul oleks võinud eeldada, et suurtest tänavaproteetidest on teadlikud kõik suurlinna elanikud, siis tegelikkuses see niimoodi ei olnud. Hendrik ütles, et tema jaoks mõjus see kainestavalt. Kuigi Eesti XR-i aktivistid pidasid mitmete teiste, iseäranis Lääne-Euroopa riikide protestikultuuri ning kliimaliikumisi edukamaks ning välismaa liikumised olid eeskujuks siinsete aktsioonide korraldamisel, siis kohapeal viibides tekkisid aktivistides sarnased tunded nagu Eestis – liikumine ning selles osalemine oli laiemas ühiskondlikus kontekstis marginaalne.

3.2. FfF liikumise identiteet ja kuvand ühiskonnas

FfF aktivistidega narratiivides ning nende omavahelistes aruteludes kerkis esile liikumise kuvandiga seonduv ning seda erinevatel tasanditel. Ühest küljest oli aktivistidel oma arusaam liikumisest, milles väljendati oma identiteeti ning väärtusi. Teisest küljest täheldasid nad, missugune oli nende kuvand ühiskonnas. Aktivistide enesekuvand ning hinnangud oma liikumisele võimaldavad mõista, mida peeti oluliseks esile tõsta ning milles nähti puudusi, samuti analüüsida, kuidas identiteet võis olla liikumise tegutsemise aluseks (Hollandi jt, 2008, 97). Ühiskonnas täheldatu võimaldab aga mõista, kuidas väline kuvand mõjutas aktivistide enesekuvandit (Holland jt, 2008, 106) ning kuidas see soodustas või

takistas liikumise sõnumi edastamist. Identiteedimarkerid võivad samaaegselt kanda nii positiivseid kui ka negatiivseid konnotatsioone ning olla erinevates kontekstides soodustavad või piiravad, vastavalt sellele, kuidas teised osapooled neid tõlgendavad ning nendega manipuleerivad.

3.2.1. Kollektiivne identiteet

Liikumise enesekuvand ning identiteet väljendusid muuhulgas aktivistide 2020. aasta suvelaagris aset leidnud aruteludes liikumise tugevustest ja nõrkustest. Laagrit korraldasid liikumise eestvedajad ning liitunud olid mitmed sel hetkel aktiivsed grupi liikmed. FfF oli selleks hetkeks Eestis tegutsenud poolteist aastat, laager võimaldas aktivistidel reflekteerida oma senise tegevuse üle, arutleda liikumise missiooni ning visiooni üle ja seada tulevikuplaane. Sarnane, erinevates linnades tegutsevaid aktiviste kokku toov kogunemine oli toimunud ka pool aastat varem talvekuudel. Laager oli aktivistide jaoks intensiivne kogemus – päevased töötoad olid põhjalikult ette planeeritud ning arutelud kestsid hommikust õhtuni, õhtuti veedeti koos vabas vormis aega ning lõbutseti. Eesti aktivistide laager meenutab Goodmani jt (2010) kirjeldatud Austraalia aktivistide kliimalaagrit, mille käigus viidi läbi töötubasid ning ehitati kogukonda. Kuigi Austraalia laagrites toimusid lisaks ka otsetegevuse aktsioonid süsinikuintensiivsete tootmisettevõtete juures, võib Eesti laagrit tõlgendada sarnaselt kui kliimaaktsioonide laboratooriumi, mille käigus prefiguratiiivselt, see tähendab ettejäädvalt kujutletakse ja luuakse soovitud madala süsinikuintensiivsusega tulevikuühiskonda (Goodman jt, 2010, 88). Isiklikul tasandil on kliimalaagrites osalemine võimestav, etendatakse vastutust ning poliitilist aktiivsust väljaspool väljakujunenud poliitilisi struktuure – kliimalaagrit on kui uus poliitiline väli (Goodman jt, 2010, 96-97).

Laagri esimesel päeval arutleti ühiselt, mis on nende grupi sisemised ja välised tugevused ja nõrkused. Sisemisteks tugevusteks peeti, et nad on „noored ja elujõulised“ ning „uus asi Eesti maastikul“, samuti arvati, et niivõrd järjepidevaid noorteliikumisi pole Eestis olnud – sel nädalal pidi toimuma 71. igareedene streik. Nimetati ka grupivaimu, teadmisi, motiveeritud liikmeskonda, värsked kogemusi kooliga ning tegutsemist mitmes piirkonnas. Välisteks tugevusteks peeti muuhulgas tuntuust Eestis, osalemist rahvusvahelises FfF liikumise võrgustikus, president Kersti Kaljulaidi toetust ning muid kasulikke kontakte,

rahalisi toetusallikaid ning sotsiaalmeedia jälgijaskonda. Grupisestest nõrkustena nimetati muuhulgas ajapuudust, tööka, et nad pole täisajaga aktivistid, läbipõlemist ning oma ruumide puudumist. Samuti nähti probleemina vähest mitmekesisust – liikumises oli palju gümnaasiumiealisi ning vähe algklasside- ning põhikooliealisi liikmeid, polnud osalisi maapiirkondadest ning samuti etnilisse vähemusse kuuluvaid venekeelseid liikmeid. Puudusena nähti ka asjaolu, et liikumises osales vähe meessoost aktiviste.

Eriksen (2021, 219) osutab, et rahvusvahelises FfF liikumises on täheldatav generatsiooni-, klassi- ning etniline dimensioon, samuti valdavalt naissoost aktivistidest koosnev liikmeskond. Hindamaks liikumiste võimalikku mõju erinevates riikides, on Erikseni (2021, 219) sõnul tarvis vaadelda liikumist konkreetse ühiskonna kontekstis – kas enamik aktiviste on ühest ja samast ühiskondlikust klassist ja linlikust keskkonnast pärit ning kas enamik neist kuulub oma riigis domineerivasse etnilisse rühm. Aktivistide enesekirjelduses liikmeskonna vähesele mitmekesisusele tähelepanu pööramine Eesti kontekstis peegeldab otseselt Erikseni püstitatud küsimusi ning viitab aktivistide teadlikkusele liikumise asetumisest laiemasse ühiskondlikku konteksti. Vähest grupisestest mitmekesisust nähti nõrkusena.

Lisaks eelpool väljatoodule rõhutasid Eesti aktivistid pidevalt liikumise teaduspõhisust, milles ilmnes kollektiivse identiteedi 'väljendusrikkus' (Satterfield, 2002, 8). Teaduspõhisust võib pidada laiemaks kultuurivormiks, millele viidates rõhutati teaduse olulisust (Satterfield, 2002, 8). Teaduspõhisus kui kultuurivorm esindab arusaama teadusliku teadmise usaldusväärsusest ning soovist oma otsustes ning tegevustes sellest teadmisest juhinduda. Teaduspõhisus oli liikumise kollektiivse tegutsemise aluseks ning kujundas aktivistide arusaamu liikumisest kui muutuste esilekutsujast, kellega end samastatakse (Holland jt, 2008, 97). FfF rahvusvaheline liikumine on oma nõudmistes ning tegevustes algusest peale tuginenud kliimateadusele, ka tsitaat Riinalt eelmises alapeatükis viitab Eesti liikumise kodulehel üleval oleva Lausanne'i deklaratsiooni kolmandale punktile. See sedastab, et tarvis on kuulda võtta primaarid saadaval olevaid teadusuuringuid. Silvia kirjeldas, mida teaduspõhisus tema jaoks tähendas:

Teaduspõhine liikumine...me tuginame maailma tippteadustele ja sellest kõvemat teadmist põhimõtteliselt ei ole. Ja kuivõrd see teadus on nii kristallselge selles osas, et kliimamuutused on inimtekkelised ja need tagajärjed üldiselt ikkagi on inimestele oluliselt kehvemad võrreldes sellega kui kliimamuutuseid ei oleks ja ennetamine on oluliselt odavam

kui tagajärgedega tegelemine väga tõenäoliselt, siis see toob jälle jalgedega maa peale tagasi, et nende asjadega ei anna vaielda. (Silvia, FfF-i liige)

Kuna kliimamuutuste inimtekkelisus ning edaspidine mõju inimestele on nii klimatoloogias kui laiemalt kliimaga puutuvatel aladel üldaktsepteeritud fakt, oli teadusele toetuv liikumise sõnum Silvia sõnul vastuvaidlematu. Sellisel viisil oli teaduspõhisus 'kahekordselt väljendusrikas', võimaldades opositsioonilise dialoogi kaudu vaidlustada kultuurivorme nagu kliimateaduse eitamine või ignoreerimine, sealjuures oma oponentidest eristudes (Satterfield, 2002, 8-9). 2020. aasta septembris korraldati Tartus, Tallinnas ja Pärnus streigid „Kuulake teadlasi!“, mis toimusid üleilmse streigipäeva raames. Tallinna streigil pidas Silvia kõne ning vahendas enda sõnul maailma tippkliimateadust, peatudes pikemalt ÜRO valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli (IPCC) raportil. Ta sedastas, et aega on jäänud kaheksa aastat, et midagi tähenduslikku kliimamuutuste peatamiseks ära teha. 2018. aasta IPCC raportis kirjeldatakse stsenaariumi, mille järgi suuremat temperatuuritõusu kui 2015. aastal Pariisi kliimakonverentsil eesmärgiks seatud 1,5 kraadi oli otsustavalt tegutsedes ning emissioone vähendades võimalik veel vaid 12 aastat ära hoida. Isegi kahekraadine temperatuuritõus tooks autorite sõnul tõenäoliselt kaasa ekstreemsed ilmastikuolud nagu üleujutused, põuad ja kuumalained, merevee taseme tõusu ja korallrahude ning tolmeldamisel ülioluliste putukate elupaikade hävingu (IPCC, 2018). Nende protsesside eskaleerumine on inimühiskondadele ülimalt ohtlik, kliimamuutustel võivad olla katastroofilised sotsiaalsed ja majanduslikud tagajärjed. Silvia sõnum oli, et tegutseda tuleb kohe ning sealjuures on hädavajalik kuulata teadlasi. Samuti mainis aktivist oma kõnes, et on tihti kuulnud soovitusi, et liikumise noored peaksid streikimise asemel esmalt ise teadlasteks hakkama. Liikumise sõnumi fookus on sellisel juhul nihutatud sõnumi sisult selle tõlkijale, noortele aktivistidele ning nendega seostatud professionaalse tausta puudumisele. Sellisel juhul võib sõnumi edastamine takerduda.

3.2.2. Noorte kliimaaktivistide kuvand ühiskonnas

Kliimaaktivistidel oli ka ettekujutus, missugune oli nende kuvand ühiskonnas. Nad täheldasid, et nende noor iga kutsus reaktsioone esile ka teistes kontekstides, näiteks võidi neid nende noore ea tõttu manipuleerimise ohvriteks pidada. Silvia sõnul on noored ja poliitika alati „tundlik teema“ ning osa inimesi võib arvata, et liikumise tegevus makstakse

kinni, nad teevad kellelegi kasulikku propagandat. Riina kirjeldas, kuidas Eesti Roheliste erakond on liikumise streikidele tulnud oma lippudega – see on aktivistides tekitanud kahtlusi ning kartusi, et äkki peetakse neid „ajupestud noorteks“. Ta märkis ka, et näiteks Londonis, kus suurematel streikidel on kohal olnud sada tuhat inimest, on sealsel liikumisel väga keeruline kontrollida, kes oma sümboolikaga kohale tuleb. Samas arutles Riina, et kui liikumise algusaegadel peeti neid ehk „ajupestud noorteks“ või kellegi „küpiknukkudeks“, siis liikumine oli oma pooleteise aastase tegutsemise vältel end tõestanud ning hea maine saavutanud. Ometigi leiti grupiarutelude käigus, et paremäärmslik meedia peab neid „ajupestud noorteks“.

Samuti olid mitmed FfF aktivistid kohanud pahatahtlikku suhtumist meedias. Kui küsisin Kaisalt, kuidas tema arvates Eestis liikumisse suhtutakse, ütles ta, et osad inimesed toetavad, kuid on ka arvamusi, mida esindab tuntud arvamusiidri artikkel liikumisest kui „laste kliimasõjast“. Ka Silvia mainis tuntud raadios töötavaid arvamusiidreid, kelle seas esines iroonitsevat suhtumist liikumise õlitehase kohtukaebuse suhtes. Tema sõnul on see ebavõrdne olukord, kui noor peab vastu astuma kliimamuutusi pisendavale arvamusiidri. Aktivistid olid ka täheldanud, et noorust ning nende tegevust noortena seostatakse sellele eale iseloomulikuks peetava mässumeelsusega. Silvia mainis, et vanemate inimeste suhtumisel, et aktivistid on noored ja nende mässumeelsus võib üle minna, on tema jaoks patroniseeriv maik juures. Ave sõnul pidas tema isa liikumist esmalt just nimelt mässumeelsuse ilminguks ning vaid Ave seletused kliimakriisist olid isa pannud mõistma liikumise tegevusi ning eesmärke. Mässumeelsuse kuvandit nägi Ave ka ühe põhjusena, miks streigid inimesi osalema ei meelita – eemalt protestijaid silmitsedes ning süvenemata võivad inimesed arvata, et tegemist on „noorte mässuga“. Seega oli aktivistidel keeruline oma sõnumit tõlkida, kuna edastatava sõnumi asemel keskenduti taaskord tõlkija noorusele. Aktivistide noore ea positiivses valguses nägemine võis aga sõnumi edastamist hoopiski soodustada. Pärnus streike korraldanud Paula ning Eva sedastasid, et mitmed vanema generatsiooni inimesed on neid julgustanud ning öelnud, et just noortel inimestel on võimalik vajalikke muutusi esile kutsuda. Silvia aga mainis, et keskkonnaametnikud on noortele vahel öelnud, et liikumise tegevus aitab neil teha oma tööd ning võimendada sõnumit, kuna nad saavad viidata noortele, kes soovivad keskkonnasõbralikku poliitikat.

FfF aktivistide nooruse rõhutamine oli seega läbiv nii omaksvõetud identiteedis kui ka väliste osapoolte poolt omistatud identiteedis, kandes nii positiivseid kui ka negatiivseid

konnotatsioone ning olles erinevates kontekstides soodustav või piirav. Kui mõned ühiskonna grupid ja inimesed, kellega aktivistid kokku puutusid, tõlgendasid nende noorust tugevusena, mis omakorda hõlbustas kliimasõnumi edastamist ning kasvas nende mõjuvõimu ühiskonnas, siis teiste halvustav suhtumine noorusesse sai aktivistidele oma sõnumi levitamisel takistuseks, kujutades kogu nende tegevust noorusele väidetavalt iseloomuliku mässuna. Säärased väliste osapoolte poolt konstrueeritud identiteeti 'paralleelversioonid' olid seega konsensuslikus või konfliktises dialoogis aktivistide poolt omaks võetud noorte kliimaaktivistide identiteediga (Holland jt, 208, 107).

3.2.3. Tajatud suletud ringkonna kuvand

FfF liikumise liikmete vähesus ning püüdlused värvata uusi liikmeid oli teema, mis kerkis 2020. aasta suvel korduvalt üles koosolekutel, streikidel ning intervjuudes aktivistidega. Ühel streigijärgsel koosolekul arutasid Tallinna aktivistid, et selleks hetkeks oli gruppi jäänud viis kuni kuus aktiivset liiget üle Eesti, kaheksa möödustega. Samas arutleti, et liikumisest on väljapoole jäänud suur mulje - „nimi tundub suurem kui me ise oleme“. Üheks põhjuseks peeti liikumise globaalset levikut. Sellest oli aktivistide jaoks kujunenud probleem, kuna vastupidiselt tekkinud välispidisele muljele vajab liikumine uusi liikmeid, et kasvatada oma võimekust ning vähendada toonaste aktivistide koormust. Silvia sõnul peab üks inimene väga palju tegema, kui aktiviste on vähe, aga „kui meil oleks hästi palju inimesi, siis ei pea olema 24/7 kliimaaktivist“.

Septembrikuisel ülemaailmsel streigil Tallinnas Toompeal rõhutati, et “tegelt meid ei ole üldse nii palju ja see ei ole suletud ring” ning kutsuti inimesi üles liitumisankeete täitma. Aktivistid olid paar kuud varem suvelaagris arutlenud, keda lugeda aktiivseks osaliseks liikumises, palju neil oli selleks hetkeks aktiivseid liikmeid ning kuidas värvata uusi. Potentsiaalseks uute liikmete värbamise kohaks peeti suuri ning rahvarohkeid streike, otsiti viise, „kuidas ühest osalisest streigil saab aktiivne osaline FfF-s“. Aktiivseks liikmeks peeti inimesi, kes olid liikumise suhtlusplatvormil sõna võtnud, ise ideid pakkunud ning sõnumitele vastanud. Takistuseks peeti, et liikumisel puudus hea struktuur liikmete värbamiseks ning arutati, et selleks on tarvis luua sobiv platvorm, kus muuhulgas jagatakse infot liikumise ning aktivistide ülesannete kohta, et uued liikmed orienteeruksid liikumise tegevustes.

Ave ja Robert, kes olid mõlemad liikumisega liitunud hiljem, kirjeldasid oma liitumiskogemusi:

Ma ise lihtsalt läksin mingitele koosolekutele kohale, aga see ka hästi hirmus asi, mida teha, nii et meil ei ole väga head süsteemi selleks, et kes räägib uute liikmetega ja teeb nii, et nad tunneks ennast teretulnuna /-/- Ei tea, kas ja kus sind on vaja. Ma olen ise ka seda tundnud, alguses oli hästi raske leida enda kohta. (Robert, FfF-i aktivist)

Ave oli streikide toimumisest teadlik juba varem, kuid liitus liikumisega alles poole aasta möödudes, kui oli isiklikult tuttavaks saanud teiste aktivistidega:

Enne oli mul võib-olla tunne, et ei julgenudki minna kuhugi, sest aa seal on juba ühed inimesed, kes juba ajavad seda. Kuidagi Eestis on see probleem, et meelevaldused ja streigid, need mingid sellised aktivismi üritused on nii, need ei kaasa väga suurt hulka inimesi ja nad jäävad nii väikseks ja siis tekib automaatselt tunne, et aa see ongi mingi siseringkonna värk, et mina ei saaks kunagi sellest osa olla. Mul oli see tunne pikalt. (Ave, FfF-i aktivist)

Liikmete vähesust seostati suletuse kuvandi ning grupi suutmatusega võtta vastu uusi liikmeid. Aktivistidele kinnitasid nende enda kogemused, et protestiliikumise liitumine võib olla hirmutav, kui esialgu ei osata oma rolli grupis ette kujutada ning teisi liikmeid ei tunta varasemast ajast. Ave üldistas oma kogemusi FfF liikumisega Eesti aktivistide ringkondadele laiemalt – inimeste vähesus võis suletuse kuvandit võimendada ning seega potentsiaalseid osalejaid heidutada.

Eelnevatest peatükkidest nähtub, et aktivistide ning liikumiste kuvand mõjutas olulisel määral nende tegevusi – sõnumi edastamist ning inimeste mobiliseerimist. Inimeste vastuvõtlikkust mõjutasid arusaamad liikumisest ning aktivismist üldiselt. Teisisõnu mängis rolli sõnumi tõlkija kuvand, mida võis erinevatel viisidel kujundada arusaamad tõlkija taustast, aga ka üldisemad hoiakud aktivismi, keskkonnaliikumise ning aktivistide ringkondade suhtes. Nii aktivistid ise kui ka kõrvaltvaatajad pidasid oluliseks nende noorust ning põlvkondlikku kuulumist, mis võimaldas aktiviste nii esile tõsta kui ka marginaliseerida. Aktivistide ringkonda kuulumine ja aktivismi kuvand võis aga takistada inimestele nende osaluse vajalikkust selgitada. Kui levinud on ettekujutus, et aktivismiga tegeleb vaid suletud grupp inimesi, võib olla keeruline inimesi mobiliseerida.

3.3. Liikumisega liitumine ja tõlkijaks kujunemine

Mitmed FfF aktivistid, kellega ma 2020. aasta suvel rääkisin, kirjeldasid Eesti liikumise algusaegu 2019. aasta kevadel. FfF-i esimese Eesti streigi korraldanud aktivistid meenutasid, kuidas nad nägid internetis videoid välismaal toimunud protestidest ning jõudsid järeldusele, et ka Eestis võiksid streigid toimuda. Silvia sõnul juhtisid välismaal toimunud sündmused tähelepanu Eestis toimuvale, kus tema arvates oli kliimateadlikkus madal ning diskussioon nendel teemadel puudulik, kliimastreikide korraldamine tundus noore jaoks vajalik ja möödapääsmatu. Liisa kirjeldas, et temale valmistas muret riiklike struktuuride puudulik tegevusplaan kliimakriisiga tegelemisel. IPCC raporti ning Pariisi kliimaleppe lugemine, samuti liikide väljasuremise teadvustamine juhtis aktivisti tähelepanu Eesti riigi kliimapoliitikale, mille ambitsioonid ei olnud kooskõlas 2015. aastal Pariisis ÜRO kliimamuutuste konverentsil püstitatud eesmärkidega. Erinevus ühelt poolt keskkonna seisundi ning selle parandamiseks vajalike muudatuste ja teiselt poolt riigi kliimapoliitika vahel oli niivõrd suur, et Liisa pidas vajalikuks midagi ette võtta. Ka Austraalia kliimaaktivistide jaoks oli kliimateadusega tutvumine võtmetähtsusega – kuigi probleemide ulatuslikkus tekitas meeleheidet ning senine tegevusetus viha, viis see mobiliseerimiseni (Goodman jt, 2010, 93-94).

Kliimastreigid olid enamike jaoks esimene paik, kus koos teistega oma muret keskkonna pärast väljendati ning kohtuti inimestega, kes mõtlesid sarnaselt. Kliimamuutustest teadasaamine tähendas teadlikuks saamist kompleksetest globaalprobleemidest ning nende lahendamise kollektiivsusest (O'Brien, 2018). Liikumine ning streigid võimaldasid luua 'moraalse hääle', mis oli ühtaegu kollektiivne ja avalik – osalejate isiklik nõrdimus võimendus, kuna seda väljendati üheskoos ning see suunati avalikkusele (Jasper, 1997, 5). Aktivistidest endast kujunes kriitiline avalikkus, kes kollektiivselt määratlesid ning väljendasid oma huve (Connor, 2012, 230).

Liikumise algusaegadest, esimestest streikidest ning nende korraldamisest räägiti suure vaimustusega. Robert meenutas esimest streiki, millest ta osa võttis: „see oli hästi positiivne, ma mäletan neid inimeste kõnesid ja mõtlesin, et vau, päriselt inimesed mõtlevadki nii, minuvanused inimesed“. Roberti kliima- ning keskkonnateadlikkus pärines tema perekonnast ning ta oli nende teemadega tuttav juba lapsepõlvest, iseäranis märkimisväärne

oli tema jaoks aga omavanuste inimestega tutvumine, kes mõtlesid temaga sarnaselt. Jaanika meenutas esimest streiki, kus ta osales:

Ma mäletan, see energia ja tunne, mis seal oli, oli ühendatud ja ühtne ja see oli väga tore /- /- pärast seda see pani väga mõtlema ja kes ise kohal ei käinud, aga kes kuulsid sellest, pani ka neid mõtlema, nii et see lükkas kõik selle lumepalli veerema. (Jaanika, FfF-i liige)

Riina, kes osales liikumises algusest peale ning oli esimese streigi korraldustiimis, kirjeldas liikumise algusaegu:

Ma ise tegelikult mõtlesin ka pikka aega selle peale, et äkki peaks liituma. Ma nägin, et see on täpselt see minu koht praegu, ma olin pikka aega selle peale mõelnud. Ja siis ma läksingi ja see oli lihtsalt väga... kindlasti palju entusiasmi ja kõike oli alguses, sest kõik oli nii uus ja ma ei olnud väga kunagi mingisuguses kodanikuaktivismi korraldamises tegelenud. (Riina, FfF-i liige)

Riina osales esimest korda kodanikuliikumises. Ta hoidis FfF rahvusvahelisel liikumisel silma peal juba enne streikide toimumist Eestis ja otsustas kohaliku liikumisega liituda kohe, kui kuulis selle asutamisest. Ta pidas seda väga liitvaks ning toredaks kogemuseks – aktivistide seas valitses entusiasm, streikidele osales suur hulk inimesi ning meedia pööras liikumisele palju tähelepanu. Riina sõnul tekkis just 2019. aasta kevade ning suve jooksul liikumises väga suur „meeskonna- ning kogukonnatunne“:

Jah, enamasti need inimesed, kes hoidsid seda koos, olid need, kes aitasid mul väga lihtsalt tunda, et ma võiksin seda edasi teha, sest ma ei olnud ise tol hetkel sinnamaani olnud mingi suur initsiatiivi võtja või selline korraldaja. Nüüd ma kindlasti olen rohkem. Lihtsalt väga suur entusiasm oli selle kõigega seoses ja suvel see nii-öelda sihikindlus ja põhimõte, et me oleme seal iga reede, oli ka väga motiveeriv ja selline tugevdav. (Riina, FfF-i liige)

Riina nentis, et tegelikkuses nõuab aktivistiks olemine palju tööd ning võib olla kurnav. Seda varjutas aga liikumise uudsus ning seda ümbritsev kogukond ja entusiasm, mis oli tema jaoks liikumise algusaegadel erakordselt motiveeriv. Samuti pidas Riina oluliseks oma pere toetavat suhtumist. Ka Mattias kirjeldas esimese streigi korraldamist spontaanse, lõbusa ning laheda kogemusena. Ülejäänud korraldusmeeskonna liikmeid ta varem ei tundnud, ent erinevate inimeste teadmispagas ning motiveeritus tagasid hea koostöö ning edu streigi korraldamisel.

Paljude FfF-i aktivistide hinnangul mängis liikumine olulist rolli kliimadiskussiooni elavdajana Eestis. Märgati, et kliimateema muutus 2019. aastal liikumise algusaegadel ühiskonnas populaarseks – poliitikud võtsid sel teemal rohkem sõna ning üha rohkem võis kliimamuutuste kohta lugeda meedias, enne streikide toimumist polnud aktivistid seda täheldanud. Ühtlasi leidis Silvia, et liikumine andis tõuke ka teistele keskkonnaorganisatsioonidele kliimateemadega tegelemiseks. Aktivistid pidasidki liikumise üheks peamiseks eesmärgiks kliimateadlikkuse tõstmist ning selle teema populariseerimist ühiskonnas, arvati, et streigid ning probleemi laialdane teadvustamine võiks survestada ka poliitikuid vajalikke muutusi ellu viima.

2019. aastal oli globaalne huvi kliimaliikumiste vastu väga suur. Sellest olid mõjutatud nii kohalik meedia ja poliitikud, kes pöörasid kliimateemadele varasemast rohkem tähelepanu, kui ka kliimaprotestijad ise, kellele osa sellest tähelepanust suunati. Globaalne protestide levik ning teema populaarsus ühiskondlikes debattides lõi aktivistide jaoks platvormi, kuhu neid kliimateemade eeskõnelejatena kutsuti. Tekkinud platvorm võimaldas Eesti protestijatel oma sõnumit ümbritsevale ühiskonnale edastada, seda tõlkida erinevates kontekstides ja kanalites lootuses, et nende tõlketöö on edukas ning mobiliseerib inimesi (de Wit, 2018, Rudiak-Gould, 2012). Riina kirjeldas 2019. aasta suvel toimunut:

Suvel oli üldsegi üks motiveeriv asi oli veel see, et nii öelda oli väga tahetud tunne Fridays for Future'lt. Kõik kohad kutsusid seda liikumist ja liikumise esindajaid ja mais käisid paar inimest Suud puhtaks saates ka. (Riina, FfF-i liige)

Globaalne kontekst ja kliimateemade ning kliimaliikumiste esile kerkimine üle maailma tähendas Eesti aktivistide jaoks, et nende tegevus leidis siinsetes oludes palju vastukaja. Kliimatemaatika kujunes 2019. aastal teadmiseks, mis rändas ja mobiliseeris – kuigi kliimamuutuste mõjusid polnud siin veel selgelt tunda, siis üleilmne kontekst andis universaalsele kliimasõnumile sisu ning jõu (Tsing, 2005). Globaalselt ning lokaalselt aset leidvad sündmused, levivad diskursused ning liikumised olid omavahel olulisel määral seotud, erinevate inimeste ning nende ideede 'hõõrdumisel' loodi kliimaaktivistidele platvorm kliimateemadest rääkimiseks (Tsing, 2005). Globaalne kontekst muutis erinevaid inimesed kliimaaktivistide tõlgitavale sõnumile siinsetes oludes vastuvõtlikuks (de Wit, 2018) ning võimaldas aktivistidel aktiivselt üleilmseid seoseid luua (Broad ja Orlove, 2014).

3.4. Intensiivse populaarsuse kadu

2020. suvel aktivistidega rääkides ning streikidel osaledes võis täheldada, et eelnevalt kirjeldatud algusaegade entusiasm ning vaimustus olid vaibunud, selleks toodi välja erinevaid põhjuseid. Mitmed aktivistid nentisid, et 2020. aasta suveks olid paljud liikumise algusaegade aktiivsed liikmed osalusest loobunud ning korraldajaid oli vähemaks jäänud. Samuti tõdesid aktivistid, et igareedestel streikidel osalevate inimeste arv oli märgatavalt kahanenud. Kirke nentis, et „nende suurte streikide momentumit [hoogu/impulssi] ei ole suudetud jätkata“. Silvia pidas selle põhjuseks uudsete kadumist:

Ma arvan, et osa sellest oli see, et see oli Eestis hästi uudne asi, paljud inimesed, just paljud noored tulid vaatama, et oh ma olen näinud, et maailmas toimub ja tuleks vaataks ise ka, aga kui ma mõtlen, miks nad ei ole hiljem uuesti tulnud, siis ma kahtlustan, et seal võib olla see, et loodeti näha mingit muutust kohe sellel tegevusel, aga kuna kohe ei tehtud mingeid seadusemuudatusi või midagi sellist, siis paljudel oligi see tunne, et ah, see on mõttetu. Tol hetkel oli meedia hästi huvitatud, sest see oli uudne asi. Nüüd meil seda uudset enam ei ole. (Silvia, FfF-i liige)

Silvia sõnul olid streigid uudsed nii osalejate kui ka meedia jaoks, uudsete kadumine tähendas aga, et liikumine ei kõitnud enam niivõrd palju avalikkuse tähelepanu. Kliimateemad olid küll tekitanud ühiskonnas palju vastukaja ning jõudnud paljude inimeste teadvusesse, ent samas streikidel osalejate arv vähenes. Lisaks arutles Mattias 2020. aasta märtsis alguse saanud koroonakriisi mõju üle. Koroonakriisi ning selle käigus kehtestatud riikliku eriolukorra tõttu polnud liikumisel sel kevadel võimalik jätkata streikide korraldamist. Küll aga toimusid virtuaalsed digistreigid, mille käigus postitati sotsiaalmeediasse pilte streikijatest ning nende edastavatest sõnumitest. Mattias tõi välja, et pärast eriolukorra lõppu 2020. aasta suvel osales streikidel vähem inimesi, tema sõnul oli „energia kuidagi venima jäänud“, ta lisas aga, et „samas see ei ole isegi koroonakriis, see oli ka enne pisut“.

Ümbritseva ühiskonna huvi vaibumine tõi kaasa intensiivse populaarsuse kadu. See väljendus liikumises ja protestidel osalevate inimeste arvu kahanemises ning meedia huvi raugemises, mis muutis kliimasõnumi tõlkimise keerulisemaks. Samas jätkasid aktivistid oma tegevusi. Olukorras, kus vajadus kliimaprobleeme leevendada on püsiv, otsiti viise, kuidas nende probleemide pakilisust selgitada.

Kliimaaktivistid olid kui tõlkijad, kes olid teaduslikku diskursust mõistnud ning pidasid vajalikuks seda ka ülejäänud ühiskonnale arusaadavaks teha (de Wit jt, 2018; Rudiak-Gould, 2012). Samas olid nad ka selle teadmise lihtsustajad ning populariseerijad. Iseäranis oluliseks kujunes kliimamuutustega seonduvate riskide ning nendest tõukuva tegutsemise vajaduse selgitamine. FfF-i aktivistid sõnastasid liikumise suvelaagris ühe oma eesmärgina „suurendada Eesti ühiskonnas nende inimeste osakaalu, kes arvavad, et kliimakriis on oluline ja möödapääsmatu probleem“. Kliimakriisi teadvustamist kriisina peeti kõige aluseks.

Ümbritsev ühiskond, kellele oma arusaamu sooviti edastada, hõlmas väga erineva tausta ning positsiooniga inimesi. Kõigi nende tegutsema mobiliseerimine oli ühtaegu oluline. Erinevatele ühiskonnagruppidele püüdsid aktivistid sõnastada neile arusaadavaid ning mõjusaid sõnumeid (Callison, 2014). Liikumist esindades puutusid nad kokku nii riigi ja kohaliku tasandi poliitikutega kui ka tavainimestega, oma igapäevaelus räägiti kliimateemade ning liikumisega seonduvast aga näiteks klassikaaslaste, sõprade ning pereliikmetega.

3.5. Tõlkimise kogemused poliitilisel maastikul

3.5.1. Sõnumite sõnastamine

Osalt oli FfF-i tegevus suunatud Eesti riigi kliimapoliitikale – aktivistid sõnastasid 2020. aasta suvel oma peamise eesmärgina kliimaneutraalse Eesti aastal 2035, mille nimel liikumine tegutses. Suvelaagris mõtisklesid aktivistid, kuidas muudatuste vajadust toonasele Jüri Ratase juhitud valitsusele arusaadavaks teha. Sel aastal moodustasid Eesti valitsuse Keskerakond, Isamaa erakond ning Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE). Kui toonane peaministripartei Keskerakond tunnistas kliimamuutuste toimumist ning vähemalt idee tasandil ka vajadust nende vastu midagi ette võtta, siis paremäärmuslik EKRE oli tol ajal ning on siiani tuntud oma kliimamuutusi eitavate ning põlevkivi kaevandamist pooldavate väljaütlemiste poolest.

Suvelaagri aruteludes tõdes osa aktiviste, et poliitikud mõtlevad eelkõige majanduslikust efektiivsusest lähtuvalt ning nemad kliimaaktivistidena ei peaks

kartma säärasele argumentidele toetuda – pikas perspektiivis on kliimakriisiga otsustavalt tegelemine tark otsus ka majanduslikust perspektiivist. „Esimesed võidavad, teised maksavad.“ Samuti arutleti rahvuslusest lähtuvate argumentide üle, kõnetamaks iseäranis parempoolset EKRE-t, mille poliitikud aktivistide hinnangul toona valitsuse poliitikat jõuliselt kujundasid. Ühisosa otsides leiti, et nii kliimaaktivistid kui ka valitsus soovivad inimesi kaitsta, samuti leiti, et nii aktivistid kui ka paremkonservatiivid soovivad, et Eesti riik säiliks. Looduse hävimine, aga ka kliimapagulaste rändest tekkiv ühiskondlik ebastabiilsus sellele kaasa aga ei aita, „kui maa läheb väga käest ära, siis siin ei saa Eesti riik olla“.

Majanduslikele ja rahvuslikele argumentidele rõhudes võtsid aktivistid arvesse sihtrühma erikeelt, nad kohandasid oma sõnumeid vastavalt selle tõlgendusraamistikule (Callison, 2014). Loodeti, et sellisel viisil kliimamuutusi tõlkides omandab see probleem juhtivate poliitikute jaoks tähenduse ning mõistetakse tegutsemise vajadust. Majanduslikud sõnumid peegeldasid aktivistide arusaamu valitsuse prioriteetidest – nende hinnangul peeti oluliseks majanduse head käekäiku ning keskkonnaprobleemid jäid sealjuures tagaplaanile. Aktivistid püüdsid kliimamuutustega tegelemise poliitikute jaoks majanduslikust perspektiivist atraktiivseks teha, lootes, et seeläbi nad mõistavad kliimakriisiga tegelemise vajalikkust. Parempoolsetele jõududele rahvuslike sõnumite edastamisel toetuti moraalsetele argumentidele – lähtuti nende poliitikute ideoloogilisest maailmapildist, kes pidevalt rõhutasid rahvusriigi säilimise olulisust.

Kuigi kliimamuutustega tegelemist vastustavaid EKRE poliitikuid peeti oma vastasteks, püüdsid aktivistid nendega ühisosa leida. See polnud nende jaoks kerge ülesanne. Aktivistide arutlustes kumas läbi ambivalentsus, „ma mõtlen, kas nad päriselt tahavad maad kaitsta või nad tahavad lihtsalt võimu“, samuti arutleti korduvalt parempoolsete poliitikute seksuaalvähemuste vastu suunatud diskrimineerivate sõnavõtude ning tegevuste üle, mis olid aktivistide jaoks häirivad. Ometigi peeti parempoolsetele poliitikutele edastatavate sõnumite üle arutlemist vajalikuks, ilmselt seetõttu, et nendel poliitikutel oli toonaste valitsuse liikmetena kõige rohkem võimu Eesti riigi kliimapoliitika kujundamisel. Samuti kujundasid nad jõuliselt ühiskonna üldisi suundumusi ning avalikku arvamusruumi.

Seega otsisid aktivistid viise tõlkida tegutsemise vajadust eriti poliitikutele, kes seadsid kahtluse alla või lausa eitasid kliimamuutusi ning kelle mitmesugused muudki vaated võisid nende jaoks vastuvõetamatud olla. Olukorras, kus teaduslike teadmistega arvestava kliimapoliitika kujundamine on hädavajalik, seati gruppidevahelised maailmavaatelised erinevused vähemalt hetkeks kõrvale. Aktivistid püüdsid sõnumite sõnastamisel leida viise, kuidas kliimaaktivismi ning kliimateemadega tegelemist universaalsena, kõiki puudutavana esitleda (Goodman jt, 2014), nende eesmärk oli kõnetada kogu elanikkonda ning allutada muuhulgas poliitilised vaated murele muutuste pärast keskkonnas (Connor, 2012, 235).

3.5.2. Sõnumi eiramine ja kaotsimine

Sõnumeid poliitikutele mõeldi välja olukorras, kus aktivistid olid korduvalt kogenud, et nende tõlgitava probleemi olemust ei mõistetud või eirati; kliimamuutuste sõnumit ei tahtud üldse kohalikku mõtteruumi lasta ning puudus huvi universaalse kliimakeele ja selle edastatava sõnumi vastu üldisemalt. Mitmed aktivistid meenutasid vahetuid kokkupuuteid võimupositsioonidel olevate inimestega erinevatel üritustel ning kohtumistel, tihti väljendati oma pettumust. Silvia ja Ave kirjeldasid Tallinna linnavalitsuse keskkonnateemalisel visioonikonverentsil osalemist. Silvia nentis, et „see on natuke kurb, sest no räägime rohepöördest ja siis räägime ikka enamasti prügist, sellest on kahju, see ei ole ju adekvaatne“. Ave meenutas sel konverentsil osalemist niimoodi:

Natukene imelik...need keskkonnateemalised konverentsid on mingi prügisorteerimise teemadel ja üldse ei puudutata seda, et kliimakriis ja võiks teha midagi selle nimel linnaga, rattateid ehitada, autosid vähendada...sellest üldse ei räägitud. Kõige haigem oli see, et tegu oli mingi Tallinna visioonikonverentsiga, Tallinn Euroopa rohepealinn 2030, loosung või tõsiasi. (Ave, FfF-i aktivist)

Mõlemad aktivistid olid seega kogenud, et mõnes poliitilises ringkonnas seostati keskkonnateemasid ning rohepööret eelkõige prügi, mitte kõikehõlmavate probleemidega nagu kliimakriis, mis eeldas ulatuslikumaid muutusi ning kohest radikaalset tegutsemist. Olulisi teemasid seega ei käsitletud või ei tehtud seda piisava tõsidusega. Aktivistide hinnangul oli ühiskonnas endiselt levinud

keskkonnaprobleemide seostamine eeskätt jäätmete ning jäätmekäitlusega. Sel juhul valiti universaalsest keskkonnasõnumist ning mõisteti sisuliselt kõige hallatavamad, aga ka kliima- ning keskkonnakriisi kontekstis ühte kõige vähem kriitilist probleemi.

Valitsusliikmetega kohtumist ning nende tegevust kirjeldati sarnaselt. Mattias hindas poliitikute tegutsemist kliimadiskussioonide taustal:

Poliitikud midagi ikkagi on teinud, valitsus kliimakomisjoni moodustas ja kliimamuutustest räägitakse, poliitikud ühte või teist teevad, aga see ongi, see on nagu näiline mõju, et poliitik liigutab küll natukene teistpidi. (Mattias, FfF-i liige)

Silvia meenutas kohtumist toonase peaministri ning Keskerakonna esimehe Jüri Ratasega:

Aga kui me Ratasega kohtumas käisime...sealt tuli nagu väga mixed emotions [segased tunded]. Ühelt poolt on näha, et ta saab probleemist aru, aga teiselt poolt, ta nagu ei tunneta probleemi pakilisust. Ühelt poolt ta saab aru, et mingeid muutusi tuleb teha, need on vältimatud, aga teiselt poolt on ikka see, et lükkame neid edasi ja katsume mingit miinimumprogrammi teha /-/- Üleüldiselt, sellist väga head ja konkreetset arusaama, et kuulge, meil on tõesti probleem, umbes sama tõsist suhtumist kui koroonakriisi, seda poliitikute seas ma küll kohanud pole. (Silvia, FfF-i liige)

Kuigi Silvia tõi välja, et poliitikute osalus kliimastreikidel ning kutsed kohtumistele mõjusid julgustavalt, ei suhtunud poliitikud tema arvates kliimakriisi piisava tõsidusega ning muutuste elluviimist välditi. Oma sõnumit püüti seega edastada keskkonnas, kus ei hoomatud tõlgitava nähtuse olemust, sellest tulenevat vajadust koheselt kriisi leevendamiseks samme astuda. Aktivistid olid teinud kõik endast sõltuva – kohtunud poliitiliste jõududega vahetult ning edastanud neile oma sõnumi – kuid nende pingutuste vähese edu põhjuseks oli otsustajate eirav suhtumine.

3.5.3. Tõlke uppumine rohepesu ja bürokratiseerumisse

Ignoreerimisele ning tegevusetusele lisaks kujunes takistuseks ka rohepesu ning liigne bürokraatia, millest läbi murdmine, et oma sõnumit edukalt edastada, nõudis aktivistidelt lisapingutust ning raskendas olulisel määral nende tegevust. Mattias, kes rääkis valitsuse sammudest seoses kliimakriisiga, jätkas:

Aga neid teistpidi liigutamise kasutatakse mingite väärade agendade [tegutsemise aluseks olevate kavatsuste] põhjenduseks, ala [stiilis] et me peaks rohkem metsa maha võtma, siis me saame paremini kliimamuutustega tegeleda, mis tegelikult võiks ka meie järgmine kampaania olla, et sorri, aga nii hästi ei tööta. (Mattias, FfF-i aktivist)

Kuigi poliitikute seas kliimamuutustest räägiti ning muuhulgas moodustati kliimakomisjon, siis Mattias pidas seda näiliseks tegutsemiseks. Tema hinnangul võimaldas kliimamuutuste diskursus õigustada metsade langetamist. Seega isegi kui riiklikul tasandil adresseeriti kliimamuutusi, tehti seda viisil, mis polnud aktivistide jaoks aktsepteeritav. Ka Goodman jt (2014, 140) kirjeldavad, kuidas Austraalia aktivistide üleskutsed kliimamuutustega tegeleda, sealjuures konkreetset strateegiat välja pakkumata, legitimeerisid valitsuse maagaasi soovivat kliimapoliitikat, mida küll kujundati vastusena kliimaprobleemidele, ent mis tegelikkuses oli keskkonnakahjulik. Poliitikud tõlgendasid sõnumit kliimamuutustest neile sobival, aktivistide arvates pealiskaudsel viisil. Nendest arusaamadest lähtuvaid tegevusi võib pidada rohepesuks, mille korral esitletakse keskkonnavaenulikku tegevust positiivsena. Kuigi aktivistide hinnangul metsade raiumine võimendab kliimamuutusi, esitleti seda keskkonnasõbraliku teona, samas näiliselt võttes kuulda aktivistide sõnumeid kliimakriisiga tegelemise vajalikkusest.

Rohepesu teema kerkis esile ka teistes kontekstides. Peale juunikuist streiki 2020. aasta suvel suundusid Tallinna streigil osalenud FfF-i aktivistid Hirve parki, et arutada lobitööd seoses Euroopa Liidu kliimaeesmärkidega. Tegemist oli ühise üleeuroopalise FfF gruppide ettevõtmisega, mille käigus taheti mõjutada erinevate riikide saadikuid ja nende nõunikke, et EL oleks oma kasvuhoonegaaside vähendamise plaanides ambitsioonikam. Aktivistid kurtsid, et isegi kui nad oleksid valmis saadikutega kohtuma, siis ohtralt informatsiooni ja arve sisaldavaid dokumente, mida oli nendeks kohtumisteks tarvis läbi töötada, oli niivõrd palju, et neil polnud selleks aega ja energiat. Samuti kurtsid aktivistid, et Eesti riik esitleb tihti suurt heidete languse statistikat aastatest 1990-1992, mil Nõukogude Liit lagunes ning suleti paljud tehased ning kaevandused. Tegelikkuses polnud heidete languse põhjuseks seega poliitikute poolsed pingutused, vaid senise süsteemi kokkuvarisemine. Sellest ajast saadik on heitmete kogused tõusnud ning vaatamata oma väiksusele on Eesti tänasel päeval ühe elaniku kohta üks saastavamaid riike maailmas, seda enamjaolt põlvkivitööstuse tõttu,

mis moodustab 70% Eesti kasvuhoonegaaside jalajäljest. Aktivistid kommenteerisid, et see tegi neid sageli jõuetuks ning poliitika on väsitav. Mõne aktivisti ütlustest kumas läbi tüdimus, miks just nemad peavad sellega tegelema – ka teistes kontekstides tuli korduvalt jutuks, et kliimaaktivismiga tegelevad nad kooli kõrvalt ning on seetõttu pidanud loobuma koolivälisest hobidest, millega nad parema meelega tegeleksid.

Tol streigijärgsel koosolekul Hirve pargis arutlesid aktivistid, keda võiks kohtumiseks valmistumisel teistest keskkonnaorganisatsioonidest appi kutsuda. Nagu eespool juba kirjeldatud, oli FfF liikumise ümber tekkinud nõuandjate võrgustik, kellelt aktivistid aeg-ajalt abi küsisid. Hendrik oli üks nendest, kes liikumisele aeg-ajalt nõu andis. Ta tõi välja, et „need kliimanoored ei ole ju keegi professionaalsed keskkonnainimesed, nad on ka kuidagi suure inspiratsiooni ja olude sunnil nagu hakanud selle asjaga tegelema“ ning lisas, et kuna nende dokumentidega töötamine oli tema igapäevatöö, siis oli tal võimalik neil aidata end sellest „bürookraatlikust jamast läbi närida“:

Kui Eesti ütleb, et ta on hästi roheline, siis ma saan öelda, et jah, aga mida ütleb sõna roheline tegelikult, on see, et see on mingi statistiline trikk. Kuna ma ise seal sees niikuinii elutsen nendes sfäärides, siis mul oli lihtne seda inimkeelde panna või mingi siukse veel eriti nagu lapse keelde või noore keelde, kes ilmtingimata ei tea või ei peakski teadma, kuidas Eesti peedistab Pariisi kliimalepet. (Hendrik, XR-i liige)

Hendriku sõnul osalesid keskkonnaorganisatsioonide töötajad niikuinii europrojektides, mille käigus pidi mitmesajaleheküljelisi „superkuivasid“ tekste läbi töötama. Tihtipeale võis nendes dokumentides täheldada rohepesu. Hendriku ütlused meenutavad ka varem välja toodud kriitikat vanade keskkonnaorganisatsioonide aadressil – nad olid bürokratiseerunud ning tagaplaanile jäänud. Selle kriitika kohaselt olid keskkonnaorganisatsioonid osa süsteemist, mille reeglite järgi tegutseti ning mida oli seetõttu keeruline tulemuslikult kritiseerida.

Ka uutes kliimaliikumistes, mis olid osalt tekkinud reaktsioonina varasema keskkonnakaitse vähesele mõjule, takerdusid aktivistid sarnaste probleemide tõttu. Ametlikes otsustusprotsessides osalemiseks või nende mõjutamiseks pidid nad keerulisi dokumente läbi töötama isegi juhul, kui nad olid veendunud, et nendes leidub palju keskkonnakahjulike teguviiside jätkumist tagavat rohepesu. O'Brien jt (2018) kirjeldavad poliitilistes otsustusprotsessides osalemist ühe võimaliku noorte kliimaaktivismi vormina. Valitseva

olukorra suhtes osutatakse sellisel juhul küll vastupanu, ent seda tehakse eksisteerivate institutsioonide ning süsteemi poolt ette nähtud reeglite raamides. O'Brien jt kirjeldavad ühte noort Norra kliimaaktivisti, kes küll arvas, et sealne keskkonnaliikumine on professionaliseerunud ning bürokratiseerunud, ent samas leidis, et muutuste ellu kutsumiseks on vajalik osaleda ametlikus poliitilises süsteemis, näiteks istungitest osa võttes ning ettepanekuid esitades.

Eesti FfF aktivistid tõlkisid oma sõnumit nii institutsionaalselt kui ka väljaspool olemasolevaid struktuure, protestides. Institutsionaalselt oma seisukohti avaldades seisid aktivistid silmitsi bürokratiseerunud otsustusprotsessidega, mille ebaefektiivsusest on tõukunud nii 2000. aastate alguses esile kerkinud rohujuure kliimaliikumine kui ka selle hiljutised ilmingud FfF ja XR. Eesti aktivistide tõlkeprotsess võis takerduda rohepesu, bürokraatia ning keskkonnateemades eeskätt prügile keskendumise tõttu.

3.5.4. Tõlkest tegudesse

Aktivistide sõnumi üks olulisemaid ning praktilisemaid aspekte siinses kontekstis oli üleskutse sulgeda põlevkivitööstus, mis on fossiilkütuste tootjana üks suurimaid kohalikke kasvuhoonegaaside allikaid ning seega kliimamuutuste põhjustajaid. See oli Eesti 2035. aastaks kliimanetraalseni jõudmise üheks eelduseks. Aktivistide eesmärgis väljendus kujuteldav ning soovitud madala süsinikuintensivsusega ühiskond, uus ning teistsugune maailm, mille poole oma tegemistes püüeldi. Kohalikule fossiilkütuste tööstusele osutamises ning selle politiseerimises võib näha katseid ületada kliimakriisile iseloomulikku abstraktsust; aktivistid väljendasid oma kliimaagentsust (Goodman, 2018, 340), jõudes konkreetse teo – juriidilise kaasuseni.

Nagu aktivistid välja tõid, oli uue Eesti Energia kavandatava õlitehase ehitusloa otsuse kohtusse kaebamine miski, mida „vanad“ keskkonnaorganisatsioonid ei oleks saanud teha – nii Eesti Roheline Liikumine kui ka Eestimaa Looduse Fond olid neutraalsete osapooltena seotud põlevkivitööstuse õiglase ülemineku protsessidega. Seega, kuigi kohtukaebuse käigus tegutseti institutsionaalsetes raamides, tähendas säärane teguviis tugevamat vastandumist olemasolevatele süsteemidele. Samas on antud kaasus ka näide sellest, kuidas tegudega isegi juba tõlgitud ja pealtnäha vastuvõetud sõnum on ilma igasuguse mõjuta:

Natukene jõudsin mainida, kuidas aasta või natukene rohkemaga on väga palju muutunud Eestis, avaliku arvamuse koha pealt /--/ see tahe ja ilus jutt tuleb tegudesse viia, see on see raske pool ja osa sellest nii-öelda tegudest on näiteks see et FfF kaebas ju Eesti Energia kohtusse, see on kindlasti üks suur osa sellest päris teost või selle esile kutsumisest, see on loomulikult natukene tobe, sest see on tagurpidi tegu, et selle asemel, et rohkem investeerida jällegi taastuvenergiasse, andis valitsus rohelise tule õlitehasele, see on tagurpidi, tagasisamm, mida FfF üritab kuidagi parandada /--/ ma arvan, et see tegude pool on praegu raske, et kuidas panna päriselt valitsust tegutsema süsinikuneutraalseks Eestiks. (Riina, FfF-i aktivist)

Ühesõnaga, et diskussioon on alanud ja see on õige suund /--/ aga kui vaadata seda, kuidas Kiviõli keemiatööstus saab ikkagi odavat laenu selleks, et suurendada põlevkiviõli tootmist ja mingid muud asjad, siis on see, et väga, väga, väga palju tööd on veel vaja teha...see on alles väike algus. (Silvia, FfF-i aktivist)

Riina ja Silvia märkisid mõlemad, et teadlikkus kliimamuutustest oli Eestis kasvanud ning sel teemal diskuteeriti ühiskonnas võrreldes paari aasta taguse ajaga aktiivsemalt. Samas märkisid nad, et sellest ei piisa, Eesti valitsuselt oodati konkreetseid samme, mis muuhulgas tähendas muutusi energeetikapoliitikas. Valitsuse otsuse tulemusena suunata raha uute fossiilkütustele baseeruvate tehaste ehitusse ning mitte taastuvenergiasse hálbiti otseselt süsinikuneutraalse Eesti ideaalist, mida liikumine pidas oma eesmärgiks. Selles ei väljendunud mitte pelgalt ülalpool kirjeldatud poliitikute poolne aktivistide sõnumite mittemõistmine ja eiramine, sellest johtuv tegevusetus, vaid ka nendele sõnumitele risti vastupidine toimimine. See oli tagurpidi ning tagasisamm, nagu nentis Riina.

Ka Goodmani jt (2014, 138) uuritud Austraalia kliimaaktivistid töid välja kliimaliikumise rolli inimeste teadlikkuse tõstmisel, mis omakorda oli avaldanud survet Austraalia valitsusele. Kui varem keskenduti komplekssele heitkoguste poliitikale, mis tõi kaasa pettumise riiklikes ja rahvusvahelistes poliitilistes protsessides, siis edaspidi peeti oluliseks fookuse suunamist kivisöetööstusele ehk tegelikule heidete allikale. Kivisöe kaevandamise tulevikuga seonduvat nägid aktivistid võtmetähtsusega „lahinguväljana“ Austraalia kontekstis: kliimaliikumine pidi keskenduma just sellele probleemile ning selgelt välja ütleva, et tööstus tuleb sulgeda, uute kivisöekaevanduste ning tehaste asemel tuleb investeerida

taastuenergiasse. Austraalia ja Eesti aktivistid seisid silmitsi sarnaste probleemidega – ühiskondlikud debadid toimusid ning valitsuse tasandil arutati erinevate seaduslike ja majanduslike regulatsioonide üle, kuid selle taustal jätkasid süsinikurikkad tööstused tööd. Kliimateemad olid justkui jõudnud siinsesse mõtteruumi, ent nendega kaasnevate riskide lahtimõtestamisega tegelesid vähesed ühiskonnaliikmed.

Kogemused poliitikutega suhtlemisel, neile sõnumite sõnastamisel ning keskkonnakahjulike projektide vastustamisel maalivad pildi poliitilisest kontekstist, milles aktivistid tegutsesid. Aktivistid olid seotud konkreetsete poliitiliste, majanduslike, kultuuriliste ja ökoloogiliste suhetega, mida sooviti muuta, lokaalset poliitikat vaidlustati ning kliimaõiglust tõlgendati rahvuslikus kontekstis (Goodman jt, 2014, 49-50). Kliimadebatte, milles osaleti, kujundasid erinevate ühiskonnagruppide vaated ja huvid (Barnes jt, 2013, 542). Goodmani jt (2014, 1) käsitluse järgi võib öelda, et aktivistide süsteemivastane kliimaagentsus seisis vastamisi süsteemse ning ettevaatamatu, riske ignoreeriva agentsusega – poliitilise kultuuriga, mis ei tegelenud kliimamuutustega, et sellest tulenevaid ohtusid leevendada. Aktivistid kogesid, et vaatamata nende pingutustele tõstatada kogu ühiskonda ohustav keskkonnariski teema, tüüris Eesti riik võimul olevate poliitikute juhtimisel neile soovimatus suunas. Aktivistide frustratsioon poliitilise tegematajätmise ning poliitikute passiivsuse üle väljendas 2020. aasta septembrikuusel üleilmsel Tallinna streigil korratud üleskutse “Kallis valitsus, ärgake ülesse, mul on kõrini, palun tegutse!”.

3.6. Tõlkimise probleematika ühiskonna mobiliseerimisel

Eesti keskkonna- ning kliimapoliitikat kujundavate poliitikute võimetus ning soovimatus aktivistide sõnumeid mõista tähendas, et vajalikke samme kriisi leevendamiseks ei astunud. Osalt just seepärast oli liikumisel jätkuvalt tarvilik mobiliseerida võimalikult palju inimesi, et otsustajatele survet avaldada. Oludes, kus aga ühiskonna suundumusi kujundavatel liidritel puudub tahe aktivistide sõnumit kriisi olemusest mõista, võib tavainimestele tegutsemise vajalikkust veelgi keerulisem selgitada olla.

3.6.1. Kliimateaduse eitamine

Mõnel juhul sai takistuseks võimetus või tahtmatus mõista teaduslikku teadmist, mis võis vältida isegi kliimamuutuste eitamises. Oma sõnumites toetusid aktivistid teaduslikule diskursusele ning globaalsele keskkonnateadmisele, mille edastamine osutus problemaatiliseks, kuna kliimamuutuste temaatika äratas inimestes skeptitsismi ning võis jääda arusaamatuks (Barnes ja Dove, 2015, 3). Ave jutt kliimamuutustest leidis negatiivset vastukaja:

Ma käisin päris pikalt kergejõustikus. Seal oli küll niimoodi, et kui ma rääkisin nendest teemadest, siis kõik oli mingi, et issand see on nii loll, hullult tehti maha, see oli hästi nõme suhtumine. Ma selgitasin rahulikult, et aa jaa kliima soojeneb ja tõin fakte ja kõik olid mingi...ma ei usu. Mind võib-olla see tegigi kurvaks, et inimesed isegi ei taha kuulata, nad on kohe mingi ei, see on vale, nad isegi ei lase selgitada seda olukorda, seal jääb automaatselt mingi väärarusaam või midagi. (Ave, FfF-i liige)

Ave täheldas seega eakaaslaste seas kliimamuutuste kategoorilist eitamist ning pisendamist. Tema kirjeldatud situatsioonis polnud tal võimalik inimestele kliimateaduslikke andmeid tutvustada, kuna inimestel puudusid eelnevad teadmised sellest teemast, nad olid skeptiliselt häälestatud ning polnud seega uuele informatsioonile vastuvõtlikud. Kliimateadus ning selle seletused ei kõnetanud Ave trennikaaslast, nende jaoks puudus kliimamuutustel igasugune tähendus ning neil puudus ka valmisolek nendele protsessidele tähendusi omistada (Callison, 2014). Kliimamuutuste eitamine ning ignoreerimine ei võimaldanud tõlkijal dialoogi algatada, tema edastatavat sõnumit ei võetud algusest peale kuulda ning ei peetud tõepäraseks (Rudiak-Gould, 2012; de Wit, 2018). Vestluspartnerit iseloomustas nii-öelda kliimakurtus.

Just õpilased olid valitsuse erakondade kõrval teine sihtrühm, kellele FfF-i aktivistid suvelaagris sõnumeid sõnastasid. Aktivistide eesmärk oli õpilasi harida ja neid mobiliseerida. Sõnumeid välja mõeldes loodeti, et kliimamuutused omandavad õpilaste ning eakaaslaste jaoks tähenduse, miski, mis Avel oma trennikaaslastega suheldes ei õnnestunud (Callison, 2014). Sõnumeid sõnastades rõhusid aktivistid iseäranis kliimamuutustest tulenevatele riskidele tulevikus – kliimakriis mõjutab meie tulevikku, „see ei kao kuskile“ ning „ignoreerimine üldse ei aita“. Aktivistid tõid välja, et „ükskõik, mida sa õppima lähed, see mõjutab seda eluala“, püüdes seega kliimamuutusi noorte jaoks aktualiseerida. Arusaam,

et noortena peavad nemad toime tulema kliimamuutustest tulenevate ohtudega, oli kliimaaktivistide omane (O'Brien, 2018), seda püüti selgitada ka eakaaslastele.

Sarnaselt Avele oli ka Jaanika kohanud kliimateemade mittemõistmist ning eitamist. Tema ema ja vanaema ei pidanud keskkonnateemasid oluliseks ning ei mõistnud, miks noored sellega tegelevad. Jaanika pidas selliseid hoiakuid üldiselt vanematele inimestele iseloomulikuks – uuele informatsioonile ei olda vastuvõtlikud ning oma seisukohti soovitakse kaitsta, isegi kui vastaspoolel on tõendid oma seisukohtade paikapidavusest:

Mul on olnud seda ka teistel teemadel vaieldes, see ongi raske aru saada, aga see on väga oluline aru saada, et meil ei olegi enam nii palju aega ja me peaksime kohe nüüd midagi ette võtma. Aga see on raske, kui inimesed lihtsalt nii-öelda ignoreerivad infot ja tembeldavad seda valeks. (Jaanika, FfF-i aktivist)

Jaanika koges kliimamuutuste mittemõistmist ja ignoreerimist seega põlvkondliku konfliktina – noored inimesed juhtisid tähelepanu probleemile, mida vanem generatsioon eiras. Aktivisti tsitaat peegeldab keerulist olukorda, kus püütakse selgitada tegutsemise vajadust, ent takerdutakse, kuna sõnumi vastuvõtja ei tunnista isegi tegutsemise vajadust tingiva nähtuse olemasolu. Jaanika kogemused viitavad ka tõigale, et vanema generatsiooni vastuvõtlikkust aktivistide sõnumile võib mõjutada tõlkija noorus ning põlvkondlik kuulumine, kui sellega kaasnevad eelarvamused pisendavad ning varjutavad tõlgitavat sõnumit ning keskendutakse muule, aktivistide vaatest ebaolulisele. Noorte sõnumit ei peeta tähelepanuväärseks nende nooruse tõttu.

3.6.2. Relevantsuse puudumine ning väärarusaamad

Sõnumi edastamist võisid takistada ka kohalikud, kliimamuutustest vähemalt esialgu olulisel määral puutumata olud, mistõttu polnud kliimamuutused siinsete elanike jaoks relevantsed. Eelkõige võidi aktivistide hinnangul kliimamuutusi „abstraktseks“ ning nendega seonduvaid probleeme „importituks“ pidada.

Sandrale jäi mulje, et nii kliimamuutuste mõju Eestile tulevikus kui ka Eesti rolli kriisi põhjustajana ei peetud piisavalt suureks, et selle probleemiga siinses kontekstis tegeleda. Tegemist oli „nišitootega“, nagu Sandra välja tõi. Nii Sandra kui ka Silvia pidasid kliimateemade suhtes valitsenud leiguse üheks põhjuseks Eesti geograafilist asukohta – siin

polnud veel kliimamuutuste mõju tunda ning kriisist rääkimine mõjus inimestele seetõttu ülimalt abstraktselt, millegi kaugena, mis neid ei puudutanud. Silvia arvates oli oluline inimestele selgitada, et kliimamuutused seostusid Eesti ja siinse piirkonnaga olulisel määral, et need on akuutsed ka eesti elanike jaoks:

Aga ma arvan, et üks olulisi asju, millest rääkida, on ka see, et kliimamuutused ei ole kaugel, nad ei ole kaugel ajas ja nad ei ole ka kaugel meist kui geograafilisest piirkonnast, vaid tuuagi inimesteni kätte seda, kuidas Eestis asjad muutuma hakkavad, kuidas Eesti mõjutab kliimamuutusi, mida Eesti teha saaks ja siis veel isiklikumalt, et kuidas minu tegevused mõjutavad maailma ja kuidas maailm mõjutab minu tegevusi. Ma arvan, et sealt hakkavad inimesed tegutsema, selle pärast, et kui mingid kliimamuutused kuskil kaugel mitme põlvkonna pärast mingis teises riigis toimuvad, noh siis see ei kotigi, aga kui tuua see pakilisus kätte, siis ma arvan, võiks saada [inimesed tegutsema]. (Silvia FfF-i aktivist).

Inimesed ei suutnud või ei soovinud kliimamuutusi seostada oma eluga praeguses ajahetkes, aga ka tulevikus, mis raskendas kliimamuutustega seonduvate ohtude ja riskide tõlkimist. Liisa mõtiskles, et isegi kui kliimaprobleemidest saadi abstraktsel tasandil aru, ei mõistetud kliimakriisi mõjusid:

Inimesed ei ole väga üle saanud sellest prügi sorteerimisest, nad on kinni seal faasis...kliimamuutus on üliabstraktne, et okei, kliimaprobleemidest saab veel aru, metsandus on arusaadav, aga see ei jõua inimestele kohale, et mis see kliimakriis siis nagu ära ei ole, ongi hea, läheb soojemaks. (Liisa, FfF-i aktivist)

Liisa tõi näiteks „Teeme ära“ prügikoristuskampania, mille mõju oli niivõrd suur, et inimestele ei pidanud enam seletama, miks on tarvis prügi üles võtta. Liisa mõtisklused viitavad asjaolule, et inimeste kultuuriline teadmine kliimamuutustest võib põhineda sellistel keskkonnaprobleemidel nagu reostus ning osoonikiht, millest on pikki aastakümneid räägitud ning mis on inimestele arusaadavad, ent mille seostamine kliimamuutuste toimemehhanismidega võib tekitada väärarusaamu (Connor, 2012, 243). Inimesed ei pruukinud mõista kliimamuutuste protsesside tagajärgi, nendes ei tunnetatud ohtu. Seda võimendas omakorda Silvia ja Sandra tõstatatud Eesti asukoht, kus kliimamuutuste mõjud pole veel esialgu selgesti tajutavad. Probleemiks võib olla ka üleüldine suutmatuse teadusest aru saada. Connori (2012, 243) uuritud kliimagruppide liikmed pidasid probleemseks teadusliku teadmise kompleksust ning inimeste oskamatust tõlgendada teaduslikku

informatsiooni ja seeläbi tajuda kliimamuutustest tulenevaid ohte. Liisa, soovides rõhutada, et kliimamuutustel on mitmesugused ning reaalsed tagajärjed, mis ei pruugi olla esialgu silmaga nähtavad nagu reostus, vahendas süsteemset kliima- ning keskkonnaprobleemide käsitlemist.

Eesti kontekstis võis võimetus teadust mõista seisneda ka erinevate keskkonnaprobleemide väärast seostamises või hoopiski mitteseostamises. Sandra märkis, et mõned metsade säilitamise nimel protestivad inimesed polnud nõus kliimaprotestidel osalema, kuna levinud oli arvamine, et kliimamuutuste eest seismine tähendas metsaesmärkidele vastu töötamist – kardeti, et süsihappegaasi vähendamise nimel taheti rohkem metsa raiuda ning näiteks pelletteid toota. Kuna puitu peetakse taastuvaks ressursiks ning seetõttu puidust toodetavaid biokütuseid taastuveni energiaks, nähakse neis vahendit süsinikuneutraalsuse saavutamiseks ning kliimaeesmärkide täitmiseks kliimamuutustega võitlemisel ning rohepöörde läbiviimisel. Osalt just taastuveni energia eesmärkide täitmise survele on biokütuste nagu pelletite tootmine ning seetõttu ka metsade raiekoormus paljudes riikides kasvanud, kaasa arvatud Eestis. Sandra rõhutas, et kõik kliimaprotestidel osalejad pidasid säärase teguviisi rohepesuks ning kutsus inimesi üles kliimaprotestil osalema ka lageraietele tähelepanu juhtivate plakatitega:

See on üks sama probleem tegelikult /--/ tema [Sandra tutvav] arvas, et ta peab ainult CO2 maha sildiga tulema, et muu nagu ei kõlba, et see on nagu kitsas teema, mõnede inimeste jaoks on üks või teine, nad seda suurt pilti väga ei mõtle, kuidas see kõik kokku mängib. (Sandra, FFF-i liige)

Aktivistide jaoks oli kliimakriisi seos metsade üleraiega ilmne. Sandra tõi välja, et metsanduse ning kliimaga seonduv on omavahel tihedalt seotud – kliimasoojenemine rikub ökosüsteeme ning rikutud ökosüsteemid pole omakorda jällegi võimelised kliimamuutuste mõjusid levendama, näiteks süsinikku sidudes. Mõned inimesed polnud aga Sandra hinnangul suutelised neid seoseid looma ning seetõttu ei saanud neist ka kliimaprotestidel osalejad. Isegi kui inimesed olid metsade lageraie vastu ning osalesid aktiivselt metsaprotestidel, ei õnnestunud kliimaliikumistel neid mobiliseerida. Selle laiaulatuslikumaks tagajärjeks oli keskkonnaliikumise killustumine.

Aktivistide kogemused viitavad võimalikele põhjustele, miks mõned ideed ning tõed nagu kliimamuutuste teaduslik diskursus võetakse mingites kontekstides omaks ning teistes

peetakse neid ebaoluliseks, ei pöörata neile tähelepanu või omandavad nad algsest hoopis teise tähenduse (de Wit jt, 2018, 7). Suutmatus näha Eesti rolli kliimamuutuste põhjustajana ning selle tagajärgi siinses regioonis oli aktivistide jaoks takistuseks probleemi ning tegutsemise vajaduse tõlkimisel – kliimamuutused polnud nende hinnangul kohalike jaoks piisavalt pakiline probleem, seetõttu see ei kõnetanud ning mobiliseerinud inimesi. Aktivistide kogemused universaalsete teadmiste edastamisel viitavad nende väidete piiratusele olukorras, kus kliimaatilised ning ühiskondlikud olud ei soosi nende mõjuvust (Tsing, 2005, 8). Kuigi kliimateadus on peamine teadmissüsteem, millele tuginedes kliimamuutustest räägitakse ning kliimaliikumised kasutavad teadlaste andmeid oma väidete usaldusväärsuse kasvatamiseks (Goodman jt, 2014, 57) – sellele viitas Eesti aktivistide seisukohtade teaduspõhisuse rõhutamine – siis ometigi võis teadus erinevatel põhjustel inimeste jaoks kaugeks jääda. Inimesed võisid kliimaaktivistide sõnumeid isegi eirata ning eitada. Aktivistide kogemustest nähtub ka varasemate teadmiste ning tõlgete roll uue informatsiooni vastuvõtmisel (de Wit, 2018, 7). Kui keskkonnateemad seostusid inimestele reostusega, võisid kliimateemad jääda kaugeks või informatsiooni tõlgendati vääralt. Kliimaliikumiste eesmärkide seostamine metsade langetamise intensiivistumisega oli aga otseselt seotud kohalikul tasandil aset leidvate protsessidega – aktivistide sõnumit seostati riiklike ning rahvusvaheliste kliima- ning metsandusaruteludega ning seetõttu võidi sõnumi tõlkijale meelevaldselt metsakaitsjate huve kahjustavaid motiive omistada.

3.6.3. Ümbritseva ühiskonna passiivsus

Samaaegselt täheldasid aktivistid, et isegi kui inimesed pidasid liikumise tegevust vajalikuks ning sõnumit relevantseks, ei muudetud tihtilugu oma käitumist. Toodi välja, et liikumine on saanud ühiskonnas ning tuttavate seas palju positiivset vastukaja. Olukorras, kus sooviti edastada tegutsemise vajalikkuse sõnumit, ei pruukinud positiivne suhtumine ning kiitmine tingimata julgustavalt mõjuda, vaid vastupidiselt tekitada frustratsioon:

Heal juhul on pigem selline leigus ja umbes selline thumbs up [pöidlad püsti], et oo nii tublid olete ja tsau...umbes te olete nii tublid, te hoolite keskkonnast, aga umbes ma siis nüüd lähen šoppama, et selline variant on ka veel. Nagu väga ei ole sellist toetavad atmosfääri. (Sandra, FfF-i aktivist)

Kui ma mõtlen oma klassi või omavanuste tuttavate peale, siis päris palju kohtan ma imetlust, et oh see, mis sa teed, on lahe ja sa oled telekas, pead mingeid kõnesid ja korraldad mingit värki, see on nagu "lahe". Aga see aeg-ajalt tekitab mus võõrastust, sest et noh, see, et ma olen telekas, see ei muuda tegelikult maailma, kui inimesed oma käitumist selle peale ei muuda, siis see on suvaline. Selliste kommentaaride peale ma tahaks ausalt inimestele öelda, et kuule, aga tegelikult ma tahan, et sina muudaks oma käitumist, aga enamasti ma ei tee seda. (Silvia, FfF-i aktivist)

Ma arvan, et nad [tuttavad] on nii, et tore, et sa aktiivne oled...see suhtumine. Panevad tähele, aga võib-olla...ma ei tea, kas nad ise mõtlevad selle peale nii väga, et nad võiksid ka midagi teha. (Kaisa, FfF-i aktivist)

Ja siis on teine variant, et inimesed nõustuvad sinuga ja tegelikult võtavad seda tõsiselt, aga nad ei suuda hoomata seda, et nad peaksid oma elus midagi muutma või ohverdama selle nimel, et sellega nüüd tegeleda. Nad on valmis sellega tegelema, kui see on neile hea ja mugav, sobib graafikusse ja ei võta neilt muudelt tegevustelt aega ära. Ehk siis, mis iganes väike asi, on sul koer kodus või on vanaema sünnipäev, siis jumala eest sa ei hakka seda ohverdama, mitte mingil juhul. Et kui on aega, siis küll, kui ei ole aega, siis ei. Selline suhtumine. (Anett, XR-i aktivist)

Kõigis nendes tsitaatides ilmneb pettumus inimeste passiivsuse pärast, isegi kui samaaegselt väljendavad need passiivsed inimesed aktivistidele oma toetust ning imetlust. Aktivistides tekitas võõrastust, et neid peeti tublideks, nende ootus oli, et liikumise tegevuse mõjul mõistab ülejäänud ühiskond kliimamuutuste tõsidust ja inimestes tekib soov midagi selle probleemi lahendamiseks ära teha. Selle asemel täheldasid nad tihtipeale, et inimesed oma käitumist ei muutnud. Kirke ning Sandra märkisid mõlemad, et nende sõbrad keskkonnateemadega ei tegelenud ning streikidel ei käinud. Kirke sedastas, et „sõbrad on töönarkomaanid ja neil ei ole aega sellise asjaga tegeleda nagu aktivism“, neil oli ajapuuduse tõttu keeruline reedestel streikidel osaleda. Sandra tõi välja, et tema sõpru iseloomustab leige suhtumine, neil oli palju argipäevaseid tegevusi – „neil on pered, neil on sellised asjad, millest nad hoolivad, nad väga pikas perspektiivis ei mõtle...nad mõtlevad, mida homme süüa on ja kuidas lapsed kooli saata“. Sandra arutles, et ilmselt arvavad inimesed, et küll keegi teine lahendab neid probleeme ning on valmis minema meelt avaldama – „sa alati mõtled, et see on keegi teine“. Ta tõi aga välja, et tegelikkuses oli iga inimese osalus oluline,

iseäranis Eestis, just see motiveeris ka Sandrat osalema FfF-i streikidel. Sandra arutles inimeste käitumise üle:

Enamik Eesti inimesi võib öelda, et ma ei ole poolt sellele, et on lageraied näiteks, aga ikkagi kui see situatsioon tuleb, et me ütleme, et raha ei ole, meil on vaja midagi teha, meil on vaja puitu, siis annavad kindlasti alla. Ongi see, et nad ei otsi neid lahendusi. Ma arvan, et see üldiselt toimub ka – lihtsalt vaatame, et raha ei ole ja siis me võtame järgmised seadused vastu, et okei raiume ikka natukene veel, küll me hiljem parandame...aga looduses ei tööta nii. (Sandra, FfF-i liige)

Kliimaaktivistide kirjeldatu viitab kujunevale olukorrale, kus nemad moodustavad ühiskonnas aktiivse grupi, kes omistavad ühiskonnas toimuvatele protsessidele tähendusi neid protsesse tõlgitavatest probleemidest lähtuvalt kritiseerides (Jasper, 1997). Aktivistidele peetakse omaseks aktiivset rolli ning sealjuures võib neil keeruline olla julgustada ka teisi keskkonnakahjustest tulenevaid riske määratlema ning neile vastu astuma. Pigem eelistab osa inimesi jääda passiivseks ning oma käitumist mitte muuta. Aktivistide tegevus on justkui eraldiseisev – see, et on olemas aktivistid, aitab mingil osal ühiskonnast vabaneda kohustusest antud teemaga tegeleda ning eelduseks kujuneb, et nendele probleemidele leitakse lahendused. Tõlkes läheb aga kaotsi sõnum, et kliimaprobleemide lahendamiseks on tarvis, et võimalikult paljud inimesed mõistaksid nende olemust ning neist tulenevat tegutsemise vajalikkust. Soovitakse kõnetada ning mobiliseerida kogu ühiskonda. Aktivistide nägemuses oli kliimaaktivism seega oma olemuselt universaalne – püüeldi massilise mobiliseerimise poole olukorras, kus kliimamuutused varem või hiljem puudutavad kõiki ühiskonna liikmeid (Goodman jt, 2010, 94-95), kellest hoomab sellist tulevikku aga ebapiisav osa.

Aktivistide hinnangul oli muutuste elluviimine hädavajalik ning seda oli tarvis teha võimalikult ruttu. Liikumistega liitudes said nad teadlikuks ümbritseva maailma probleemidest ning veendusid tegutsemise vajalikkuses – teaduse sõnumid kliima olukorrast olid neile üheselt arusaadavad ning tegutsemist, see hõlmab teiste inimeste mobiliseerimist nõudvad; nende tegevuse aluseks oli võime ette kujutada teistsugust maailma ning tulevikku, mis on kliimakriisis võtmetähtsusega (Goodman jt, 2014, 67; O'Brien, 2018). Aktivistide tegevused ning selle käigus tekkiv subjektiivsus olid vastukaaluks ühiskonnas domineerivatele normidele, nad seadsid kahtluse alla juurdunud mõtteviisid (Connor, 2012, 228). Kliimaaktivistidena kaldusid nad kõrvale valitsevatest normidest, uskumustest ning

käitumispraktikatest (O'Brien, 2018). Apaatsuse, kliimaprobleemide eitamise ning süüdistamise kõrval ei pidanud aktivistid edasiviivaks ka kliimaaktivismi tunnustamist, kiitmisestki väljendus nende jaoks kaasmaalaste passiivsus. Nende eesmärk polnud pelgalt oma tegemistega positiivset tähelepanu äratada, vaid aktiveerida ülejäänud ühiskonda silmitsi seisma kliimamuutustega kaasnevate riskidega ning eesootavate probleemidega. Noorte inimestena tekitas see aktivistides frustratsiooni – just nemad peavad tulevikus toime tulema kliimamuutustega seotud riskide ning teadmatusena (O'Brien, 2018).

3.7. Tõlkija autoriteetsus

Kliimaliikumiste esindamine ning protestidel osalemine eeldas aktivistidelt oma edastatava teadmise suhestumist. Teadlasi ning teaduslikku ekspertiisi seostati autoriteetsusega. Aktivistid polnud ise loodusteadusliku haridusega ning oma tõlgitava teadmise algsed loojad, vaid nagu ülalpool juba mainitud, kutsusid üles teadlaste sõnumeid kuulda võtma. Nemad olid justkui vahendajad, kliimateaduse arendajad (Rudiak-Gould, 2012, 46), kelle praktikad ning diskursused põhinesid loodusteadlaste andmetel (Greschke ja Tischler, 2015, 6). Kuigi aktivistide teadlikkus ning teadmised kliimateemadest enne liikumistega liitumist erinesid – mõni aktivist oli kliimamuutustest ning nende tagajärgedest vägagi teadlik juba enne aktivismiga tegelemist, teisi tõukasid just kliimaliikumised selle kohta lähemalt uurima – siis streikidel osalemine ning FfF-i esindamine tähendas, et osalised olid end vähemal või rohkema määral kliimateemadega kurssi viinud. Pärnus streike korraldavad Paula ning Eva arutlesid omavahel, et liikumistega liitumise järel oli neil kliimateemadest aja jooksul tekkinud „suur pilt“ ning „suur arusaamine“. Eva tõi välja, et „kui sa sellega tegeled, sa pead ise ka olema professionaalsem olema, rohkem teadma, mõistma seda“. Aktivisti sõnul eeldas liikumiste esindamine seega teatavat professionaalsust.

Kuigi aktivistid rõhutasid korduvalt erinevates kontekstides, et nemad kutsuvad eelkõige üles teadlasi kuulama ning tavainimestena ei pea nad kliimateadust ekspertidega sarnaselt valdama, kerkisid aktivistidega rääkides ning liikumiste koosviibimistel esile mitmesugused teadusliku teadmise edastamisega seonduvad hirmud. FfF-i suvelaagris arutati parimate ning halvimate võimalike stsenaariumite üle, milles liikumine võis end potentsiaalselt leida, nende mänguliseks näitlikustamiseks etendati sketše. Ühes sketšis olid aktivistid streigil,

neile ligi tulnud ajakirjanik küsis: „mis on halvasti?“, sellele vastasid streikijad ettevaatlikult, et „kliima...soojeneb“, mille peale ajakirjanik küsis, „kas te valetate Eesti rahvale?“. Sketšis suunasid aktivistid ajakirjaniku liikumise eestkõneleja juurde, viidates, et halvimal juhul ei oska teised liikmed liikumist esindada. Peale näitemängu etendamist analüüsisid pealtvaatajad nähtut: „me ise ka ei tea, mida me teeme“; „teadmisi väga polnud“, „ei oska väljendada ennast“.

Kaisa kirjeldas aktivistide hirme seoses teadmiste puudumisega: .

Ma arvan, et meil väga paljud grupis ka või tuumikus tunnevad, et võib-olla ei tea nii palju neist teemadest, ei tea neid raportite numbreid peast, tegelikult see teema ongi väga kompleksne, me ei peagi seda teadma, meil on teadlased ja miks peab noor kõike seda teadma. (Kaisa, FfF-i aktivist)

Kuigi aktivist teadvustas endale, et tema pole laialdaste ning detailsete teadmistega teadlane, vaid noor inimene, kelle teadmised niivõrd komplekssest teemast on piiratud, tundis ta ometigi survet:

Ma olen ise mõnikord tundnud, et ma tahaks mingitele üritustele minna meid esindama, kui keegi kutsub kedagi meist, aga ma tunnengi seda, et äkki ma ei oska nende küsimustele vastata, siuke suur surve, äkki keegi küsib midagi ja ma ei tea vastust. Ka võib-olla oodatakse ka väga palju, et sa tead kõike, võibolla ka väljastpoolt, unustatakse ära, et sa oled tegelikult lihtsalt üks noor, kelle põhitöö on hoopis midagi muud. (Kaisa, FfF-i aktivist)

Niisiis võis tunnetatud teadmiste piiratus saada aktivistide jaoks takistuseks liikumise esindamisel erinevatel üritustel. Aktivist tundis survet, et temalt kui liikumises osalejalt eeldatakse laialdaste teadmiste olemasolu, ekspertiisi, gümnaasiumiealise inimesena tal aga igasugune erialane haridus puudus.

Avalikus ruumis protestides võis mõnes aktivistis hirme tekitada iseäranis skeptikute ning kahtlejatega kohtumine. Üks streikidel osalenud põhikooliealine tüdruk tõi välja, et suurem hulk inimesi meeleavaldusel aitas tal end enesekindlalt tunda. Temas tekitas ärevust võõraste inimestega rääkimine, kes võisid küsida irriteerivaid küsimusi ning resoluutselt kahtluse alla seada protestijate seisukohti. Tema sõnul tulid enamasti ligi inimesed, kellel oli palju aega ning juba väljakujunenud vaated, „nendega ei ole nii hästi võimalik rääkida“, nad on „enda ideedesse kinni jäänud“. Osalt seepärast eelistas ta, et inimestega räägib mõni liikumise vanem liige. Lisaks toetavatele ning kahtlevatele huvilistele kohtasin ka ise suve jooksul

protestidel osaledes mitmeid kordi inimesi, kelle eesmärk oli järele mõtlemata ning debatti pidamata kliimamuutuste sõnumit kahtluse alla seada. Ka Robert kirjeldas, kuidas esimest korda streigil osalemine tekitas temas suurt hirmu, ta pidas seda ka põhjuseks, miks paljud tema tuttavad ei tule temaga kaasa või loobuvad pärast esimest korda: „see on üsna hirmus asi ikkagi mida teha, minna seista seal tund aega ja lasta inimestel õiendada sinuga...täpselt ei kujuta ette ka, et milline see streik välja näeb ja mida seal tegema peab“. Enda sõnul kartis ta esmalt väga, et „keegi tuleb ja küsib, et nii, mida sina kliimamuutustest tead, lao mulle faktid ette“, kuid kuna tema teadmised olid kasvanud ning ta oli enesekindlamaks saanud, siis streikidel osalemine ei olnud tema jaoks enam hirmutav, enamikel juhtudel olid inimestega huvitavaid vestlused. Samas lisas Robert, et ta vahel eelistas, et mõni rohkemate teadmistega liikumises osaleja räägib inimestega tema asemel, „sest tal on neid fakte nii palju“.

Aktivistide arutelud ning kahtlused viitavad hirmule, et ümbritsev ühiskond, kellele nende tõlgitav sõnum oli suunatud, pidas neid ebakompetentseks, mis omakorda võis pärssida aktivistide võimekust oma sõnumit edukalt edastada ning inimesi mobiliseerida. Aktivistide jaoks oli autoriteetsuse loomise eelduseks teaduslike teadmiste piisav hulk ning oskus neid mõjusalt avalikkusele väljendada.

3.8. Tõlkimise meediumid

3.8.1. Mets kui tähenduste allikas

Protsess, mille käigus kliimamuutused omandavad tähenduse, ei ole kindlaks määratud selle teadusliku päritolu poolt, vaid tähendusi luuakse ning neis lepitakse kokku (Callison, 2014, 13). Nagu eelnevates peatükkides ilmnas, ei pruukinud vastupidiselt aktivistide lootustele kliimamuutustest rääkimine kaasmaalasi kõnetada. See probleem polnud paljude inimeste jaoks piisavalt aktuaalne või võis jääda liiga abstraktseks, ei motiveerinud oma käitumist muutma. Aktivistid otsisid viise, kuidas kliimamuutusi kohalikku keelde tõlkida, kasutades selleks erinevaid meediume (de Wit jt, 2018, 7). Üheks tõlkemeediumiks ning tähendusloome allikaks peeti Eesti metsa.

3.8.1.1. Mets ja kliima

Mitmed aktivistid tõid välja, et nende jaoks oli oluline samaaegselt nii kliima kui ka looduse kaitsmine, samas aga arutleti, et loodus võis inimeste jaoks tähendada erinevaid asju – kliimat ei nähtud tingimata looduse osana. Oma missiooni sõnastamisel pidasid FfF aktivistid oluliseks rõhutada, et nad ei räägi ainult kliimast, vaid „kliima stabiliseerimisest ja eluslooduse hoidmisest“. Nagu ka eelnevates peatükkides ilmnes, peeti vajalikuks tõlkida süsteemset lähenemist keskkonnaprobleemidele, kliimakriisi nähti osana laiaulatuslikumast keskkonnakriisist.

Olles aktivistina kogunud, et Eestis kliimateemadele sarnasel viisil tähelepanu juhtimine „nagu Inglismaal“ – järgides rahvusvahelist XR liikumise mudelit nii tõstatavate teemade kui ka taktikate osas – ei toiminud, arutles XR-i aktivist Anett, et tõhusam on keskenduda Eesti metsaga seonduvale:

Millest ma sain aru, oli see, et võib olla Eestis, või üleüldse, ma ei tea, kui hästi see toimib, võtta üle mingi rahvusvaheline selline väga kindel asi ja üritada seda Eesti konteksti toppida /--/ üleüldiselt iga ühiskond toimib väga erinevalt, meil ei ole mõtet siin teha sama asja, mis Inglismaal, sellepärast ma usungi rohkem sellesse Eesti Metsa Abiks organisatsiooni, see on eestlaslik. Pigem kui ma tegeleks kliimaaktivismiga praegu, siis ma pigem läheks ühineks Eesti Metsa Abiga, sest ma näen sellel palju rohkem potentsiaali kui pushida XR-i [pingutada XR-i kohapealse toimimise nimel]. (Anett, XR-i aktivist)

Anett jõudis järeldusele, et Eesti metsade eest seisval Eesti Metsa Abiks liikumisel on siinses kontekstis rohkem potentsiaali inimesi kõnetada. Aktivistina oli ta püüdnud inimestele kliimamuutusi tõlkida, põhinedes oma tegevuses teistsuguses ühiskondlikus kontekstis välja töötatud kliimaliikumise mudelile. See oli aga keeruline ülesanne, kuna lisaks kliimatemaatika tõlkimisele pidi aktivist XR-is tegutsedes tõlkima ka võõrapärast ning globaalset kliimaliikumist, mis võis paljude Eestis elavate inimeste jaoks tundmatuks ja kaugeks jääda. Anett koges, et liikumise mudeli toomine teise konteksti ei pruugi õnnestuda soovitud viisil (Klandermans ja Roggeband, 2010, 10).

Hendrik võttis kliimast rääkimise keerukuse Eesti kontekstis kokku järgnevalt:

Kuigi nagu võib-olla pärast, kui sul on mingi küsimus kommunikatsiooni teemal, siis eestlasele kliimast rääkida on väga keeruline. Lõpuks sa jõuadki selleni, et tegelt mets on see, mis Eestis seob kõik need asjad kokku. Metsast saavad inimesed aru ja selle hävitamist nähakse silmaga. Kliima on siuke, et „noo meil isegi läheb paremaks võib-olla veits ja mingi ladna ja võtab kaua aega ja nii väike muutus“. Et seda ma olen siin võib-olla pea kahe aastaga õppinud, et kliimateema, kuigi ta on see hull teema ja sellepärast kõik peab muutuma, siis eestlased sellepärast ei muuda midagi, sest see on nende jaoks nähtamatu, hoomamatu, liiga aeglane, liiga kellegi teise mure. (Hendrik, XR-i aktivist)

Kliimateemade nähtamatus ning hoomamatus ei soodustanud Hendriku hinnangul säärase universaalse idee vastuvõttu (de Wit, 2018; Tsing, 2005). Kliimat metsaga kõrvutades juhtis ta tähelepanu tavapäraselt Eesti keskkonnaühenduste tegevuse keskmes oleva Eesti looduse kaitsele (Kiisel, 2005, 151). Aktivistid pidasid vajalikuks luua seoseid kohalikul tasandil ning siinses looduses toimuvaga, iseäranis viimasel kümnendil intensiivistunud lageraietega. Kliimaaktivistide arutlustest kliimasõnumi edastamisel kerkis esile mets kui kohalikes oludes märgiline nähtus, mille kaudu oma universaalset sõnumit tõlkida. Metsa võib pidada kliimasõnumi tõlkimise meediumiks (de Wit, 2018, 7), aga ka Callisoni (2014) kirjeldatud erikeeleks ning tõlgendusraamistikuks, mille kaudu keskkonnateemad omandavad inimeste jaoks tähenduse, kujunedes eetilise ning moraalse dimensiooniga? teaduspõhiseks probleemiks.

3.6.1.2. Eestlased kui metsa- ja loodusrahvas

Kirke oli kahtlev, missugused on eestlaste seisukohad seoses kliimamuutustega, ta nentis, et kliimateemadesse suhtutakse erinevates ühiskonnagruppides erinevalt ning üldistada on keeruline. Küll aga tõi ta kindlameelsemalt välja, et Eesti loodust ja metsa armastatakse eestlaste seas väga – „on küll olnud, et miks te kliimast räägite, rääkige metsadest, kui [kliimastreigil] juurde tulevad /-/-/ kui inimene mõtleb roheliselt, siis see ei tähenda, et ta alati mõtleks kliima teemal“. Kirke arutles, et vanasti, fosforiidisõja aegadel omasid keskkonnaorganisatsioonid Eestis suurt mõju, tänapäeval pidi aga mõtlema, kuidas erinevaid inimesi kõnetada. Tihtipeale nõudiski see erinevate inimgruppide puhul erinevat laadi lähenemist – „üks räägib teadusest, siis mõnele see ei ole lahendusena üldse, tema läheb

pigem selle poole, kes räägib puude südamest“. Ka Hendrik mõtiskles, et Eesti loodusega seonduv suutis eestlasi paremini kõnetada:

Et nüüd ma olen kindlasti rohkem seda meelt, tulles tagasi, et okei teeks Eestis mingit rohkem Eesti asja, mis kõnetab eestlasi paremini ja ilmselt siis keskendubki mingile hästi füüsilisele asjale nagu puu, metsad, vesi, õhk, nagu need, millest me saame aru ja millest eestlane saab aru /--/ et eestlastel on veel kuskil veres olemas see, et mingi, et ei, loodus peakski olema metsik, et äkki saab seda kuidagi rakendada või ehitadagi siit mingi uus story [lugu], mis on eestikeelne /--/ see peaks olema eestikeelne, lihtsasti kommunikeeritav, arusaadav, ilmselt mitte kliimateemadel, sest see tõesti nagu ei lähe inimestele südamesse, aga looduse teemad lähevad jälle hästi kõvasti südamesse. (Hendrik, XR-i liige)

Nii Kirke kui ka Hendrik pidasid metsatemaatikat eestlaste jaoks südamelähedaseks, leiti, et eestlastel on metsaga vahetu ning emotsionaalne side. Viimasel kümnendil metsade langetamise intensiivistumist on järjepidevalt kritiseeritud nii avalikus ruumis protestides kui ka sotsiaalmeedias, näiteks populaarses 12 tuhande liikmega Eesti Metsa Abiks Facebooki grupis (Annist, 2020, 186-188). Pahameele väljendamise ning inimeste mobiliseerimise aluseks on osalt olnud metsarahva identiteet, mis viitab eestlastele kui ajalooliselt metsa ja loodust hoidvale rahvale (Jonuks ja Remmel, 2020; Kaljundi, 2019). Kui kliimaaktivistidena inspireeris Kirket ning Hendrikut kliimateadus, siis kaasmaalaste kõnetamiseks ja mobiliseerimiseks otsiti teisi, kohalikul tasandil märgilisi viise ning meediate oma sõnumi tõlkimiseks (de Wit, 2018, 7). Metsa peeti piisavalt eestipäraseks, selles nähti potentsiaali arendada kaasmaalasi kõnetavat strateegiat.

Poola kliimaliikumist uuriv Dębińska (2021, 446) märgib, et sealsete erinevate keskkonnakaitsjate, sealhulgas metsade langetamise ja looduskaitsealade hävitamise vastu seisvate gruppide jaoks on kliimamuutustest saanud ühine nimetaja – lokaalset aktivismi peetakse kliimavõitluseks ning rõhutakse seoseid ühelt poolt kohalikul tasandil aset leidva keskkonna hävimise ning teiselt poolt globaalsete kliimamuutuste vahel. Ka Eesti kliimaaktivistid pidasid oluliseks luua seoseid kohalike ning globaalsete protsesside vahel, see ei pruukinud aga soovitud viisil õnnestuda. Olles kogenud, et nende katsed globaalprobleeme tõlkida võisid takerduda, võis metsatemaatika tõstatamisest ning fookuse nihutamisest globaalsetelt probleemidelt lokaalsetele kujuneda hoopis strateegia inimeste kõnetamiseks keskkonnateemadel üldiselt. Metsatemaatikas nähti potentsiaali muuta need teemad inimeste jaoks tähenduslikuks (Callison, 2014). Aktivistide tähelepanekutega

seostub ka eelnevas peatükis kirjeldatud situatsioon, kus metsaprotestidel osalevad inimesed ei pruugi olla võimelised mõistma seoseid metsade hävitamise ning kliimamuutuste vahel. Aktivistidel on sellises olukorras keeruline tõlkida Dębińska kirjeldatud süsteemset, omavahel lokaalseid ja globaalseid probleeme siduvat lähenemist keskkonnaprobleemidele. Samas võib ka kohaliku tasandi metsandusele tähelepanu juhtimises näha katseid globaalseid kliimamuutusi siinses kontekstis materialiseerida (Goodman, 2018, 340), isegi kui sealjuures jäi kliimamuutuste sõnum inimeste jaoks kaugeks või tagaplaanile. Kuigi aktivistid ei juhi siinkohal tähelepanu kliimamuutusi põhjustavatele fossiilkütusetööstusele, kuigi ka seda tehti põlevkivi kasutust vastustades, on Eesti kontekstis metsanduspoliitika ümber toimuvad arutelud olulised ka kliimapolitiitika kontekstis.

Samuti täheldati eestlaste metsalembuses teatavat vastuolu – Silvia pidas probleemseks lõhet eestlaste enesekuvandi ning tegeliku olukorra vahel. Ta viitas illusioonile endast kui „väiksest, armsast ja loodussõbralikust metsarahvast“, samas kui tegelikkuses ollakse „halvasti prügi sorteeriv linnastuv-autostuv riik“ – seda vastuolu oli ta palju kohanud iseäranis vanemate inimeste ning poliitikute seas. Viimastele oli see ka heaks ettekäändeks kliimamuutustega mitte tegeleda, võimaldades samas reklaamida Eesti puhast loodust välismaal. Silvia arvas, et loodusrahva narratiiv on rahva poolt omaks võetud ning selle narratiivist loobumine ning selle tõepärasuse kahtluse alla seadmine on raske ning valulik protsess.

Selliseid probleeme, millega tuleb silmitsi seista, kui me nõustuks sellega, et kliimamuutused on probleem ja sellega tuleb tegeleda, ja neid on nii palju, et palju lihtsam ja turvalisem on neid eitada või sellega mitte tegeleda. (Silvia, FfF-i liige)

Silvia väljatoodu viitab võimalikele tekkivatele ebakõladele rahvusluse ning keskkonnakaitse eesmärkide ühitamisel. Kliima- ning keskkonnaprobleemide ning nendest tõukuva tegutsemisevajaduse tõlkimine põrkub siinkohal nende probleemide eiramisega, kuna tõstatud probleematika muudab küsitavaks rahvusriigi enesemääratluses ja narratiivides esinevad tõekspidamised rahvusliku jõukuse kasvust. Aktivisti tähelepanekud peegeldavad Kaljundi (2019, 114) arutlusi eestlaste loodusrahva enesekuvandist globaalse keskkonnakriisi taustal. Säärane enesetõlgendus sisendab enesekindlust ning ei motiveeri muutma oma harjumusi ning avaldama poliitilist survet, samas leiab Kaljundi, et loodusrahvamüüdis peitub mobiliseeriv jõud – seda on näidanud hiljutised metsaprotestid. Ka Silvia mõtiskles, et loodusrahva müüti oleks ehk võimalik aktivismis ära kasutada – kuna

see narratiiv on rahva seas elujõuline, siis „võiksime võtta omaks, et okei, me praegu ei ole loodusrahvas, aga võiks ju tore olla loodusega kooskõlas ja mitte seda hävitada ja suunata enda tegevust tagasi sinna, et me jälle saaksime selleks loodusrahvaks ja siis oleneb, mida me selle all mõistame.“ Niisiis võiks eestlaste vähemalt näiline looduslähedus olla aluseks paremate otsuste tegemisele tulevikus.

3.8.2. Tõlketaktikate valikud

FfF ning XR kliimaliikumised olid osa 2018. aastal vallandunud globaalsest kliimaliikumiste lainest ja mõlemad liikumised jõudsid Eestisse 2019. aasta kevadel. Kuigi mitme Eesti aktivisti sõnul osaleti üksteise korraldatud üritustel, siis intervjuudes tõusis esile eristus nende kahe liikumise vahel. Just erinevused liikumiste kesketes taktikates – FfF-i seaduslikud streigid ning XR-i sihilikult seadust rikkuvad aktsioonid – olid mitme aktivisti jaoks märgilised.

Erinevused taktikates oli teema, mis kerkis esile ka FfF-i suvelaagris, kus kavandati liikumise aktsioone ning muuhulgas arutleti, kas bänneri langetamine (ingl k banner drop) – aktivismis levinud protestimise taktika, mille käigus riputatakse mõne avaliku ehitise külge isevalmistatud ning mõnda tõlgitavat sõnumit kandev plakati ning kukutatakse see maha – on liiga radikaalne ning „XR-lik“, mõjudes inimestele pigem ehmatavalt. Grupi ühistes aruteludes kerkis seega üles soov ning vajadus XR-st eristuda. Kuigi FfF-i aktivisti Silvia märkis, et liikumiste eesmärgid on sarnased või vähemalt toetavad üksteist, polnud ta kindel, kas XR-i tegutsemisviis, näiteks teede blokeerimine on kõige parem viis inimesi kliimamuutuste teemal kõnetada ning tegutsema motiveerida. Ka FfF-i aktivistid Riina ja Robert avaldasid oma arvamust XR-i ja selle taktikate kohta:

Kindlasti on palju asju, mida teised liikumised teevad, mida meie ei tee, aga see on lihtsalt selline mitte see, et me ei taha neid teha, aga kui me tahame neid teisi asju teha, siis me lähme teeme seda teise liikumise alt, näiteks Extinction Rebellion, et hoida FfF-i oma mainet või oma põhimõtteid. (Riina, FfF-i aktivisti)

Mina arvan, et jaa. Aga ma võib-olla, ma selles suhtes olen suht radikaalne, et ma arvan, et peaks häirima inimesi rohkem, mis ma saan aru, et see ei ole see, mida FfF teeb. Aga mina isiklikult ei ole üldse selle vastu. Aga kas sa arvad, et FfF võiks teha seda? See on hästi

keeruline teema, millele ma olen palju mõelnud, sest ühest küljest ma arvan, et võiks olla, kui mitte FfF, siis XR võiks olla aktiivsem ja teha radikaalsemaid asju, aga samas FfF-l on väga head suhted poliitikutega ja linnavalitsustega ja seda tundub kohati halb mõte ära rikkuda, sest siis me jääme nii paljudest võimalustest ilma. Samas vahepeal, kui on pessimistlik tunne, siis mõtled küll, et võiks rohkem teha /--/ need asjad, mida XR on teinud, mingi see kaubanduskeskuses lamamine ja mingid performance'id [näitemängulised aktsioonid], rohkem illegaalsemat tänavakunsti ja sellised asjad. Ma ei tea...teed kinni panna. (Robert, FfF aktivist)

Aktivistide vastusest ilmneb arusaam, et XR taktikad olid häirivamad FfF-i omadest ning ei sobitunud liikumise kuvandiga. Olles loonud head suhted poliitikutega, oli neil strateegiliselt kasulik neid suhteid hoida ning vältida konflikte. Aktivistide hinnangul erines kahe liikumise strateegiline viis kliimamuutusi inimestele tõlkida seega olulisel määral, olles osa selle identiteedist ning kujundades liikumise kuvandit (Holland jt, 2008). Kuigi Robert pidas FfF-i taktikaid liikumisele kohaseks, väljendus tema öeldus siiski teatav kahtlus seaduste raames tegutsemise suhtes. XR-i aktivist, kes oli varem osalenud ka kliimastreikidel, tõi välja, et teda motiveeris XR-ga liituma just nimelt võimalus kasutada reegleid rikkuvaid taktikaid. Just liikumiste erinevad taktikalised lähenemised said määravaks, miks Jaanus soovis liituda XR-ga:

FfF-s, seal oleks ka saanud ka ju neid aktsioone teha /--/ aga nemad tahtsid teha natukese rohkem seaduslikke streike, mina tahtsin teha rohkem otsetegevust, siukseid tegevusi, kus sa kasutad oma keha relvana ehk siis sa mässad selle ühiskonna vastu, aga sa ei mäss mitte mingisuguste uhkete kirveste või relvadega või midagi siukest, vaid sa mässad oma kehaga. Relvaks on su enda keha. (Jaanus, XR-i aktivist)

Bratman jt (2016, 685-688) eristavad ühe USA ülikooli fossiilkütuste investeringute vastasest liikumisest (ingl k fossil fuel divestment movement) rääkides selle erinevaid strateegiavalikuid. „Seespidine“ (ingl k insider) strateegia tähendas, et ülikooli otsuseid püüti mõjutada osaledes ametlikes otsustusprotsessides, „välispidine“ (ingl k outsider) strateegia nägi aga ette mitmesuguseid häirivamaid taktikaid nagu bännerite langetamine, protestid, marsid ja miitingud, mille eesmärk oli otsustajate nõupidamisi häirida ja neid seeläbi survestada. Bratmani jt sõnul kasutati neid strateegiaid samaaegselt, nad olid üksteist täiendavad ning vastastikku kasulikud, samas aga olid erinevatel üliõpilasetel erinevad eelistused sõltuvalt nende vaadetest ning seotusest kampaaniaga. Isiklikuks väljakutseks

võis kujuneda ka liikumises osalejate, nii üliõpilaste kui ka õppejõudude positsioonist tulenev vastuollu minek nende ülikooli reegleid rikkuva tegevusega liikumises. Kui Eesti XR-i aktivist Jaanus väljendas oma eelistust kasutada „välispidiseid“ taktikaid, siis Eesti FfF-i strateegia oli eelkõige „seespidine“ – kuigi liikumise üheks peamiseks taktikaks on meelevalduste korraldamine avalikus ruumis, tehakse seda seadusega kooskõlas. FfF aktivistide hinnangul võimaldas seaduslikes raamides püsimine neil jätkuvalt kasutada ka teisi „seespidiseid“ taktikaid, seadusega kehtestatud reegleid rikkumata säilisid neil head suhted otsustajatega ja nad olid neile seega paremini ligipääsetavad. Erinevad strateegiad ei olnud seega aktivistide hinnangul üksteist täiendavad, vaid vastupidiselt mitteühitatavad – liikumise kuvandi ning põhimõtete säilitamiseks peeti vajalikuks mõnedest taktikatest hoiduda ning FfF-i XR-ist selgelt eristada. Nagu Holland jt (2008, 107) välja toovad, on erinevate protestitaktikate vahel eristamine liikumiste avaliku kuvandi kujunemisel oluline. Avalikkuses, muuhulgas näiteks riiklikes institutsioonides nagu valitsuses ning jõustruktuurides konstrueeritakse arusaamu headest ja halbade protestijateks ning mittelegitiimseid, häirivamaid proteste võidakse kriminaliseerida, nagu on tehtud XR liikumisega Suurbritannias.

Ka FfF-i aktivist Ave arutles erinevate kliimaliikumiste taktikate üle ja leidis, et häirivamad taktikad on Eesti keskkonnaliikumises üleüldiselt vähepopulaarsed:

Pigem ma arvan, et XR, see oleks äge, kui see töötaks Eestis väga hästi, aga ma ei tea, mul on tunne, et Eestis on kõik inimesed...kas või kui mõelda FfF-i liikumise peale, seal on ka juba, kui kõik tegelevad kliimaprotestimisega, kõik Tallinna ja Tartu inimesed kokku, väga vähe on neid, kes oleks huvitatud XR-i tegevusest. Kõige rohkem on mingi “ma ei tea, nagu see ei ole see“. Kui juba siin keskkonnaliikumises on juba veits see, et ma ei tea, siis kas need inimesed, kes pole kunagi aktivismiga kokku puutunud, kas nemad tuleksid mingi suure hurraaga tänavat blokkima...ma ei usu. (Ave, FfF-i aktivist)

Kuigi Ave oleks hea meelega läbi viinud FfF-i streikidest häirivamaid ning potentsiaalselt seadust rikkuvaid aktsioone, täheldas ta, et Eesti kliimaliikumises osales vähe sääraseid taktikaid pooldavaid aktiviste. Ave laiendas oma tähelepanekuid ülejäänud ühiskonnale – kui juba paljud aktivistid ise olid kahtlevad, siis aktivismiga varem mitte kokku puutunud inimesi ei pidanud ta potentsiaalseteks XR-i aktsioonides osalejateks, neile XR-i aktsioonides osaluse vajalikkuse tõlkimine oleks tema hinnangul olnud veelgi problemaatilisem. 2000. aastate keskpaigas kirjutanud Kiiseli (2005, 152) sõnul ei pooldatud

ühiskonnas radikaalseid keskkonnakaitse taktikaid ning Mardiste (2004, 89) sedastas, et ka värvikamaid pikette võidi toona radikaalseks pidada. Nagu erinevate XR-i ja FfF-i aktivistide seisukohtadest ja eelistustest nähtub, puudus Eesti kliimaaktivistide seas taktikate osas konsensus. Kuigi radikaalsust ei defineeritud ning seda võib käsitleda väga erineval viisil, sõltuvalt isiklikust vaatenurgast, olid Eesti aktivistidel XR-i häirivamatele, potentsiaalselt seadust rikkuvatele taktikatele erinevad vaated – kui mõni pidas neid kliimaliikumise jaoks liiga radikaalseks, nende tegevusi ning eesmärkide saavutamist pigem pärssivaks, siis teised pidasid neid jällegi vajalikuks ning oleksid soovinud näha Eesti kliima- ning keskkonnaliikumises rohkem säärase taktikate kasutamist.

3.8.3. Kujundlik tõlkimine

Eesti kliimaliikumiste korraldatud protestidel ning nende sõnumites olid ilmsed nii globaalse kui ka lokaalse päritoluga elemendid, samuti nende omavaheline põimumine. Märgatav oli Werbneri jt (2014, 16) kirjeldatud 'kohaliku tasandi kosmopolitism' – erinevate globaalselt levivate esteetiliste elementide tsiteerimine, milles väljendus Eesti protestide globaalne iseloom.

Plakativorm on meedium, mille kaudu kujundlikult esitati oma mõtteid ning sooviti neid tõlkida möödujatele (de Wit jt, 2018, 7). Streikidel hoidsid protestijad käes plakateid ning edastasid seeläbi mõnda kliimamuutustega seonduvat sõnumit. Riina kirjeldas oma esimeseks FfF streigiks tehtud plakatit:

Ma ei olnud üldse teadlik kõigest, aga ma kuidagi teadsin piisavalt, et aru saada nii palju, et joonistada enda plakatile, et ühel pool on maa ja teisel pool on rahatäht ja näidata selle parema märgiga või suurema märgiga, et ei tasu alati majandust või raha prioritseerida, absoluutselt kõige üle, üle laipade. (Riina, FfF-i liige)

Aktivisti inspiratsioon oli seega pildiline – ta väljendas oma mõtteid enda jaoks mõjusa pildi abil ning tõlkis neid ka möödujatele. Plakates ning nendel olevates loosungites ja visuaalsetes kujutistes avaldus nii liikumiste globaalsus kui ka lokaalsus. Mitmed Eesti FfF protestide plakatid kandsid kliimaliikumistes rahvusvaheliselt levivaid sõnumeid. „Pole planeet B-d“ (ingl k there is no planet B) viitas planeet Maale kui ainukesele võimalikule

inimeste elupaigale ning sellest tingitud vajadusele selle eest hoolt kanda ning inimtekkelisi kliimamuutusi leevendada. „Süsteemi muutus, mitte kliimamuutus“ (ingl k system change, not climate change) oli aga üleskutse läheneda kliimamuutuste lahendamisele süsteemselt, korraldades ümber olemasolevaid ühiskondlikke sotsiaalseid ja majanduslikke struktuure nii, et need oleksid jätkusuutlikumad. Ühelt poolt olid need sõnumid erinevaid geograafilisi paikasisid ühendavad – sama sisuga sõnumid olid nähtavad FfF protestidel erinevates riikides – teiselt poolt ka ajaloolised, olles kasutusel juba varasemates kliimaõigluse liikumistes (Werbner jt, 2014, 14). 2020. aasta septembris toimunud ning üleilmselt koordineeritud FfF streigil hõikasisid aktivistsid lavalt, et „tundub nagu meid ei oleks siin palju, aga see leiab aset igal pool“, viidates samaaegsele protestide toimumisele üle maailma paljudes erinevates riikides ning linnades. Üleilmse streigi sõnum oli „kuulake teadlasi!“. Vajadust arvestada teadusliku teadmisesga kliimamuutuste vastu tegutsedes tõlgiti ühtaegu väga erinevates asupaikades ning rahvuslikes kontekstides, säärase kõnekujundite ning loosungite tsiteerimine oli erinevaid geograafilisi paikasisid ühendav (Werbner jt, 2014, 14).

Kui ülalpool välja toodud sõnumid olid universaalsed, tõukudes kliimateadusest ning edastades globaalset sõnumit, mis oli relevantne kõigis maailma paikades, siis samas võis FfF protestide plakatitelt leida ka kohalikke keskkonnaprobleeme tõlkivaid sõnumeid. „Põlevkivi on ajalugu“ või „Õiglane PÕXIT“ juhtisid tähelepanu vajadusele sulgeda kliimamuutusi põhjustav põlevkivitööstus Eestis. Sel juhul põimuisid aktivistside sõnumites globaalne ja kohalik – osutati kohaliku tasandi nähtuse seosele globaalse probleemiga ning selle lahendusele siinses kontekstis. Lisaks edastas „Õiglane PÕXIT“ vägagi globaalset kliimaõigluse liikumise sõnumit ehk vajadust võtta Ida-Virumaa põlevkivitööstuse sulgemisel arvesse sellega kaasnevaid võimalikke sotsiaalseid probleeme ning ebavõrdsusi kohalike elanike seas ning neid õiglasel viisil lahendada, pakkudes näiteks põlevkivisektoris teenistuse kaotanud töölistele uusi töökohti. Tõlkides kohalikus kontekstis üle maailma kliimaliikumistes ning väljaspool neid levivaid sotsiaalse õigluse printsiipe ning õiglase ülemineku diskursust, 'kanaliseerisid' aktivistsid globaalsust, luues seoseid teistes riikides fossiilkütuste tootmisest loobumise protsessidega ning sellega seonduvate üleskutsetega (Broad ja Orlove, 2014). Säärases tsitaadis väljenduv 'kohaliku tasandi kosmopolitism' on riikide ja rahvaste üleselt jagatud keel, mida kohapeal kujundavad kontekstispetsiifilised olud ja arusaamad (Werbner jt, 2014, 16).

Lisaks protestidel kasutatavatele plakatitele olid FfF-i aktivistid valmistanud ka liikumise sõnumeid kandvad kleepsud, mida jagati laiali ning kleebiti avalikus ruumis näiteks tänavapostide külge. Kleepsud on linnaruumis üha enam levinud nähtus, mille eesmärgiks on mingi sõnumi või teabe edastamine, aga ka tänavapildi esteetiline rikastamine. Ühe FfF klepsu peal oli jutumulli sees sõnum „Maa ei jaksa enam!“ ning joonistatud käed rinnal ristas tüdinenud näoga tüdruk. „Ma(a) ei jaksa“ on eestikeelne sõnamäng, mis tõlgib samaaegselt sõnumit planeedi Maa kehvast seisukorrast ning kliimaaktivistide meeleheitest ning lootusetusest, kuna neid ei võeta kuulda. Jutumulli all olev sõnum „Hakkame tegutsema!“ viitab inimeste ja ühiskonna tegevusetusele ning tõlgib vajadust kliimamuutuste vastu midagi ette võtta, samas seletades ka pildil oleva tüdruku tüdimust. Liikumise globaalsus avaldub klepsu vasakul all nurgas olevas liikumise logos – rahvusvaheliselt tuntud rohelisest värvi ning mandreid kujutavale ümmargusele logole on „Fridays for Future“ kirjale lisatud „Eesti“, viidates seega globaalse liikumise kohalikule harule.

FfF-i kliimaprotestidel väljendati oma sõnumit ka mitmesuguste tegevuste kaudu. Aktivistid olid kirjutanud laule rahvalikul viisil ja enda välja mõeldud kliimateemaliste sõnadega, mida protestidel mõne aktivisti eestlaulmisel ühiselt lauldi. Samuti olid nad loonud oma sõnadega versiooni 19. sajandi rahvusliku liikumise tegelase Karl August Hermannilaulust „Kungla rahvas“. Protestidel lauldi ka globaalse levikuga inglisekeelseid laule nagu “Power to the people cause the people have the power..people, power, people, power“ (eesti k vägi/võim inimestele, sest inimestel on vägi), mis on aastakümneid üleilmselt levinud erinevates kontekstides kasutatav väljend, olles populaarne ka hiljutistes kliimaliikumistes. Septembrikuisel üleilmsel Tallinna streigil kutsuti muude tegevuste seas üles kõiki protestil osalejaid maha istuma ja solidaarsusminutit pidama. Selle eesmärk oli väljendada solidaarsust kõigi nimel, kes on kliimamuutuste käes kannatanud, nii inimesed kui ka teised olendid. Willox (2012) peab oluliseks käsitleda kliimamuutusi kui leinatööd – leinatavad on seejuures nii inimesed kui ka mitteinimesed. Tema sõnul võimaldab säärane lähenemine kliimamuutuste diskursust poliitiliselt ja eetilisel viljakal viisil avardada, humanismi ületamisel on võimalik panustada nii-öelda ökoloogilise demokraatia loomisesse, kus arvestatakse ka teiste elusolenditega. Eesti aktivistid, kutsudes üles avaldama solidaarsust kõikidele kliimamuutuste käes kannatavate liikidele, käsitlesid kliimamuutusi ning selle tagajärgi Willoxi kirjeldatud inimkesksust ületaval viisil. Willoxi (2012, 140) sõnul ei väljendu kliimamuutuste avalikus diskursuses – meediaväljaannetes, domineerivas poliitilises diskursuses ja akadeemilises kirjanduses – keskkond ning mitteinimesed kui

leinatavad või leina allikad, kuigi paljud inimesed ja kogukonnad üle maailma seda kliimamuutuste tagajärjel kogevad.

Rahvusvahelise sümbolika ning esteetika põimumine kohaliku tasandi keskkonnaprobleemidega oli täheldatav ka XR-i metsaprotestidel. Nagu varasemates peatükkides juba mainitud, keskendub liikumine alates 2020. aasta algusest metsakaitsele, olles kohalikul tasandil seega pigem lageraiete vastane grupp. Liikumise protestil 2020. aasta juunis RMK kontorihoone juures oligi esil liikumise metsadega seonduv sõnum, mis oli suunatud metsapoliitikat kujundavatele ametnikele. Protesti vältel kõlas mitmesuguseid loosungeid nagu „RMK-le vitsa, puud jäägu metsa“, „Raie rahu“, „Jätke puud metsa ja minge ise ka metsa“ ning „Mets on meie oma“, väljendades inimeste meelsust RMK tegevuse suhtes ning soovi ja õigust ise otsustada metsade majandamise viisi üle. Plakatid nagu „Minu kodu hävitatakse“ ja „Ärge raiuge mind“ väljendasid aga hoopis metsades elavate loomade ja puude vaatepunkti – protestijad esindasid neid olevusi, kes ei saa ise oma seisukohti ühiskonnas kuuldavaks teha ning oma õigusi nõuda. Lokaalse protestide fookuse tõttu olid elemendid ning kujundid, mille kaudu oma sõnumit tõlgiti, eelkõige kohalikku päritolu. Eesti XR-i globaalne alge väljendus aga mitme meetri laiuses bänneris, mis on tuttav rahvusvahelisest liikumisest. Bänner oli rohelist värvi taustaga ning liikumise sümboliga, mis võrdkujutab hetkel käimasolevast inimtegevuse põhjustatud kuugendast massilisest liikide väljasuremisest tulenevaid ohtusid. Ring sümboliseerib planeet Maad ning selle keskel olev liivakell on hoiatuseks, et paljude liikide jaoks hakkab aeg otsa saama. Mõne rahvusvahelisest XR liikumisest tuttava ning protestil esindatud loosungi asemel, näiteks “Tell the truth“ (eesti k rääkige tõtt [kliimakriisist]) ja „Mäss elu nimel“ (ingl k rebel for life), oli bänneri peal linna pilt ning kirjas „Lageraiet ajalukku“, edastades seega protesti keskset sõnumit. Ka liikumise Facebooki lehe (Vastuhakk Väljasuremisel) pildil on rahvusvahelise XR-i sümbol, ent poole pildist moodustab puu kujutis. Sarnaselt FfF-i logole on üleilmset kujutist vastavalt kohalikule kontekstile kohandatud, viidates taas kosmopoliitse lokaalsete ilmingute eripärale (Werbner, 2014, 16).

XR-i lageraiete vastase protesti vältel tõlgiti kujundlikult oma sõnumit ka tegevuste kaudu – meeleavaldusel esindatud Eesti Metsa Abiks liikmed kutsusid üles paljajalu ühe suure puu ümber kogunema ning selle tüve puudutama, puudele avaldati ka tänu samal ajal neist lauldes. Lõpuks istutati RMK maja tagusele platsile üheskoos puu, istutajatel oli kaasas veekanister ning kõigil soovijatel paluti seda kasta. Meeleavalduse õhustik oli küllaltki

emotsionaalne – märgata oli kallistamist ja nutmist, milles väljendus inimeste mure looduse pärast. Kõnedes, tegevustes, lauludes ning üleskutsetes tõlgiti rahva emotsionaalset sidet metsadega, ühtsust ning iseotsustusõigust ja selle nimel koondumist. Iseäranis ühendavaks kujunes lauliku järel regilaulude laulmine – „südamesse ma võtan kaitsta, ma võtan hoida, ma võtan selle maa”. Eestlastele läbi sajandite omane regilaulutraditsioon võimaldas väljendada protestil osalejate lähedast suhet loodusega tänapäeva keskkonnakriisi kontekstis. Sarnane ajalooline tsiteerimine ja intertekstuaalsus oli ilmne ka protestil kõlanud loosungis “me oleme laulurahvas, me laulame ennast vabaks”, viidates varasematele, 1980. aastate lõpus ning 1990. aastate alguses toimunud Laulva Revolutsiooni meelevaldustele (Werbner jt, 2014, 14). Kui toona osutati eesti rahva vabanemisele Nõukogude võimu alt, siis 2020. aastal protestiti Eesti riigi metsanduspoliitika vastu ning väljendati rahva võõrandumist ja vastandumist oma riigile.

Eesti kliimaliikumiste korraldatud kliima- ning metsaprotestidel oli ilmne erinevate Werbneri jt (2014) kirjeldatud globaalselt levivate esteetiliste elementide levik. Globaalsus ei avaldunud sel juhul kohalikul tasandil mitte niivõrd liikumiste mudelite – ideoloogiate, teemade, mobiliseerimise struktuuride ja strateegiate levikus – levikus (Klandermans ja Roggeband, 2010, 10) ja liikumiste eesmärkides, osalejates ja nõudmistes, vaid pigem elementide rändamises ajas ja ruumis (Osterweil, 2014, 481). Märgatav oli nende elementide põimumine ning seostamine kohalike olude ning kultuurikontekstiga. Ka selles avaldus Goodmani jt (2014, 45-50) kirjeldatud universaalse kliimaradikalismi etendamine ning tõlkimine kohalikes sotsiaalsetes ja ajaloolistes oludes, milles tegutsetakse. XR-i korraldatud metsaprotestidel oli aga täheldatav lokaalsete viidete ning elementide rohkus globaalsete asemel, mille tingis kohalikule nähtusele keskendumine.

Kokkuvõte

Käesolevas Eesti kliimaliikumistele ja aktivistidele keskenduvast uurimuses otsisin vastuseid järgnevatele küsimustele: missuguseid meediume, strateegiaid ning taktikaid kasutavad aktivistid oma sõnumi edastamiseks/tõlkimiseks? Kuidas kohalikud eripärad kujundavad kliimagruppide tegevust, iseloomu ning arusaamist edust oma eesmärkide täideviimisel ning universaalse kliimasõnumi edastamisel/tõlkimisel? Kas ja/või kuidas aktivistide kogemuslik/professionaalne/hariduslik/vanuseline/põlvkondlik taust mõjutab nende aktivismi ja positsiooni? Töö teoreetiliseks lähtekohaks on kliimamuutuste uuringute sotsiaalne perspektiiv ning antropoloogiline lähenemine kliimamuutuste teadusliku diskursuse levikule, tõlkimisele ning vastuvõtule (de Wit, 2018, Rudiak-Gould, 2012). Kõikide uurimisküsimuste aluseks on arusaam aktivistidest kui teadusliku päritoluga kliimasõnumi ning sellest tuleneva tegutsemisvajaduse levitajatest ning tõlkijatest.

Esmalt käsitlesin uusi kliimaliikumisi Eesti keskkonnaliikumise kontekstis, mis võimaldas vaadelda nende seoseid ning positsiooni keskkonnakaitse ringkondades laiemalt. Selgus, et uued liikumised tegid teiste organisatsioonide ning liikumistega koostööd, esile kerkis aga rahvusvahelise taustaga liikumiste eristumine ülejäänud keskkonnaliikumisest – FfF aktivistid pidasid oma liikumise eripäraks globaalsete kliimateemade esiplaanile tõstmist, teiste organisatsioonide ja liikumiste fookuseks peeti pigem kohaliku loodusega seonduvat. Samuti joonistus välja vana ning uue keskkonnaliikumise vastandamine – uusi protestiliikumisi peeti vajalikuks, et keskkonnakahjulikke teguviise tulemuslikumalt kritiseerida. Seejärel võtsin lähema vaatluse alla FfF liikumise kollektiivse identiteedi ning ühiskondliku kuvandiga seonduva. Arusaamades oma liikumisest tõsteti esile selle teaduspõhisust ning valdavalt noortest koosnevat liikmeskonda. FfF-i kollektiivses identiteedis ning ühiskondlikus kuvandis tõusis esile aktivistide põlvkondlik kuuluvus, mis võis soodustada või takistada nende sõnumi edastamist, sõltuvalt sellest, kuidas välised osapooled sellesse suhtusid. Kuigi aktivistid edastasid objektiivsust taotlevat ning

universaalset kliimasõnumit, mängis selle tõlkimisel olulist rolli nende enda taust tõlkijatena ning sellele omistatud tähendused.

Analüüsiosa teises osas võtsin lähema vaatluse alla siinses töös keskse teema – aktivistide kogemused, samuti erinevad diskursused, taktikad ning meediumid oma sõnumite tõlkimisel. Töö kõige mahukam osa keskendus tegevusetusest tõukuvale problemaatikale – süveneva kliimakriisi tingimustes jätkuvale vajadusele oma sõnumit ühiskonna erinevatele ühiskonnagruppidele ning otsustajatele edastada.

Esiteks käsitlesin kliimaaktivistide kokkupuuteid poliitikutega. Aktivistid kogesid, et poliitilistes ringkondades ning riiklikul tasandil ei mõistetud nende tõlgitava probleemi olemust, radikaalset tegutsemise vajadust. Pigem oldi tunnistajaks, et vajalikke muudatusi lükati edasi ning otsustavat kliimapoliitikat ei arendatud. Samuti raskendasid sõnumi edastamist rohepesu ning bürokraatia. Iseäranis probleemseks kujunes Eesti riigi põlevkivipoliitika ning uue põlevkiviõlithase ehitamine, mis oli vastuolus aktivistide sõnumiga põlevkivitööstuse sulgemise vajalikkusest. Säärased takistused tõlkeprotsessis võisid tähendada, et oluliste probleemide tõlkimiseni ei jõutudki või juba tõlgitud ning näiliselt vastu võetud sõnum oli ilma igasuguse mõjuta.

Liikumiste sõnum kliimakriisist oli universaalne, sooviti kõnetada kogu ühiskonda ning jõuda kõigi inimesteni (Connor, 2012, 228-235; Goodman jt, 2010, 94-95). Aktivistid puutusid oma tegemiste käigus kokku väga erinevate inimestega ning kogesid, et inimeste vastuvõtlikkus nende tõlgitavatele sõnumitele oli erinev ning võis sõltuda selle vastuvõtja varasematest teadmistest või erinevatest kontekstspetsiifilistest teguritest, aga ka tõlkija enda taustast. Vastuvõtlikkuse puudumine võis seisneda kliimateaduse eitamises, mida aktivistid täheldasid nii põlvkonnakaaslaste kui ka vanemate generatsioonide seas. Viimane võis tähendada, et vanemad inimesed ei võtnud noorte kliimaaktivistide sõnumeid tõsiselt nende edastajate nooruse tõttu. Probleemseks kliimasõnumi tõlkimisel võis kujuneda ka relevantuse puudumine kohalikul tasandil – kuna Eestis pole kliimamuutused veel selgelt tajutavad, olid aktivistid kogenud, et seda probleemi võidi pidada abstraktseks ning impordituks. Sõnumitest arusaamist kujundasid varasemad teadmised erinevatest kohalikest keskkonnaprobleemidest, näiteks kliimakriisi esialgu nähtamatute tagajärgede võrdlemine silmaga nähtavate probleemidega nagu metsade hävitamine või prügiireostus, aga ka suutmatust näha seoseid metsade hävitamise ja kliimaprobleemide vahel ja käsitleda süsteemselt nende probleemide omavahelisi seoseid. Samas olid aktivistid kogenud, et isegi

kui inimesed pidasid aktivistide tegevust vajalikuks, ei pruukinud nad ise oma käitumist muuta. Sel juhul ilmnes teatav rollijaotus – arusaamades aktivistide aktiivsest rollist võis kaotsi minna sõnum ka teiste tegutsemise vajalikkusest.

Lisaks eelpool mainitud aktivistide põlvkondlikule kuuluvusele ning noorele eale kujundas nende positsiooni tõlkijatena ka kogemuslik, professionaalne ning hariduslik taust. Kuigi FfF aktivistid tõid korduvalt välja, et nende roll on kutsuda üles võtta kuulda teadlasi ning neil ei pea olema erialaseid ekspertteadmisi, võisid nad kogeda ebakindlust teaduslikul diskursusel põhineva kliimasõnumi edastamisel avalikkusele.

Oma sõnumit tõlkisid liikumised mitmesuguste strateegiate, taktikate ning meediumite abil (de Wit, 2018, 7). Oluliseks tähendusloome allikaks kohalikul tasandil peeti Eesti metsa ning metsade majandamisega seonduvaid debatte (Callison, 2014). Kui kliimateemade puhul täheldati, et need võisid inimeste jaoks kaugeks ning abstraktseks jääda, siis metsateemades nähti potentsiaali eestlasi kõnetada – oluliseks peeti inimeste emotsionaalset sidet metsaga ning asjaolu, et metsade hävitamine oli siinses kontekstis silmnähtav. Metsateemade kesksus Eesti keskkonnateemalistes debattides ajendas XR liikumist, mis rahvusvaheliselt ning algselt ka Eestis oli kliimaprotestigrupp, keskenduma metsatemaatikale ning vastustama Eesti riigi lageraiepoliitikat.

Aktivistide rääkides selgus, et sobivaks peetud tõlketaktikate osas konsensus puudus – kui mõned pidasid vajalikuks radikaalsemate ning häirivamate taktikate kasutamist, siis teised soovisid neist hoiduda. Üldiselt peeti aga FfF-le omaseks seaduslikke streike ning XR-le potentsiaalselt seadust rikkuvaid ning häirivamaid aktsioone. Erinevaid taktikaid seostati liikumiste erineva kuvandiga.

Kliimagruppide sõnumites ning nende korraldatud protestidel oli ilmne Werbneri jt (2014, 16) kirjeldatud 'kohaliku tasandi kosmopolitism'. Oma sõnumi tõlkimiseks kasutati globaalselt levivaid loosungeid, kõnekujundideid, visuaalseid kujutisi ning muusikalisi meloodiaid, mida kohandati vastavalt Eesti kontekstile. Täheldatav oli seega lokaalsete ning globaalsete elementide omavaheline põimumine.

Siinse töö fookus – kliimamuutustega seonduvate riskide tõlkimine – oli liikumiste tegevustes keskne. Sissejuhatuses tõstatatud erinevad aspektid nagu tõlkija roll, meediumid oma sõnumi edastamisel ning kohaliku tasandi eripärad võimaldasid tõlkimist käsitleda erinevatest vaatenurkadest ja mitmesuguste rõhuasetustega. Just tähelepanu pööramine

tõlkeprotsessile, mis juhib tähelepanu, et ideed ei rända neutraalselt ühest paigast teise, võimaldas vaadelda nende omaksvõtu, tähtsusetuks pidamise ning teisenemise põhjuseid (de Wit jt, 2018, 5). Erinevates situatsioonides, kontekstides ja arusaamades ilmnes eelkõige, miks kliimamuutuste sõnumi edastamine võis takerduda ning temaatika inimestele kaugeks jääda. 2020. aastal ei tegutsetud radikaalselt kliimamuutuste leevendamise nimel, kuigi liikumised Eestis ning rahvusvaheliselt selle vajalikkusele tähelepanu juhtisid. Siinne valitsus ei kujundanud otsustavalt kliimapoliitikat, samuti ei mõjunud probleem ühiskonnas piisavalt pakilisena, et kaasa tuua massilist mobiliseerimist. Süveneva kliima- ning keskkonnakriisi tingimustes maalib see tausta siinsele uurimusele ning kliimaprotestigruppides osalevate aktivistide kogemustele. Sõnumite mitte kuulda võtmine ehk kliimakurtus valmistab pettumust, ent samas võis suunata otsima üha uusi viise oma sõnumi tõlkimiseks.

Kohalikes oludes tegutsemine tähendas, et liikumistel tuli globaalse sõnumi edastamisel olulisel määral arvesse võtta siinseid keskkonnaprobleeme ning ühiskondlikku konteksti (Goodman jt, 2014, 45-50). Iseäranis kerkis see esile XR-i metsatemaatikale keskenduvast ning FfF-i põlevkivitootmist vastustavas tegevuses. Just kohalike keskkonnadebattide ning protsesside jätkuv ning arvatavasti üha enam levinud seostamine globaalsetega on küllap täheldatav ka edaspidi. Kasvav teadlikkus kliimamuutustest ning nendest tõukuvate arutelude esile kerkimine viimastel aastatel tähendab, et Eesti keskkonnaküsimusi nähakse üha enam globaalsete arengute valguses, seda nii keskkonnaliikumises kitsamalt kui ka ühiskonnas laiemalt. Kohalikule keskkonnaliikumisele keskenduvates uuringutes on sellele kindlasti oluline tähelepanu pöörata ka edaspidi. Kliimaliikumiste esile kerkimine viitab juba praegu tähelepanu nihkumisele lokaalsetelt probleemidelt globaalsetele, kaotamata samas silmist kohalikku konteksti. Fookus on seega kaksipidine – globaalsed kliimaprobleemid võivad ajendada tegelema nende põhjustega kohalikul tasandil, samuti nendega seostuvate keskkonnaprobleemidega, aga ka vastupidi, näiteks Eesti metsade ning nende kasutusega seonduv sunnib üha enam arvesse võtma üleilmseid arenguid. Kui probleemid on käegakatsutavad ning kohalik loodushoid ja keskkonnakaitse omandavad globaalselt olulise mõõtme, võiks universaalse kliimasõnumi tõlkimine olla hõlpsam ning suunata üha rohkemaid inimesi tegema keskkonnasäästlikumaid valikuid ja nõudma otsustajatelt radikaalset keskkonna- ning kliimapoliitika kujundamist.

Tagasivaatavalt võib öelda, et (osalus)vaatluste ning intervjuude kasutamine uurimismeetoditena oli õigustatud. Kui vaatlused võimaldasid mul teada saada aktivistide isiklike vaadete ja varasemate kogemuste kohta, avada antud teemat individuaalsest perspektiivist, siis vaatlustel oli võimalik läheneda liikumistele kollektiivsete tegutsejatena. Protestidel osaledes kogesin ning vaatlesin siinses uurimuses kesket globaalse sõnumi edastamist verbaalselt, visuaalselt ning kujundlikult avalikus ruumis. Usun, et erinevate meetodite kasutamine võimaldas paremini mõista niivõrd mitmekihilist nähtust nagu sotsiaalsed liikumised, vaadeldes ühtaegu aktivisti tasandit, kollektiivset grupi tasandit ning nende avalikkusele suunatud tegevust.

Kirjandus ja allikad

Kirjandus

Allaste, A. A. (toim.) (2011). *Ökokogukonnad retoorikas ja praktikas*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.

Annist, A., Kaaristo, M., Cubero, C., Jõesalu, K., Kõresaar, E. ja Järv, E. (2017). 'Antropoloogia metodoloogia', Annist, A. ja Kaaristo, M. (toim.) *Sotsiaal- ja kultuuriantropoloogia õpik kõrgkoolidele*. Tallinn: TLÜ Kirjastus, 60-96.

Annist, A. (2020). 'Introduction: Performance, Power, Exclusion, and Expansion in Anthropological Accounts of Protests', *Conflict and Society: Advances in Research*, 6(1), 183–200.

Annist, A., Plaan, J., Walker-Crawford, N., Plüschke-Altöf, B. ja Horstmann, A. [ilmumas]. 'Futures Jeopardised: Scanning the Horizon in a Changing Climate' väljaandes Gilberthorpe, E. (toim.) *Anthropological perspectives on global challenges*. ASA Monograph Series, Routledge.

Annist, A., Plüschke-Altöf, B., Vacht, P., Rennit, M. (2023) [ilmumas]. 'Kliimamure kui inim- ja keskkonnasuhete vahendaja', väljaandes Sisask, M. (toim.) *Eesti Inimarengu Aruanne. Vaimne tervis ja heaolu*. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu.

Assies, W. ja Salman, T. (2010). 'Anthropology and the Study of Social Movements', väljaandes Klandermans, B. Ja Roggerband, C. (toim.) *Handbook of Social Movements Across Disciplines*. New York: Springer, 205-266.

Baer, H. A. (2011). 'The International Climate Justice Movement: A Comparison with the Australian Climate Movement', *The Australian Journal of Anthropology*, 22(2), 256-260.

- Baer, H. A. (2012). *Global Capitalism and Climate Change: The Need for an Alternative World System*. Lanham: AltaMira Press.
- Baer, H. A. ja Singer, M. (2014). *The Anthropology of Climate Change: An integrated critical perspective*. Routledge: London, New York.
- Barnes, J. ja Dove, M. (2015). 'Introduction', väljaandes Barnes, J. ja Dove, M. (toim.) *Climate Cultures: Anthropological Perspectives on Climate Change*. New Haven, London: Yale University Press, 1-21.
- Barnes, J., Dove, M. R., Lahsen, M., Mathews, A., McElwee, P., McIntosh, R., Moore, F., O'Reilly, J., Orlove, B., Puri, R., Weiss, H. ja Yager, K. (2013). 'Contribution of anthropology to the study of climate change', *Nature Climate Change*, 3, 541–544.
- Bermant, L. S., Ssorin-Chaikov, N. (toim.) (2021) *Social Anthropology*, 29(1).
- Bratman, E., Brunette, K., Shelly, D. C., ja Nicholson, S. (2016). 'Justice is the Goal: Divestment as Climate Change Resistance', *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 6, 677–690.
- Bradburn, N. M., Sudman, S., ja Wansink, B. (2004). *Asking Questions: The Definitive Guide to Questionnaire Design - For Market Research, Political Polls, and Social and Health Questionnaires*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Broad, K. ja Orlove, B. (2014). 'Channeling Globality: The 1997–98 El Niño Climate Event in Peru', väljaandes Dove, M. R. (toim.) *The Anthropology of Climate Change: An Historical Reader*, 315-334.
- Callison, C. (2014). *How Climate Change Comes to Matter: The Communal Life of Facts*. Durham, London: Duke University Press.
- Cianchi, J. (2015). *Radical environmentalism: Nature, identity and more-than-human agency*. Palgrave Macmillan.
- Connor, L. (2012). 'Experimental Publics: Activist Culture and Political Intelligibility of Climate Change Action in the Hunter Valley, Southeast Australia', *Oceania*, 82, 228-249.
- Crate, S. A. (2011). 'Climate and Culture: Anthropology in the Era of Contemporary Climate Change', *Annual Review of Anthropology*, 40, 175-194.

- Dębińska, M. (2021). 'Witnessing from within: Hyperobjects and Climate Activism in Poland', *HAU: Journal of Ethnographic Theory*, 11 (2), 445–460.
- De Moor, J., de Vydt, M., Uba, K. ja Wahlström, M. (2020). 'New kids on the block: taking stock of the recent cycle of climate activism', *Social Movement Studies*, 20(5), lk 619-625.
- De Wit, S., Haug, M. ja Pascht, A. (2018) 'Translating Climate Change: Anthropology and the Travelling Idea of Climate Change', *Sociologus*, 68(1), 1-20.
- Diemberger, H., Hastrup, K., Schaffer, S., Kennel, C. F., Sneath, D., Bravo, M., Graf, H. F., Hobbs, J., Davis, J., Nodari, M. L., Vassena, G., Irvine, R., Evans, C., Strathern, M., Hulme, M., Kaser, G ja Bodenhorn, B. (2012). 'Communicating Climate Knowledge: Proxies, Processes, Politics', *Current Anthropology*, 53(2), 226-244.
- Dove, M. R. (2014). 'Introduction: The Anthropology of Climate Change: Six Millennia of Study of the Relationship between Climate and Society', väljaandes Dove, M. R. (toim.) *The Anthropology of Climate Change: An Historical Reader*, 1-36.
- EIB (European Investment Bank) (2020). *The EIB Climate Survey 2019-2020*. Saadaval aadressil: <https://www.eib.org/en/surveys/2nd-climate-survey/index.htm> (Vaadatud: 12. jaanuar 2022)
- Emerson, R. M., Fretz, R. ja Shaw, L. (2011). *Writing Ethnographic Fieldnotes*. Teine väljaanne. Chicago: University of Chicago Press.
- Eriksen, T. H. ja Stensrud, A. B. 'Introduction: Anthropological Perspectives on Global Economic and Environmental Crises in an Overheated World' väljaandes Eriksen, T. H. ja Stensrud, A. B. (toim.) *Climate, Capitalism and Communities: An Anthropology of Environmental Overheating*. London: Pluto Press, 1-21.
- Eriksen, T. H. (2021). 'Generation Climate Change', *Social Anthropology*, 29(1), lk 219-221.
- Fabricant, N. (2013) 'Good Living for Whom? Bolivia's Climate Justice Movement and the Limitations of Indigenous Cosmovisions', *Latin American and Caribbean Ethnic Studies*, 8(2), 159-178.
- Galletta, A. (2013). *Mastering the Semi-Structured Interview and Beyond: From Research Design to Analysis and Publication*. New York, London: New York University Press.

- Goodman, J., Pearse, R. ja Rosewarne, S. (2010). 'Researching Direct Action Against Carbon Emissions: A Digital Ethnography of Climate Agency', *Cosmopolitan Civil Societies Journal*, 2(3), 76-103.
- Goodman, J., Pearse, R. ja Rosewarne, S. (2014). *Climate Action Upsurge: An Ethnography of Climate Movement Politics*. London, New York: Routledge.
- Goodman, J. (2018). 'Researching Climate Crisis and Energy Transitions: Some Issues for Ethnography', *Energy Research & Social Science*, 45, 340-347.
- Graeber, D. (2009). *Direct Action: An Ethnography*. Oakland, Edinburgh: AK Press.
- Greschke, H. ja Tischler, J. (2015). 'Introduction: Grounding Global Climate Change', väljaandes Greschke, H. ja Tischler, J. (toim.) *Grounding Global Climate Change: Contributions from the Social and Cultural Sciences*, 1-16.
- Hastrup, K. (2013). 'Anthropological Contributions to the Study of Climate: Past, Present, Future', *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 4, 269–281.
- Hastrup, K. (2015). 'Comparing Climate Worlds: Theorising across Ethnographic Fields', väljaandes Greschke, H. ja Tischler, J. (toim.) *Grounding Global Climate Change: Contributions from the Social and Cultural Sciences*, 139-154.
- Holland, D., Fox, G. ja Daro, V. (2008). 'Social Movements and Collective Identity: A Decentered, Dialogic View', *Anthropological Quarterly*, 81(1), 95-126.
- IPCC (2018). *Global warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty*. Saadaval aadressil: <https://www.ipcc.ch/sr15/download/> (Vaadatud: 30. detsember 2021)
- Isenhour, C., McElwee, P., O'Reilly, J., ja Orlove, B. (2020). 'Climate Change: Expanding Anthropological Possibilities', *Annual Review of Anthropology*, 49, 13–29.
- Jamison, A. (2010). 'Climate Change Knowledge and Social Movement Theory', *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 1(6), 811-823.
- Jasper, J. M. (1997). *The Art of Moral Protest: Culture, Biography and Creativity in Social Movements*. Chicago, London: The University of Chicago Press.

- Jonuks, T. ja Rimmel, A. (2020). 'Metsarahva kujunemine. Retrospektiivne vaade müüdiloomele', *Keel ja Kirjandus*, 6, 459-482.
- Juris, J. S. and Khasnabish, A. (toim.) (2013). *Insurgent Encounters: Transnational Activism, Ethnography, and the Political*. Durham: Duke University Press
- Kaljundi, L. (2018). 'Uusmetsik Eesti', *Vikerkaar*, 7-8, 68-80.
- Kaljundi, L. (2019). 'Eestlus – loodusrahvamüüt keskkonnakriisi ajastul', *Vikerkaar*, 9, 114-117.
- Klandermans, B. Ja Roggerband, C. (2010). 'Introduction', väljaandes Klandermans, B. Ja Roggerband, C. (toim.) *Handbook of Social Movements Across Disciplines*. New York: Springer, 1-12.
- Kiisel, M. (2005). *Keskkonnateadvuse kujunemine Eestis 1980ndatest 2005ni*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Kõiv, H. (2020). 'Tehas, mis lõhestas ühiskonna', *Vikerkaar*, 3, 31-112.
- Kõiv, H. (2021). 'Musta laega Eesti kliimamure', *Levila*, 06.2021.
- Lagerspetz, M. (2017). *Ühiskonna uurimise meetodid. Sissejuhatus ja väljajuhatus*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Mardiste, P. (2004). 'Äärmuslus keskkonnaliikumises', *Lehed ja Tähed*, 84-90.
- Marshall, J. P. (2012). 'Climate change movements and psycho-social disorder', *The Australian Journal of Anthropology*, 22, 265–269.
- Musante, K. (2015). 'Participant Observation', väljaandes Bernard, R. H. ja Clarence C. Gravlee (toim.) *Handbook in Methods in Cultural Anthropology*. Lanham: Rowman & Littlefield, 251-292.
- Nairn, K. (2019). 'Learning from Young People Engaged in Climate Activism: The Potential of Collectivizing Despair and Hope', *YOUNG*, 27(5), 1-16.
- O'Brien K., Selboe, E. ja Hayward, B. M. (2018). 'Exploring Youth Activism on Climate Change: Dutiful, Disruptive, and Dangerous Dissent', *Ecology and Society*, 23(3).
- Osterweil, M. (2014). 'Social Movements', väljaandes Nonini, D. M. (toim.) *A Companion to Urban Anthropology*. Oxford: Wiley-Blackwell, 470-485.

- Plüschke-Altöf, B., Plaan, J., Vacht, P., Sooväli-Sepping, H. (2020). 'Noorte mure ja võitlus kliimamuutuse vastu', *Sirp*, 24.09.
- Rootes, C. (2004). 'Environmental Movements' väljaandes Snow, D. A., Soule, S. A., ja Kriesi, H. (toim.) *The Blackwell Companion to Social Movements*. Oxford: Wiley-Blackwell, 608-640.
- Rudiak-Gould, P. (2011). 'Climate Change and Anthropology: The Importance of Reception Studies', *Anthropology Today*, 27(2): 9-12
- Rudiak-Gould, P. (2012). 'Promiscuous Corroboration and Climate Change Translation: A Case Study from the Marshall Islands', *Global Environmental Change*, 22(1): 46-54
- Satterfield, T. (2002). *Anatomy of a Conflict: Identity, Knowledge, and Emotion in Old-Growth Forests*. Vancouver, Toronto: UBC Press.
- Spradley, J. P. (1980). *Participant Observation*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Tsing, A. (2005). *Friction: An Ethnography of Global Connection*. Princeton: Princeton University Press.
- Vihma, P. (2011). Maheporgandist auramõõtmiseni. Eesti ökokogukondade tüübid, väljaandes Allaste, A. A. (toim.) *Ökokogukonnad retoorikas ja praktikas*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Von Storch, L., Ley, L., Sun, J. (2021). 'New Climate Change Activism: Before and After the Covid-19 Pandemic', *Social Anthropology*, 29(1), 205-209.
- Wahlström, M., Sommer, M., Kocyba, P., De Vydt, M., de Moor, J. ja Davies, S. (2019). 'Fridays For Future: A New Generation of Climate Activism: Introduction to Country Reports', väljaandes Wahlström, M. jt (toim.) *Protest for a Future: Composition, Mobilization and Motives of the Participants in Fridays For Future Climate Protests on 15 March, 2019 in 13 European Cities*, 6-18.
- Werbner, P., Webb, M., ja Spellman-Poots, K. (2014). 'Introduction', in Werbner, P., Webb, M., ja Spellman-Poots, K. (toim.) *The Political Aesthetics of Global Protest: The Arab Spring and Beyond*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1-28.
- Willox, A. C. (2012.). 'Climate Change as the Work of Mourning', *Ethics and the Environment*, 17(2), Special Issue on Climate Change, 137-164.

Empiirilised allikad

Hendrik, intervjuu 18.06.2020, Tallinn

Anett, intervjuu 02.07.2020, Tallinn

Liisa, intervjuu 02.07.2020, Tallinn

Jaanus, intervjuu 03.07.2020, Tallinn

Jaanika, intervjuu, 07.07.2020, Tartu

Riina, intervjuu, 10.07.2020, Tartu

Kirke, intervjuu, 20.07.2020, Tartu

Kaisa, intervjuu, 23.07.2020, Tallinn

Mattias, intervjuu, 24.07.2020, Tartu

Robert, intervjuu, 27.07.2020, Tartu

Silvia, intervjuu, 01.08.2020, Tallinn

Paula ja Eva, intervjuu, 07.08.2020, Pärnu

Sandra, intervjuu, 04.10.2020, Tartu

Ave, intervjuu, 05.11.2020, Skype

Välitööpäevik juuni-november 2020, autori omand

Translating Climate Change: Climate Movements and Activists in Estonia

Summary

In 2018 and 2019 two new climate movements emerged and spread internationally: Fridays for Future (FfF) which was inspired by the now worldwide famous young Swedish activist Greta Thunberg and Extinction Rebellion (XR) originating from the UK. According to de Moor *et al.* (2019, 619), the global scale and coordination of these recent climate mobilisations in 2019 was unprecedented. Inspired by the international movements, local FfF and XR groups were also established in Estonia in spring 2019.

Climate protest groups are a new phenomenon in Estonia. Focusing on issues related to the local nature have traditionally characterised the environmental movement here (Kiisel, 2005, 151), over the past decade, the logging and clear-cutting of forests in particular (Annist, 2020). Also, the movement has been characterised by its close connection to nation-making and nationality since 1920s when ideas about ethnic environment first developed (Jonuks ja Remmel, 2020, 465-466). In contrast, the XR and FfF climate groups did not emerge from concerns about the local environment and its connection to Estonian people but rather from global concerns regarding climate change. Therefore, the emergence of the climate movement marks a potential shift within the local environmental movement.

The aim of my dissertation is to analyse the experiences of Estonian climate activists as they communicate the risks and impacts of climate change both to the public and to decision-makers. I also examine the background, views and experiences of activists who have recently joined the climate movement, and explore how movements based on global models and ideas function at the local level. Following Rudiak-Gould's (2012) and de Wit's *et al.* (2018) understanding of the communication of climate change as a question of translation, I analyse the activities of the activists as acts of translation and activists themselves as translators. My

research questions are as follows: what kind of mediums, strategies and tactics do activists use to translate their messages; how do local peculiarities shape the nature and activities of climate groups and their understandings of being successful in achieving their objectives and translating the universal message of climate change; if and/or how the professional/educational/generational background shape and influence their activism and position as activists?

The focus of this dissertation – translating the risks climate change entails – was central to the endeavours of Estonian climate movements. Activists communicated their messages to different segments of society, taking into account the vernaculars of different groups (Callison, 2014). When translating climate change to the Estonian government, FfF activists relied on arguments about the economy and the nation-state, when focusing on students, they appealed to the impacts of climate change in everyday life and the inevitability of dealing with it in the future regardless of one's occupation. Very often activists stumbled upon inaction, misunderstandings and passivity amongst fellow Estonians. Amongst politicians, activists found that state and municipal actors who are responsible for developing proper climate policies might not understand or wish to understand the message of climate change and prefer to focus on much more practical environmental issues such as waste management. The translated messages of activists were thus not of interest to politicians. Even when activists had seemingly successfully forwarded their message and the receivers seemingly understood it, state funding of the fossil fuel industry continued and climate change risks were not taken seriously. When interacting with the public and their own acquaintances, the activists often encountered difficulties when trying to mobilise as many people as possible around the issue – commonly it was not felt to be urgent or relevant enough.

Inability to get their messages across caused frustration but also led activists to search for new and novel ways to translate them. In the Estonian context and amongst Estonian people the topic of forests and forest logging was considered more relatable than climate change. Local forests were a medium (de Wit, 2018, 7) and a source of meaning (Callison, 2014) to talk about and communicate climate change and environmental issues in general. Operating at the local level meant that activists had to take into account local environmental concerns and the societal context when translating their global message (Goodman jt, 2014, 45-50). This was apparent in FfF's active opposition to the Estonian oil shale industry and the court case they initiated against a planned new shale oil factory. Local concerns were especially

foregrounded in the activities and protests of the XR group - originally modelled on the international version as a climate group but evolved into a group fully focused on opposing forest clear-cutting policies of the Estonian state.

Considering the developments in the Estonian environmental movement in the recent years, in particular the emergence of the climate movement and the growth of awareness about climate change in society in general, it is likely that in the future, the focus of the environmental movement will increasingly shift towards global issues such as climate change. The movement of issues and topics is twofold: on the one hand, global problems increasingly lead to having to deal with the sources and consequences of climate change on the local level. On the other hand, concerns about the local environment and the consequences of the logging of local forests lead to increasing connections made between such practices and the state of nature to global climate change. Hopefully such developments will ease the processes and acts of climate change translation – messages of universal science would be more tangible if seen through the prism of local environmental issues. Simultaneously, the need to preserve the local nature would gain even more importance considering what is at stake on the global scale.

Lisad

Intervjuu küsimuskava

Kui vana sa oled? Kas sa õpid või/ja töötad?

Kas sa mäletad, mis pani sind esimest korda keskkonnateemadele sügavamalt mõtlema (nt mõni kogemus, millestki teadasaamine vms)? Mis juhtis su tähelepanu just kliimateemadele?

Kuidas sa jõudsid XR/FfF liikumise juurde? Kas oled varasemalt tegutsenud mõnes muus roheliikumises/organisatsioonis?

Kuidas sulle tundub, mis sinu enda tuttavad arvavad, et sa selles grupis osaled?

Mida arvatakse XR/FfF liikumisest Eestis? Mis sina arvad sellest, et niimoodi arvatakse?

Mida sa teed igapäevaselt, mis on selle grupiga seotud?

Kuidas teie grupp koos käib, mida te koos teete? Kas teil on ühiseid tegevusi ka vabal ajal, kui te parasjagu aktsioone ei plaani?

Kuidas sina seda näed, mis on sinu grupi eesmärk Eestis?

Kuidas sellel sinu poolt toetaval organisatsioonil Eestis läheb, kuidas neil on õnnestunud oma eesmärke täide viia?

Räägi natukene, missugused on sinu grupi kasutatavad strateegiad ja taktikad (nt meelevaldused)? Kas sa oskad öelda, miks te olete valinud just sellised tegutsemisviisid?

Mis sa arvad, kuivõrd keskkonnaliikumised Eestis mõju omavad? Kuidas sulle tundub, kas sinu grupil on selles osas mingi roll olnud?

Kas sinu grupp teeb koostööd teiste roheorganisatsioonidega/liikumistega Eestis? Kas sinu grupp teeb koostööd teiste roheorganisatsioonidega/liikumistega maailmas?